

Jorge Bucay

ISPRIČAT ĆU TI PRIČU

»Ove priče napisane su kako bi pokazale put. Pronaći skriveni dijamant u dubini priče zadaća je svakoga pojedinačno.«

Jorge Bucay

Ispričat ću ti priču

prevela sa španjolskog

Silvana Roglić

OKOVANI SLON

"Ne mogu", rekao sam mu. "Ne mogu!"

Siguran si?" upitao me on.

Jesam. Ništa me ne bi tako veselilo kao da mogu sjesti pred nju i reći joj da mi je žao... Ali ne mogu."

Debeli je sjeo u položaj Bude na onaj grozni plavi naslonjač u ordinaciji. Nasmiješio se, pogledao me u oči govoreći sve tiše, kao svaki put kad je htio da ga saslušam rekao mi je:

Dopusti da ti ispričam..."

Nije ni čekao da mu dopustim. Jorge je počeo priča-

Kad sam bio dijete, obožavao sam cirkuse, a u cirkusu su mi se najviše sviđale životinje. Pozornost mi je posebno privlačio slon, koji je, kako sam poslije doznao, svoj djeci bio najdraža životinja. Tijekom predstave golema je životinja svašta izvodila novčićem, neuobičajena kombinacija veličine i snage... Ali nakon nastupa i neposredno prije dolaska na pozornicu, slon je uvijek bio vezan za malen kolac zabijen u zemlju, lancem koji je držao samo jednu nogu.

Osim toga, kolac je bio malen komadić drva zabiljen jedva nekoliko centimetara u zemlju. Iako je lanac bio debeo i moćan, bilo mi je jasno da se životinja koja je u stanju iščupati stablo s korijenom, mogla s lakoćom osloboditi kolca i pobjeći.

Tajna mi je i dalje bila nejasna.

Što ga onda drži?

Zašto ne pobjegne?

Kad mi je bilo pet ili šest godina, još sam vjerovao u mudrost odraslih. Pa bih pitao učitelja, oca ili strica za taj misterij sa slonom. Netko od njih objasnio mi je da slon nije pobjegao jer je bio istreniran.

Postavio sam pitanje koje se samo nametalo: "Ako je istreniran, zašto su ga vezali?"

Ne sjećam se da sam dobio ikakav smislen odgovor. S vremenom sam zaboravio na misterij sa slonom i kolcem i prisjetio bih ga se samo kad bih susreo one koji su se katkad pitali isto.

Prije nekoliko godina otkrio sam da je netko, na moju sreću, bio dovoljno mudar da pronađe odgovor:

Cirkuski slon ne bježi zato što je vezan za sličan kolac još otkad je bio veoma malen.

Zatvorio sam oči i zamislio bespomoćna, tek rođena slona vezana za kolac. Siguran sam da je u tom trenutku slonić gurao, vukao i znojio se pokušavajući se

osloboditi. I unatoč svojim naporima nije uspio jer je onaj kolac bio prečvrst za njega.

Zamislio sam kako je iscrpljen zaspao i kako je sljedećeg dana opet pokušao, i sljedećega, i sljedećega... Sve dok jednoga dana, jednoga za njegov život užasna dana, životinja nije prihvatila svoju nemoć i prepustila se sudbini.

Taj golemi i moćni slon kojeg vidimo u cirkusu ne bježi jer, jadnik, misli da ne može.

Urezala mu se u sjećanje ona nemoć koju je osjetio ubrzo nakon rođenja.

Najgore je što nikad više nije ozbiljno preispitao to sjećanje.

Nikad, nikad više nije pokušao iskušati svoju snagu...

Tako ti je to, Demiane. Svi smo mi pomalo poput cirkuskoga slona: hodamo po svijetu vezani za stotine kolaca koji nam oduzimaju slobodu.

Živimo misleći da 'ne možemo' učiniti gomilu stvari jednostavno zato što smo jednom davno, dok smo bili djeca, pokušali i nismo uspjeli.

Učinili smo tada isto što i slon i ta nam se poruka urezala u sjećanje: Ne mogu, ne mogu i nikada neću moći.

Odrasli smo noseći tu poruku koju smo si nametnuli i zato se više nikada nismo ni pokušali osloboditi kolca.

Kad povremeno osjetimo verige i čujemo zveckanje lanaca, ispod oka pogledamo kolac i pomislimo:

Ne mogu i nikad neću ni moći."

Jorge je napravio dugu stanku. Onda mi je prišao, sjeo na pod ispred mene i nastavio:

"To je ono što ti se dogodilo, Demi. Tvoj je život uvjetovan sjećanjem na to da Demian koji više ne postoji nije mogao.

Jedini način da doznaš možeš li uspjeti jest da ponovno pokušaš, svim srcem... Svim srcem!"

ZAJEDNIČKI FAKTOR

Kad sam prvi put došao u Jorgeovu ordinaciju, znao sam da neću vidjeti konvencionalnoga psihoterapeuta. Claudia, koja mi ga je preporučila, upozorila me da je "**Debeli**", kako ga je zvala, "pomalo specifičan" (sic).

Meni je već bilo dosta konvencionalnih terapija, a posebno toga da se mjesecima dosađujem na kauču nekog psihoanalitičara. Tako sam ga nazvao i zatražio termin.

Moj prvi dojam nadmašio je sva očekivanja. Bilo je vruće popodne u studenome.* Stigao sam pet minuta ranije i čekao na ulazu u zgradu dok nije došlo vrije-

me. Točno u četiri i trideset pozvonio sam. Začuo se zvuk portafona pa sam se popeo na deveti kat.

Ušao **sam** u hodnik.

Čekao sam.

I čekao!

Kad mi je dosadilo čekati, pozvonio sam na zvono stana.

U Argentini, gdje se odvija događaj iz priče, proljeće počinje u rujnu i završava u studenome (nap. prev.).

Vrata mi je otvorio neki tip koji je na prvi pogled izgledao kao da je odjeven za piknik: nosio je traperice, tenisice i kričavo narančastu košulju.

"Bok", rekao mi je. Njegov me osmijeh, moram priznati, umirio.

"Bok", odvratio sam. "Ja sam Demian."

"Naravno. Što ti se dogodilo? Zašto ti je toliko trebalo da dođeš gore? Izgubio si se?"

"Nisam. Nisam zakasnio. Nisam htio zvoniti da ne smetam ako je netko unutra..."

"Da ne 'smetaš'?" oponašao me kimajući zabrinuto... I, kao da je govorio za sebe, nastavio. "Tako ti to rješavaš..."

Ostao sam bez riječi.

Bila je to njegova druga rečenica i, nema sumnje, rekao je nešto što je bilo točno, ali...

Kakav kurvin sin!

Mjesto gdje je Jorge primao pacijente, a koje se ne bih usudio nazvati "ordinacijom", bilo je poput njega: neformalno, neuredno, nesređeno, toplo, puno boja, začuđujuće i, zašto ne priznati, pomalo prljavo. Sjedili smo u dva naslonjača, jedan nasuprot drugome, i dok sam mu govorio, Jorge je pio *mate*. Da, pio je *mate* tijekom seanse!

Ponudio me:

"Može", rekao sam.

"Može što?"

"Može Mate."

"Ne razumijem."

"Prihvaćam mate."

Jorge se uslužno i podrugljivo naklonio te rekao:

"Hvala, veličanstvo, što prihvaćate mate... Zašto mi jednostavno ne kažeš želiš li mate ili ne umjesto da mi činiš usluge?"

Taj će me čovjek izluditi.

"Hoću!" rekao sam.

Onda mi je Debeli dao mate.

Odlučio sam ostati još malo.

Rekao sam mu, uz tisuću drugih stvari, da u meni nešto sigurno loše funkcionira jer imam poteškoće u odnosu s drugim ljudima,

Jorge me upitao kako znam da je problem u meni.

Odgovorio sam mu da sam imao poteškoće kod kuće s ocem, majkom, s bratom, s partnericom... i da je, u skladu s tim, problem sigurno u meni. Onda mi je, prvi put Jorge ispričao "nešto".

Poslije sam, s vremenom, naučio da Debeli voli basne, parabole, priče, pametne fraze i autentične metafore. Prema njemu, jedini način da shvatimo neki događaj jest ako ga ne proživimo izravno, taj da imamo jasnu unutarnju simboličnu sliku događaja.

"Basna, priča ili anegdota", tvrdio je Jorge, "može dulje ostati u sjećanju nego tisuću teorijskih objašnjenja, psihoanalitičarskih interpretacija ili službenih analiza"

Tog mi je dana Jorge rekao da možda nešto nije u redu sa mnom, ali dodao je da je moje zaključivanje opasno jer moj samooptužujući zaključak nije zasnovan na činjenicama koje ga potkrepljuju. Onda mi je ispričao jednu od onih priča koje priča u prvom licu, a za koje se nikad ne zna jesu li dio njegova života ili njegove mašte:

Moj je djed volio kapljicu.

Najviše je volio piti turski anis.

Pio je anis i dodavao mu vodu, da ga razblaži, ali svejedno bi se napio.

Onda bi pio viski s vodom i napio bi se.

Pio bi i vino s vodom i napio bi se.

Sve dok se jednog dana nije odlučio izliječiti...
i ostavio je... vodu!

SISA ILI MLIJEKO

Jorge nije pričao priče na svakoj seansi, ali zbog nekog razloga sjećam se gotovo svih priča koje mi je pričao tijekom godinu i pol dana terapije. Možda je imao pravo kad je govorio da je to najbolji način da nešto naučiš.

Sjećam se dana kad sam mu rekao da se osjećam ovisno. Rekao sam mu koliko mi to smeta, ali da se istodobno ne mogu odreći onoga što dobivam od njega na svakoj seansi. Imao sam osjećaj da zbog divljenja i ljubavi koje sam osjećao prema Jorgeu postajem previše ovisan o njegovu pogledu i da me previše vežu uz terapiju.

Gladan si znanja

gladan odrastanja

gladan spoznavanja

gladan letenja...

Možda sam danas

ja sisa

koja ti daje mlijeko

koja ublažava tvoju glad...

Mislim da je sjajno što danas

želiš ovu sisu.

Ali ne zaboravi ovo:

nije sisa ono što te hrani...

Nego mlijeko!

CIGLA BUMERANG

Tog sam dana bio jako ljut. Bio sam loše volje i sve mi je smetalo. U ordinaciji sam samo jadikovao i nisam baš bio produktivan. Mrzio sam sve što činim i što imam. Ali iznad svega ljutio sam se na samoga sebe. Kao u jednoj Papinijevoj priči koju mi je Jorge pročitao, toga dana osjećao sam da ne mogu podnijeti "biti ja".

"Ja sam glupan", rekao sam mu (ili sam rekao samom sebi). "Velika budala... Mislím da se mrzim."

"Mrzi te pola stanovnika ove ordinacije. Druga će ti polovina ispričati jednu priču.

Bio jednom jedan čovjek koji je hodao svijetom s ciglom u ruci. Odlučio je da će svakoga tko mu bude smetao do te mjere da pobjesni, udariti ciglom. Metoda je djelovala pomalo trogloditski, ali činilo se da je učinkovita, ha?

Jednoga je dana sreo vrlo uobražena prijatelja, koji mu se obraćao na ružan način. Dosljedan svojoj odluci, čovjek je zgrabio ciglu i bacio je na njega.

Ne sjećam se je li ga pogodio ili nije. Ali kad je morao otići po ciglu, bilo mu je nezgodno. Odlučio je

poboljšati 'metodu samoočuvanja ciglom', kako ju je zvao. Zavezao je ciglu na metar dugačko uže i izašao na ulicu. To mu je omogućivalo da cigla nikada ne ode predaleko, ali ubrzo je otkrio da i nova metoda ima svoje nedostatke: s jedne strane, osoba kojoj je upućen njegov napad morala je biti na udaljenosti manjoj od metra, a s druge strane, nakon što bi bacio ciglu, bilo mu je jednako teško namatati uže, koje bi se često zavezalo ili zapetljalo.

Onda je čovjek izmislio 'metodu cigla III'. Protagonistica je i dalje bila ista cigla, ali ta je metoda umjesto užeta imala oprugu. Sada ciglu može baciti koliko god puta poželi i vraćat će se sama, pomislio je čovjek.

Čim je izašao na ulicu i doživio prvi napad, bacio je ciglu. Pogriješio je i nije pogodio cilj jer se, kad se opruga rastegnula, cigla vratila i udarila ga ravno u glavu.

Ponovno je pokušao, ali cigla ga je opet udarila jer je loše procijenio udaljenost.

Treći put zato što je ciglu bacio u pogrešno vrijeme.

Četvrti je put bio poseban slučaj jer se, nakon što je odlučio baciti ciglu na žrtvu, istodobno htio zaštititi od njezina napada i cigla ga je ponovno udarila u glavu.

Kvrga koja mu je narasla bila je golema...

Nikada se nije doznalo zašto nikad nikoga nije pogodio ciglom: je li to bilo zbog dobivenih udaraca ili zbog neke deformacije duha.

Sve je udarce uvijek primio on.

Taj se mehanizam zove retrofleksija: u osnovi se sastoji u tome da druge zaštitimo od svoga napada. Svaki put kad ga poduzmemo, naša se napadačka i neprijateljska energija zaustavlja prije no što stigne do drugoga s pomoću prepreke koju sami postavimo. Ta prepreka ne upije udarac nego ga samo odbije. I sva ta ljutnja, to neraspoloženje, to neprijateljsko držanje vrate nam se preko vidljivih oblika autoagresivnog ponašanja (samo-ozljeđivanja, prežderavanja, drogiranja, nepotrebnih opasnosti) ili drugi put preko prikrivenih emocija ili osjećaja (depresija, osjećaj krivnje, somatizacija).

Vjerojatno se neko utopijsko, 'prosvijetljeno', bistro i čvrsto ljudsko biće nikada ne naljuti. Bilo bi nam veoma korisno da se nikada ne naljutimo, a ipak, čim osjetimo bijes, srdžbu ili ljutnju, možemo ih se riješiti samo tako da ih izbacimo iz sebe i pretočimo u neko djelo. U suprotnome samo bismo se, prije ili poslije, naljutili na sebe same."

STVARNA VRIJEDNOST PRSTENA

Razgovarali smo o potrebi da dobijemo priznanje i ocjenu drugih. Jorge mi je objasnio Maslowljevju teoriju o rastućim potrebama.

Svima nam je potrebno poštovanje i cijenjenje drugih kako bismo mogli sagraditi vlastito samopoštovanje. U to sam se vrijeme žalio zato što me moji roditelji ne prihvaćaju onakvim kakav jesam, zato što nisam najomiljeniji među prijateljima, zato što ne mogu dobiti priznanje na poslu.

"Ima jedna stara priča", rekao je Debeli pružajući mi mate da ga pripremam, "o mladiću koji se obratio mudracu za pomoć. Tvoj me problem podsjeća na njegov."

"Dolazim, učitelju, jer se osjećam tako bezvrijednim da nemam volje ni za što. Kažu mi da sam ni za što, da ništa ne radim dobro, da sam nespretan i prilično glupav. Kako se mogu popraviti? Što mogu učiniti da me više cijene?"

Učitelj mu je, i ne pogledavši ga, rekao: "Baš mi je žao, momče. Ne mogu ti pomoći budući da prvo moram riješiti svoj problem. Možda poslije..." Malo je

zastao i dodao: "Kad bi ti meni pomogao, brže bih to riješio i možda bih ti onda mogao pomoći."

"V... vrlo rado, učitelju", oklijevao je mladić osjećajući da je opet obezvrijeđen i da su njegove potrebe zapostavljene.

"Dobro", nastavio je učitelj. Skinuo je prsten koji je nosio na malom prstu lijeve ruke i pružajući ga mladiću, dodao: "Uzmi konja koji je vani i odjaši do tržnice. Trebam prodati ovaj prsten jer moram vratiti dug. Moraš za njega dobiti najbolju moguću cijenu i ne prihvaćaj manje od jednog zlatnika. Idi i što prije se vrati s tim novčićem."

Mladić je uzeo prsten i otišao. Čim je došao na tržnicu, stao je nuditi prsten trgovcima, koji su ga promatrali sa zanimanjem dok im mladić nije rekao koliko traži za njega.

Kad je mladić spomenuo zlatnik, neki su se smijali, drugi su okretali glavu i samo je jedan starac bio dovoljno ljubazan da mu objasni da je zlatnik prevrijeđen da bi ga dobio u zamjenu za prsten. Netko je htio pomoći te mu ponudio srebrnjak i bakrenu posudicu, ali mladić je dobio upute da ne prihvaća ništa manje od zlatnika pa je odbio ponudu.

Nakon što je ponudio prsten svima koje je sreo na tržnici, a bilo ih je više od stotinu, shrvan zbog neuspjeha popeo se na konja i vratio se.

Kako je samo mladić želio zlatnik, da ga može dati učitelju i riješiti ga brige kako bi napokon dobio njegov savjet i pomoć!

Ušao je u sobu.

"Učitelju", rekao je, "žao mi je. Ne mogu dobiti to što tražiš. Možda sam mogao dobiti dva ili tri srebrnjaka, ali sumnjam da ću ikoga moći zavarati u vezi s pravom vrijednošću prstena."

"To što si rekao veoma je važno, mladi prijatelju", odgovorio je učitelj. "Najprije moramo doznati pravu vrijednost prstena. Ponovno uzjaši konja i idi zlataru. Tko to može znati bolje od njega? Reci mu da želiš prodati prsten i pitaj ga koliko ti može dati za njega. Ali ma koliko ti nudio, nemoj mu ga prodati. Vрати se ovamo s prstenom."

Mladić je opet uzjahao konja.

Zlatar je pregledao prsten uz svjetlo uljanice, pogledao ga kroz povećalo, izvagao i rekao mladiću:

"Reci učitelju, momče, da mu ako ga želi odmah prodati, za prsten ne mogu dati više od pedeset osam zlatnika."

"Pedeset osam zlatnika?" uzviknuo je mladić.

"Da", odgovorio je zlatar. "Znam da bismo s vremenom za njega mogli dobiti šezdesetak zlatnika, ali ako ga hitno prodaje..."

Mladić je uzbuđen odjurio učiteljevoj kući i rekao mu što se dogodilo.

"Sjedni", rekao mu je učitelj nakon što ga je saslušao. "Ti si poput ovoga prstena: pravi biser, vrijedan i jedinstven. I kao takva može te procijeniti samo pravi stručnjak. Zašto ideš kroz život želeći da netko nebitan otkrije tvoju pravu vrijednost?"

I rekavši to, ponovno stavi prsten na mali prst lijeve ruke.

BIPOLARNI KRALJ

Kad sam počeo govoriti, shvatio sam koliko sam nervozan. Bio sam euforičan. Kako sam razgovarao s Jorgeom, tako sam počeo shvaćati što sam sve napravio tijekom tjedna.

Kao i svaki put, osjećao sam se poput trijumfnog Supermana, bio sam zaljubljen u život. Govorio sam Debelom o svojim planovima za iduće dane i bio sam pun snage i energije.

Debeli se veselo, sudionički smijao.

Kao i uvijek, imao sam osjećaj da me taj čovjek prati u mojim stanjima duha, ma kakva ona bila. Dijeliti to veselje s Jorgeom bio je još jedan razlog da budem sretan. Sve mi je išlo dobro i nastavio sam planirati. Ne bi mi bila dovoljna dva života za sve što sam kanio započeti.

"Mogu li ti ispričati priču?" upitao me.

Priznajem da me stajalo napora, ali ušutio sam.

Bio jednom jedan vrlo moćan kralj koji je vladao jednom udaljenom zemljom. Bio je to dobar kralj, ali imao je jedan problem: bio je to kralj s podijeljenom ličnošću.

Bilo je dana kad se dizao kličući od veselja, euforičan, sretan.

Ti bi mu se dani već od jutra činili predivnima. Vrtovi njegove palače činili su mu se ljepšima. Njegovi su sluge nekim čudom postajali ljubazni i učinkoviti.

Za doručkom je tvrdio da se u njegovu kraljevstvu proizvodi najbolje brašno i beru se najbolji plodovi.

Tih je dana kralj smanjivao poreze, dijelio bogatstvo, činio usluge i donosio zakone o miru i dobrobiti starih ljudi. Tih je dana kralj popuštao svim zamolbama svojih podanika i prijatelja.

No postojali su i oni drugi dani.

Bili su to crni dani. Od jutra je shvaćao da bi radije još malo spavao. Ali kad bi to opazio, bilo je već prekasno i san bi ga već bio napustio.

Ma koliko se trudio, nije mogao shvatiti zašto su njegovi sluge tako neraspoloženi i uopće nije bio zadovoljan uslugom. Sunce mu je smetalo više nego kiša. Hrana je bila mlaka, a kava prehladna. Sama pomisao da primi posjete u radnoj sobi povećavala je njegovu glavobolju.

Tijekom tih dana kralj je razmišljao o tome na što se sve obvezao i bojao se kako će ispuniti te obveze. Bili su to dani kad je kralj povećavao poreze, plijenio zemlju, davao uhititi svoje protivnike...

U strahu od sadašnjosti i budućnosti, pod pritiskom pogrešaka iz prošlosti, tih je dana donosio zakone protiv svoga naroda i najviše je rabio riječ "ne".

Svjestan problema koje su mu donosile te promjene raspoloženja, kralj je sazvaio sve mudrace, vračeve i savjetnike svoga kraljevstva na okup.

"Gospodo", rekao im je. "Svi vi poznajete moje promjene raspoloženja. Svi ste se okoristili mojim euforijama i patili zbog moje ljutnje. Ali u svemu tome više patim ja jer svaki dan moram rješavati ono što sam učinio u drugo vrijeme, kad sam drukčije vidio stvari.

Gospodo, želim da zajedno radite kako biste pronašli rješenje, bio to napitak ili egzorcizam, koje će me spriječiti da budem tako besmisleno optimističan da nisam svjestan opasnosti i tako smiješno pesimističan da tlačim one koje volim i činim im zlo."

Mudraci su prihvatili izazov i nekoliko su tjedana radili na kraljevu problemu. Ipak, nikakva alkemija, nikakva čarolija i nikakva trava nisu pomogle da nadu rješenje zadanoga problema.

Naposljetku su savjetnici došli pred kralja i priznali neuspjeh.

Te je noći kralj plakao.

Sljedećeg je jutra neki čudan svat tražio da ga kralj primi. Bio je to neobičan čovjek tamne kože odjeven u iznošenu tuniku koja je nekoć bila bijela.

"Veličanstvo", rekao je čovjek naklonivši se. "Ondje gdje živim govori se o tvojim nedaćama i boljkama. Donio sam ti rješenje."

Pognuvši glavu, pružio je kralju kožnatu kutijicu.

Kralj, malo iznenađen, ali pun nade, otvorio je kutiju i pogledao u nju. Unutra je bio samo srebrni prsten.

"Hvala", rekao je kralj, pun entuzijazma. "To je čaroban prsten?"

"Naravno da jest", odgovorio je putnik, "ali njegova magija ne djeluje samo time što ga staviš na prst..."

Svakoga jutra čim se probudiš, moraš pročitati natpis koji nosi prsten i sjetiti se tih riječi svaki put kad vidiš prsten na prstu."

Kralj je uzeo prsten i glasno pročitao:

"Moraš znati da će i ovo proći."

ŽABE U VRHNJU

Bilo je vrijeme ispita. Prijavio sam dva završna i jedan parcijalni. Sljedeći je ispit bio za tjedan dana i morao sam mnogo učiti.

"Neću stići", rekao sam Jorgeu. "Nema smisla ulagati energiju u izgubljenu stvar. Mislim da će biti bolje da odem s ovim što sam dosad naučio. Tako barem, ako padnem, neću imati za sobom izgubljen tjedan."

"Znaš li priču o dvije žabice?" upitao je Debeli.

Bile jednom dvije žabe koje su upale u posudu s vrhnjem.

Odmah su shvatile da tonu: bilo je nemoguće dugo plivati i plutati u toj smjesi gustoj poput živoga blata. U početku su žabe lamatale nogama u vrhnju kako bi doseg-nule rub posude. Ali bilo je uzalud; samo su se praćakale na istome mjestu i tonule. Osjećale su da je sve teže izaći na površinu i disati.

Jedna od njih glasno je rekla: "Ne mogu više. Nemoguće je izaći odavde. U ovome se ne može plivati. Budući da ću umrijeti, ne vidim razloga da produlju-

jem ovu patnju. Ne razumijem kakva smisla ima umrijeti od iscrpljenosti zbog uzaludna napora."

Rekavši to, prestane lupati nogama i brzo potone, doslovno ju je progutala bijela gusta tekućina.

Druga žaba, ona upornija i možda tvrdoglavija, rekla je samoj sebi: "Ne postoji način! Ništa se ne može učiniti da isplivam iz ovoga. Ipak, makar se smrt približila, radije ću se boriti do posljednjeg daha. Ne želim umrijeti ni sekundu prije no što kucne moj čas."

Nastavila je lupati nogama i praćakati se satima stalno na istome mjestu, a da se nije pomaknula ni centimetra.

Iznenada, od tolika batrganja i lupanja batacima, udaranja i batrganja, vrhnje se pretvorilo u maslac.

Iznenadena, žaba skoči i kližući dođe do ruba posude. Odande se mogla vratiti kući sretno krekećući.

ČOVJEK KOJI JE MISLIO DA JE MRTAV

Sjećam se da sam dugo razmišljao o priči o dvije žabice.

"To je kao ona Almafuereteova pjesma", rekao sam mu. "Nemoj se predati ni kad si poražen."

"Možda", rekao je Debeli. "Ali u tom slučaju mislim da je 'Ne daj se prije no što budeš poražen.' Ili, ako želiš: 'Ne proglašavaj se gubitnikom prije no što dođe vrijeme konačne procjene.' Jer..."

I kad smo već bili kod toga, ispričao mi je drugu priču.

Bio jednom jedan čovjek, hipohondar kad je posrijedi bilo njegovo zdravlje, a iznad svega se bojao dana kad će doći smrt.

Jednoga dana, među tolikim ludim idejama, padne mu na pamet da je možda već mrtav. Pa je upitao svoju ženu: "Reci mi, ženo, da nisam ja mrtav?"

Žena se smijala i rekla mu da dotakne ruke i noge-

"Vidiš? Tople su. Dobro, to znači da si živ. Da si mrtav, ruke i noge bile bi ti ledene."

Čovjeku se odgovor učini razumnim pa se smiri.

Nakon nekoliko tjedana, jednoga snježnog dana, čovjek je otišao u šumu sjeći drva. Kad je došao u šumu, skinuo je rukavice i počeo sjekirom sjeći stabla.

Bez razmišljanja prijede rukom po čelu i primijeti da je hladno. Prisjeti se što je rekla njegova žena, skinu cipele i čarape i užasnuto ustvrdi da su mu i noge ledene.

U tom trenutku nije uopće sumnjao: "shvatio" je da je mrtav.

"Nije dobro da mrtvac hoda uokolo i siječe stabla", rekao je sam sebi. Ostavio je sjekiru kraj mule i legao na ledenu zemlju, ruku prekriženih na prsima i zatvorenih očiju.

Nakon što je neko vrijeme ležao na zemlji, naprt-njačama sa živežnim namirnicama približi se čopor pasa. Kad su vidjeli da ih ništa ne sprečava, pojedose sve jestivo u njima. Čovjek je pomislio: *Imaju sreću što sam mrtav. Inače bih ih najurio.*

Čopor je nastavio njuškati i otkrio mulu zvezanu za stablo, lak plijen za oštre pseće zube. Mula je cviljela i ritala se, ali čovjek je samo razmišljao kako bi je rado branio da nije mrtav.

Za nekoliko minuta osladili su se mulom i još je samo nekoliko pasa glodalo kosti.

Nezasitan čopor nastavio je lutati tim krajem.

Nedugo nakon toga jedan je pas osjetio ljudski miris. Pogledao je uokolo i ugledao nepokretnog

drvosječu na tlu. Polako se približio, veoma polako, jer je smatrao da su ljudi vrlo opasni i nepouzdana.

Za nekoliko trenutaka svi su psi okružili čovjeka svojim slinavim zubima.

Sad će me pojesti, pomislio je čovjek. Da nisam mrtav, bila bi to druga priča.

Psi su se približili...

.. i vidjevši da je nepokretan, pojeli ga.

PORTIR U BORDELU

Bio sam na polovini studija i, kao i drugi studenti, odjednom sam počeo preispitivati svoju odluku da studiram. Razgovarao sam o tome sa svojim terapeutom. Shvatio sam da vršim pritisak na sebe i tjeram se da nastavim sa studijem.

"U tome je problem", rekao je Debeli. "Sve dok misliš da 'moraš' studirati i diplomirati, ne postoji mogućnost da to činiš sa zadovoljstvom. A sve dok nema barem malo zadovoljstva, neki će ti dijelovi tvoje osobnosti praviti probleme."

Jorge je do iznemoglosti ponavljao da ne vjeruje u napor. Govorio je da se ništa korisno ne može postići naporom. Ipak, mislim da je u ovom slučaju griješio. Ili bi to barem bila iznimka koja potvrđuje pravilo.

"Ali, Jorge, ne mogu prestati studirati", rekao sam mu. "Sumnjam da ću u svijetu koji me okružuje postati netko ako ne budem imao titulu. Na neki način fakultet je ipak jamstvo."

"Možda", rekao je Debeli. "Znaš li što je Talmud?"

"Znam."

"Ima u Talmudu priča o običnom čovjeku. Riječ je o portiru u bordelu."

Nije u onom selu bilo neuglednijega i lošije plaćena posla od posla portira u bordelu... Ali što je drugo mogao raditi taj čovjek?

Zapravo nikada nije naučio čitati i pisati, nije ništa drugo radio niti se čime bavio. Uistinu, to je bilo njegovo mjesto jer je prije njega njegov otac bio portir u bordelu, a prije njega otac njegova oca.

Tijekom desetljeća bordel je prelazio s očeva na sinove, a tako i portirnica.

Jednoga dana stari je vlasnik umro i neki je mladić, pun nespokoja, kreativan i poduzetan, preuzeo bordel.

Preuredio je sobe i poslije sazvaio osoblje da im da nove upute.

Portiru je rekao: "Vi ćete mi od danas, osim što ćete stajati na vratima, predavati tjedno izvješće. U njemu ćete zapisati koliko je mušterija ušlo svakoga dana. Jednu od pet mušterija pitat ćete je li zadovoljna uslugom i što bi promijenila u bordelu. Jednom tjedno predat ćete mi izvješće o komentarima koji vam se učine zgodnima."

Čovjek je zadrhtao. Nikada se nije bojao rada, ali...

"Rado bih vam ugodio, gospodine", promućao je, "ali ja... ne znam ni čitati ni pisati."

"Joj, baš mi je žao! Kao što možete shvatiti, ne

moгу плаćати још некога да то ради и не могу ćekати да ви научите писати, тако да..."

"Ali, gospodine, ne možete me otpustiti. Ovo radim ćitav život, jednako kao i moj otac i moj djed..."

Nije mu dopustio da dovrši.

"Gledajte, ja vas shvaćam, ali ne mogu ništa učiniti za vas. Logično, dat ćemo vam otpremninu, drugim rijećima, odrećeni iznos kojim se možete prehranjivati dok ne naćete drugi posao. Źao mi je. Svako dobro."

Pa se okrenuo i otišao.

Ćovjek je osjetio kako mu se ćitav svijet ruši. Nikada nije ni pomislio da bi se mogao naći u toj situaciji. Došao je kući, prvi put u životu nezaposlen. Što je mogao raditi?

Sjetio se da se povremeno u bordel, kad bi se potrcao krevet ili slomila noga ormara, snalazio u sitnim i provizornim popravcima ćekićem i ćavlićima. Pomislio je da mu to može biti privremeno zanimanje dok mu netko ne ponudi posao.

Po ćitavoj kući tražio je alat koji mu je bio potreban, ali našao je samo nekoliko zahrćalih ćavala i jedina krezuba kliješta. Morao je kupiti kompletnu kutiju s alatom, a za to bi potrošio dio dobivenog novca.

Na uglu svoje ulice doznao je da u selu nema željezarije i da bi morao putovati dva dana na muli kako bi u najblićem selu obavio kupnju. *Pa što?* pomislio je. I krenuo na put.

U povratku je nosio lijepu i kompletnu kutiju s

alatom. Nije ni izuo čizme, a već je netko kucao na kućna vrata; bio je to njegov susjed.

"Došao sam vas pitati imate li čekić da mi ga posudite."

"Gledajte, imam. Upravo sam ga kupio, ali treba mi za posao... Znaite, ostao sam bez posla..."

"Dobro, ali vratio bih vam ga sutra rano ujutro."

"U redu."

Idućega jutra, kao što je i obećao, susjed je pokucao na njegova vrata.

"Gledajte, čekić mi je još potreban. Zašto mi ga ne biste prodali?"

"Ne, treba mi za posao i osim toga željezarija je na dva dana jahanja na muli."

"Možemo se pogoditi", rekao je susjed. "Ja ću vam platiti dva dana putovanja u onom smjeru i dva dana putovanja u ovome i cijenu čekića. Ionako ste bez posla. Što kažete?"

Doista, to mu je bio posao od četiri dana.

Prihvatio je.

Kad se vratio, na kućnim ga je vratima čekao drugi susjed.

"Bok, susjede! Vi ste prodali čekić našem prijatelju?"

"Jesam..."

"Treba mi neki alat. Spreman sam vam platiti četiri dana putovanja i malu plaću za svaki dan. Znaite, nemamo svi četiri dana na raspolaganju da odemo u kupnju."

Bivši je portir otvorio kutiju s alatom, a njegov je susjed izabrao stegu, odvijač, čekić i dlijeto. Platio mu je i otišao.

"Nemamo svi četiri dana na raspolaganju da ode-mo u kupnju", prisjetio se.

Ako je to istina, mnogim bi ljudima trebalo da on putuje i donese im alat.

Na sljedećem je putovanju odlučio riskirati nešto novca koji je dobio za otpremninu kako bi donio više alata kakav je prodavao. Tako će uštedjeti na putova-njima.

To se pročulo po susjedstvu i mnogi su susjedi odlučili prestati putovati kako bi obavili kupnju.

Jednom tjedno novopečeni je prodavač alata pu-to-vao i kupovao ono što je trebalo njegovim mušterija-ma. Ubrzo je shvatio da ako nade mjesto na kojem će uskladištiti alat, može uštedjeti još više putovanja i zaraditi više novca. Tako da je unajmio lokal.

Poslije je proširio ulaz u skladište i za nekoliko tjedana dodao izlog, tako da je skladište postalo prva željezarija u gradu.

Svi su bili zadovoljni i kupovali su u njegovoj tr-govini. Više nije trebao putovati jer mu je željezarija iz susjednog sela slala narudžbe: bio je dobar klijent.

S vremenom su kupci iz malih udaljenih sela počeli radije kupovati kod njega i tako štedjeti dva dana puta.

Jednog mu je dana sinulo da bi njegov prijatelj tokar mogao za njega izrađivati glave čekića. I nakon

toga... Zašto ne? I kliješta, stege i dlijeta. Poslije su došli čavli i vijci...

Da ne duljim, reći ću ti samo da je u deset godina taj čovjek postao milijunaš, proizvođač alata, ali poštenjem i radom. Na kraju je bio najmoćniji poduzetnik u tom kraju.

Tako moćan da je jednoga dana, na početku školske godine, darovao svom selu školu. Osim čitanja i pisanja, ondje su ih poučavali umjetnosti i najpraktičnijim onodobnim zanatima.

Oblasni poglavar i gradonačelnik organizirali su veliku zabavu za otvorenje škole i veoma važnu večeru u osnivačevu čast.

Na kraju večere gradonačelnik mu je dao ključeve grada, a ravnatelj ga je zagrlio i rekao: "S velikim ponosom i zahvalnošću molimo vas da nam udijelite čast i potpišete se na prvu stranicu zapisnika naše nove škole."

"To bi mi bila velika čast", rekao je čovjek. "Mislim da ništa radije ne bih učinio nego potpisao se ovdje, ali ne znam ni čitati ni pisati. Nepismen sam."

"Vi?" upitao je upravitelj u nevjerici. "Vi ne znate čitati i pisati? Sagradili ste industrijsko carstvo a da niste znali čitati i pisati? Zapanjen sam. Pitam se što biste sve učinili da ste znali čitati i pisati."

"Mogu vam odgovoriti", rekao je mirno čovjek. "Da sam znao čitati i pisati... bio bih portir u bordelu!"

DVA BROJA MANJE

Toga sam popodneva došao s pripremljenom temom: želio sam nastaviti razgovor o naporu.

Dok smo o tome razgovarali u ordinaciji, činilo mi se prilično razborito. Ali u trenutku kad moram to što sam shvatio primijeniti u praksi, ne mogu ostati dosljedan teoriji koja je zvučala tako primamljivo.

"Imam osjećaj da, sasvim sigurno, ne mogu živjeti a da, barem povremeno, ne uložim nekakav napor."

"U nečemu imaš pravo", rekao mi je Debeli. "Ja sam proveo velik dio posljednjih dvadeset godina pokušavajući biti odan svojoj ideologiji, a nisam uvijek uspijevaao. Mislim da se svima događa ista stvar. Ideja neulaganja napora izazov je, vještina, disciplina. I kao takva zahtijeva vježbu."

"U početku je i meni izgledalo nemoguće", nastavio je. "Što će drugi misliti ako ne odem na onaj sastanak? Ako ih ne budem pozorno slušao iako me boli briga za ono što imaju reći? Ako ne budem pokazivao zahvalnost prema onom čovjeku kojega sam smatrao vrijednim prijezira? Ako olako odbijem molbu koju jednostavno ne želim ispuniti? Ako si priuštim luksuz da radim

četiri dana tjedno odbijajući zaraditi više novca? Ako budem hodao svijetom neobrijan? Ako odbijem prestati pušiti sve dok to ne budem mogao učiniti spontano? Ako...?

Jednom sam napisao da je ta ideja nužnoga napora društvena tvorevina koja polazi od određene ideologije, od ideološkog sustava koji je zapravo prilično strog prema predodžbi o društvenom čovjeku. Naravno da se čovjek ako je lijen, zao, sebičan i nemaran mora truditi da se 'popravi'. Ali je li istina da je čovjek takav?"

Opčinjeno sam slušao, ne toliko zbog onoga što je Jorge govorio nego zbog vlastite predodžbe o tome kako bi bilo živjeti opušteno, da se ne sukobljujem sa samim sobom, mirno i bez žurbe, a da se ne zapitam: "Što radim ovdje?"

Ali odakle početi?

"Prvo", nastavio je Jorge kao da pogađa moje misli, "prije no što išta kažeš, moraš deaktivirati zamku koju su nam postavili kad smo bili djeca. Ta je zamka predodžba duboko ukorijenjena u nama i ona je eksplicitno i implicitno dio naše kulture:

Vrijedno je samo ono što se postigne naporom.

Kao što bi rekli Amerikanci, to je *bull-shit*. Svatko može vlastitim osjećajem za stvarnost shvatiti da to nije točno, a ipak strukturiramo svoj život kao da je to nepobitna istina.

Prije nekoliko godina opisao sam klinički sindrom

od kojega, iako nije zabilježen ni u liječničkim ni u psihološkim radovima, svi patimo ili smo barem jedanput patili. Odlučio sam nazvati ga 'sindrom dva broja manjih cipela', a sada ćeš vidjeti i zašto:

Uđe čovjek u trgovinu s cipelama i priđe mu ljubazan prodavač:

'Kako vam mogu pomoći, gospodine?'

'Želim par onakvih crnih cipela kakve stoje u izlogu-'

'Naravno, gospodine. Da vidimo: broj koji tražite sigurno je... četrdeset jedan. Je li tako?'

'Nije. Trideset devet molim.'

'Oprostite, gospodine. Već dvadeset godina radim ovaj posao i vaš je broj sigurno četrdeset jedan. Možda četrdeset, ali nikako trideset devet.'

'Molim vas trideset devet.'

'Oprostite, mogu li vam izmjeriti nogu?'

'Mjerite vi što hoćete, ali ja želim cipele broj trideset devet.'

Prodavač izvadi iz kutije onu čudnu napravu koju rabe prodavači cipela kako bi izmjerili noge pa sa zadovoljstvom objavi: 'Vidite? Što sam rekao: četrdeset jedan!'

'Recite mi, tko će platiti cipele? Vi ili ja?'

'Vi.'

'Dobro. Možete li mi onda donijeti trideset devet?'

Prodavač, napolu rezigniran i iznenađen, ode po-

tražiti par cipela broj trideset devet. Putem shvati o čemu je riječ: cipele nisu za tog čovjeka nego su sigurno dar.

'Gospodine, izvolite: trideset devet, crne.'

'Možete li mi dati žlicu?'

'Obut ćete ih?'

'Da, naravno.'

'Za vas su?'

'Da! Možete li mi donijeti žlicu?'

Žlica je bila nužna da ta noga uđe u cipelu. Nakon mnogih pokušaja i smiješnih položaja, mušterija uspije ugurati čitavu nogu u cipelu.

Uz jauke i gundanje napravi nekoliko koraka preko tepiha, svaki teže od prethodnoga.

'Dobro. Uzet ću ih.'

Prodavača zabole prsti pri samoj pomisli na mušterijine prste zgnječene u cipelama broj trideset devet.

'Da vam ih zamotam?'

'Ne, hvala. Ostavit ću ih na nogama.'

Mušterija izađe iz trgovine i prohoda, kako je mogla, tri bloka koja su ga dijelila od radnog mjesta. Radio je kao blagajnik u banci.

U četiri poslije podne, nakon što je proveo na nogama više od šest sati u tim cipelama, lice mu je bilo izobličeno, oči crvene, a suze su mu obilno curile iz očiju.

Njegov kolega sa susjedne blagajne promatrao ga je čitavo popodne i zabrinuo se za njega.

'Što ti je? Nije ti dobro?'

'Jest. To je zbog cipela.'

'Što je s cipelama?'

'Stišću me.'

'Što im je? Smočile su se?'

'Nisu. Dva broja su manje od moje noge.'

'Čije su?'

'Moje.'

'Ne razumijem. Ne bole te noge?'

'Otpadaju mi.'

'Pa?'

'Objasnit ću ti', reče gutajući slinu. 'Ne živim život pun velikih užitaka. Zapravo, u posljednje vrijeme imam veoma malo ugodnih trenutaka.'

!?'

'Ubijam se u ovim cipelama. Užasno patim, to je točno... Ali za nekoliko sati, kada dođem kući i izujem ih, možeš li zamisliti kakav ću užitak osjetiti? Kakav užitak, stari! Kakav užitak!'

Čini se suludim, zar ne? I jest, Demiane, i jest.

To je u velikoj mjeri naš edukativni uzor. Ja mislim da je moje držanje također krajnost, ali ipak vrijedi truda iskušati ga kao da je riječ o odijelu, da vidimo kako nam stoji.

Mislim da ne postoji ništa doista vrijedno što se može postići naporom."

Otišao sam razmišljajući o njegovoj posljednjoj rečenici, okrutnoj i uvjerljivoj:

"Napor... donosi konstipaciju."

TESARSKA RADIONICA "SEDAM

"Osim što ima glupih ljudi, ima i onih koji si ne daju pomoći", požalio sam se.

Debeli se namjestio i ispričao:

Bila jednom izvan grada jedna kućica, gotovo stračara. Ispred nje se nalazila malena radionica s nekoliko strojeva i alata, dvije sobe, kuhinjom i skromno opremljenom kupaonicom straga...

Ipak, Joaquin se nije žalio. U posljednje dvije godine tesarska radionica "Sedam" postala je poznata u selu i zarađivao je dovoljno novca da ne mora dirati u svoju skromnu ušteđevinu.

Toga jutra, kao i svakog jutra, digao se u šest i pol kako bi gledao izlazak Sunca. Uza sve to nije uspio doći do jezera. Putem, na nekih dvjesto metara od kuće, naišao je na ranjeno i izmučeno tijelo mladića.

Brzo je kleknuo i približio uho mladićevim prsima. .. Slabo, negdje u dubini, jedno se srce borilo da održi ono malo života koje je ostalo u tom prljavom tijelu koje je zaudaralo na krv, blato i alkohol.

Joaquín je otišao potražiti tačke, u koje je utovario mladića. Kad je došao kući, ispružio je tijelo na krevet, izrezao iznošenu odjeću i pomno ga oprao vodom, sapunom i alkoholom.

Momak, osim što je bio pijan, bio je divljački izudaran. Imao je posjekline na rukama i leđima, a desna mu je noga bila slomljena.

Tijekom iduća dva dana čitav se Joaquínov život vrtio oko zdravlja njegova zahvalna gosta: liječio je i previjao njegove rane, imobilizirao njegovu nogu i hranio mladića žličicama pileće juhe.

Kad se mladić probudio, Joaquín je bio uz njega gledajući ga pun nježnosti i zabrinutosti.

"Kako si?" upitao je Joaquín.

"Dobro... Mislím", odgovorio je mladić gledajući svoje čisto i izliječeno tijelo. "Tko me izliječio?"

"Ja."

"Zašto?"

"Zato što si bio ozlijeđen."

"Samo zato?"

"Ne, i zato što trebam pomoćnika."

I obojica su se od srca nasmijala.

Dobro uhranjen, naspavan i trijezan, Manuel, kako se mladić zvao, odmah je povratio snagu.

Joaquín ga je pokušavao naučiti poslu, a Manuel je pokušavao izbjegavati posao koliko god je mogao. Joaquín je neprestano pokušavao utuviti u tu glavu iskvarenu razuzdanim životom prednosti dobra posla,

dobra imena i časna života. Uvijek se činilo da Manuel shvaća, ali dva sata ili dva dana nakon toga opet bi zaspao ili bi zaboravio obaviti zadatak koji mu je Joaquín povjerio.

Prošli su mjeseci i Manuel se potpuno opravio. Joaquín je dodijelio Manuelu glavnu sobu, udio u poslu i pravo da se prvi kupa u zamjenu za mladićevo obećanje da će se posvetiti radu.

Jedne noći, dok je Joaquín spavao, Manuel je odlučio da je šest mjeseci apstinencije bilo dosta i pomislio da mu jedna čašica pića u selu neće naškoditi. Za slučaj da se Joaquín noću probudi, zaključao je vrata iznutra i izašao kroz prozor ostavivši upaljenu svijeću da izgleda kao da je ondje.

Nakon prve čaše došla je druga, a nakon nje treća, pa četvrta i još mnoge druge...

Pjevao je sa svojim drugovima u pijanstvu kad su ispred vrata bara prošli vatrogasci uz zvuk sirene. Manuel nije povezivao taj događaj s onim što se zbivalo dok idućeg jutra nije teturajući došao kući i ugledao okupljenu gomilu na ulici...

Samo pokoji zid, malo strojeva i neki alati spasili su se od požara. Sve drugo uništila je vatra. Od Joaquina su našli samo četiri-pet nagorjelih kostiju, koje su pokopali na groblju ispod ploče na koju je Manuel dao isklesati sljedeći epitaf:

"Učinit ću to, Joaquíne, učinit ću to!"

Uz mnogo truda Manuel je ponovno sagradio tesarsku radionicu. Bio je lijep, ali sposoban, i ono što je naučio od Joaquina bilo je dovoljno da spasi posao.

Uvijek je imao osjećaj da ga Joaquín odnekud promatra i sokoli. Manuel bi ga se sjetio pri svakom postignuću: na vjenčanju, pri rođenju prvoga djeteta, kupnji prvog auta...

Petsto kilometara odande Joaquín, živ i zdrav, pitao se je li bilo ispravno lagati, varati i zapaliti onu tako lijepu kuću samo zato da spasi mladića.

Odgovorio je sam sebi da jest i nasmijao se pri samoj pomisli kako je seoska policija zamijenila svinjske kosti s ljudskima...

Njegova nova tesarska radionica bila je malo skromnija od prijašnje, ali već je bila poznata u selu. Zvala se "Osam".

"Katkad ti, Demiáne, život oteža pomaganje dragom biću. Ipak, ako se zbog nečega vrijedi suočiti s poteškoćama, onda je to zbog toga da pomogneš drugomu. To nije nikakva 'moralna' zadaća, ništa slično. To je životni izbor koji svatko može odabrati u trenutku i smjeru koji želi.

Moje me životno iskustvo i iskustvo promatranja uvjerilo da je slobodno ljudsko biće i ono koje poznaje sebe samoga velikodušno, solidarno, ljubazno i sposobno jednako uživati u davanju kao i primanju. Stoga

svaki put kad susretneš one koji su zadivljeni sobom, nemoj ih mrziti: imaju dovoljno problema sami sa sobom. Svaki put kad uhvatiš sebe u kukavnu, podlu ili nisku ponašanje, iskoristi priliku da se upitaš što ti se događa. Jamčim ti da si negdje putem pogriješio.

Jednom sam napisao:

*Neurotičar ne treba
terapeuta da ga liječi
ni oca da ga čuva.*

*Samo mu treba
učitelj koji će mu pokazati
na kojem se dijelu puta izgubio."*

POSESIVNOST

Ne znam baš dobro koji je bio razlog i u kojem sam se trenutku svoga života našao na mučnom i teškom putu.

Sve je počelo napadom ljubomore prema mojoj djevojci. Radije se našla sa školskim prijateljicama i odgodila je naš susret. Od toga trenutka počele su mi kroz glavu prolaziti misli i osjećaji gubitka, i bol koju mi je to uvijek uzrokovalo.

Već sam na terapijskoj seansi razgovarao o važnosti proživljavanja gubitaka kao takvih, ali u tom sam se trenutku doista osjećao ojađeno.

"Ne razumijem zašto moram dijeliti svoju djevojku s njezinim prijateljicama ni svoje prijatelje s njihovim djevojkama. To kažem tako da, kad se čujem, shvatim da je to glupost. Molim te da mi pomogneš. Kad je nešto moje, makar to zvučalo trogloditski, kao što ti kažeš, osjećam da imam pravo prepustiti to ili ne prepustiti, i to na rok koji ja odredim. Zato što je to moje."

Jorge je pustio čajnik i ispričao ovo:

H O D A O J E R A S T R E S E N O ulicom kad ju je ugledao: bila je to golema i lijepa hrpa zlata.

Sunce ju je obasjavalo i kad je okrnulo njezinu površinu, odražavalo je raznobojne suncokrete od kojih je izgledala kao neki galaktički predmet iz filma Stevena Spielberga.

Zastao je na trenutak i gledao je kao hipnotiziran.
Ima li vlasnika? pomislio je.

Pogledao je na sve strane, ali nikoga nije vidio u blizini.

Napokon se približio i dotaknuo je. Bila je mlaka.

Prešavši prstima po njezinoj površini, učinilo mu se da je njezina nježnost savršeno taktilno odgovarala njezinoj svjetlosti i ljepoti.

Želim je za sebe, pomislio je.

Podigao ju je vrlo nježno i počeo hodati s njom u rukama prema rubu grada.

Opčinjen, polako je ušao u šumu i zaputio se na čistinu.

Ondje, pod popodnevnim suncem, oprezno ju je smjestio na travu i sjeo kako bi je promatrao.

Ovo je prvi put da imam nešto vrijedno za sebe. Nešto što je moje. Samo moje! pomislilo je oboje istodobno.

"Kad posjedujemo nešto i robujemo oviseći o tome nečemu, tko koga posjeduje, Demiane?"

Tko koga posjeduje?"

NATJECANJE U PJEVANJU

Nastavio sam razmišljati o nekim riječima s prethodne seanse.

Izašao sam iz ordinacije, a u glavi mi je odjekivalo: škrt, pokvaren, sebičan, pogrešan put... U glavi mi je bila zbrka, nerazrješiva pomutnja.

Došao sam na seansu s "jasnom nakanom", kao što je govorio Jorge, da nastavimo s tom temom.

"Jorge", rekao sam, "ti uvijek braniš egoizam kao jasan iskaz samopoštovanja, ispravno shvaćene ljubavi prema sebi samome... Ali prošli si put govorio o škrtosti i ja, koji sam prihvatio tvoju glupu naviku da u rječniku tražim riječi koje mi odzvanjaju, potražio sam, naravno, riječ 'škrt.'"

"I?"

"Pisalo je: 'lakom, kukavan, bijedan, nevoljan'. I što da ti kažem? Meni odjednom sve zvuči isto."

"Da vidimo", rekao je Debeli i otvorio *Rječnik Kraljevske akademije*. "Ovdje još piše: 'potrebit, oskudan, manjkav'. Još piše da je riječ arapskog podrijetla budući da potječe od riječi *miskin*, što znači 'jadan'.

Možda ćemo sada to moći bolje definirati", nastavio je. "'Škrt' je sigurno onaj koji nema, ili misli da nema, ono što mu je najpotrebnije. To je onaj koji treba ono što nema kako bi prestao biti nevoljan; to je onaj koji odbija dati jer sve želi za sebe; to je onaj jadni i nevoljni bijednik koji ne može vidjeti druge potrebe osim svojih."

Jorge je dugo šutio prebirući po glavi, a ja sam se namjestio kako bih poslušao ono što slijedi.

Jednom je u prašumu stigla sova koja je bila u zatočeništvu te je objasnila ostalim životinjama ljudske običaje.

Ispričala je na primjer kako su ljudi u gradovima vrednovali umjetnike na natjecanjima kako bi odlučili tko je najbolji u kojoj disciplini: u slikanju, crtanju, modeliranju, pjevanju...

Zamisao da prihvate ljudske običaje snažno se rasplamsala među životinjama i možda je baš zbog toga odmah organizirano natjecanje u pjevanju, na koje su se ubrzo prijavile gotovo sve nazočne životinje, od češljugara do nosoroga.

Predvođeni sovom, koja je to naučila u gradu, odlučeno je da će nagrada biti dodijeljena nakon tajnoga glasovanja svih natjecatelja i da će na taj način oni biti sami svoj žiri.

Tako je i bilo. Sve životinje, uključujući i čovjeka, popele su se na pozornicu i pjevale, dobivajući veći ili manji pljesak od slušatelja. Poslije su zabilježili svoj

glas na papirić i stavili ga, presavijena, u veliku glasačku kutiju koju je nadgledala sova.

Kad je stigao trenutak prebrojavanja, sova se popela na improviziranu pozornicu i, uz pomoć dva stara majmuna, otvorila glasačku kutiju kako bi počelo prebrojavanje glasova toga "transparentnog biračkog čina", "svečanosti sveopćeg i tajnoga glasovanja" i "primjera demokratskoga glasovanja", kao što je čula političare u gradovima.

Jedan od staraca izvukao je prvi glas i sova je, na sveopće uzbuđenje, uzviknula: "Prvi glas, braćo, ide našem bratu magarcu!"

Zavladala je tišina popraćena sporadičnim bojažljivim pljeskom.

"Drugi glas: magarac!"

Opće komešanje.

"Treći glas: magarac!"

Natjecatelji su počeli gledati jedan u drugoga, u početku iznenađeni, a poslije s optužujućim pogledima i naposljetku, kako su se nizali glasovi za magarca, sve posramljeniji, osjećajući se krivima zbog svojih glasova.

Svi su znali da nema gore pjesme od magarećega reva. Ipak, jedan za drugim, glasovi su ga birali kao najboljeg pjevača.

I tako je na kraju prebrojavanja biračkih glasova "neovisnim izborom nepristranoga žirija" odlučeno da je neujednačeno i bučno magarčevo urlikanje pobijedilo.

I proglašenje "najboljim glasom prašume i okoli-
ce".

Sova je poslije objasnila što se dogodilo: svaki natjecatelj, smatrajući sebe nesumnjivim pobjednikom, dao je svoj glas najlošijem natjecatelju, onomu koji nije mogao predstavljati nikakvu prijetnju.

Tako je glasovanje bilo jednoglasno. Samo dva glasa nisu pripala magarcu: magarčev, koji je vjerovao da nema što izgubiti pa je iskreno glasovao za ševu, i čovjekov, koji je, a kako i ne bi, glasovao za samoga sebe.

"Eto, Demiane. To su stvari koje škrtost čini našem društvu. Kad se osjećamo toliko važnima da nema mjesta za druge, kad smatramo da smo toliko zaslužni da ne možemo vidjeti dalje od svojih nosova, kad mislimo da smo toliko divni da ne možemo pojmiti mogućnost da ne dobijemo ono što želimo, onda nas često taština, jad, glupost i ograničenost pretvaraju u škrce. Ne u sebične ljude, Demiane, nego u škrte. Škr-te!"

KAKVA JE OVO TERAPIJA?

Već neko vrijeme mnogi me prijatelji pitaju na kakvu to terapiju idem. Svi su bili toliko iznenađeni nekim stvarima koje sam im govorio o Debelome i onome što se događalo u ordinaciji da takvu vrstu rada nisu mogli uklopiti ni u kakav terapeutski model koji su poznavali. I, čemu poricati, ni u kakav model koji sam ja poznao.

Tako da sam tog popodneva kad sam stigao, koristeći priliku što je kod mene sve bilo manje-više mirno, "sve je bilo na svome mjestu", kao što je govorio Debeli, upitao Jorgea kakva je to terapija.

"Kakva je ovo terapija? Što ja znam! A to je terapija?" odgovorio mi je Debeli.

Kakav peh! pomislio sam. *Debeli ima jedan od onih hermetičnih dana kad nema smisla pokušavati dobiti bilo kakav odgovor.* Ipak, inzistirao sam.

"Ozbiljno. Želim znati."

"Zašto?"

"Da naučim."

"Kako će ti to što znaš kakva je ovo terapija pomoći da nešto naučiš?"

"Ne mogu pobjeći od ovoga, zar ne?" rekao sam naslućujući što slijedi.

"Pobjeći? Zašto želiš pobjeći?"

"Gledaj: ide mi na živce što te ništa ne mogu pitati. Kad si od volje, objašnjavaš nadugačko i naširoko, a kad nisi, ne možeš odgovoriti ni na jedno pitanje. Nije fer!"

"Ljutiš se?"

"Da! Ljutim se!"

"I što ćeš s tom svojom ljutnjom? Što želiš učiniti s bijesom koji osjećaš? Nosit ćeš ga sa sobom?"

"Ne, želim vikati. Serem ti se na sve!"

"Viči opet."

"Serem ti se na sve!"

"Opet, opet."

"Serem ti se na sve!!"

"Nastavi. Koga zapravo proklinješ? Nastavi!"

"Serem ti se na sve! Glupi Debeli! Serem ti se na sve!"

Debeli me mirno pogledao dok sam vraćao dah i, malo-pomalo, izgubljen ritam disanja.

Nakon nekoliko minuta otvorio je usta:

"Ovo je tip terapije koju provodimo, Demiane. Terapija koja ti pomaže da shvatiš što se događa u svakom trenutku. Terapija koja je usmjerena na to da otvoriš pukotine svojih maski i pustiš van pravoga Demiana.

Terapija na neki način jedinstvena i neopisiva jer je zasnovana na sklopovima dviju jedinstvenih i neopisivih osoba: tebe i mene. Dviju osoba koje su se zasad dogovorile da će posvetiti više pozornosti procesu razvoja jednoga od njih: tebe.

Terapija koja nikoga ne liječi jer priznaje da se može pomoći samo nekim ljudima koji sami sebe liječe. Terapija koja ne pokušava proizvesti nikakvu reakciju, nego je samo katalizator koji može ubrzati proces koji bi se u svakom slučaju dogodio, prije ili poslije, s terapeutom ili bez njega.

Terapija koja, barem s ovim terapeutom, svaki put sve više nalikuje na didaktički proces. I napokon, terapija koja više pozornosti posvećuje osjećanju nego razmišljanju; djelovanju nego planiranju; bivanju nego posjedovanju; sadašnjosti nego prošlosti ili budućnosti."

"To je pitanje: sadašnjost", odgovorio sam. "To je razlika koja, mislim, postoji između ove i mojih prijašnjih terapija: naglasak koji stavljaš na sadašnju situaciju. Svi ostali terapeuti koje sam upoznao ili o kojima su mi govorili zainteresirani su za prošlost, za razloge, za uzroke problema. Ti se time ne baviš. Ako ne znaš gdje su se stvari počele komplicirati, kako ih možeš srediti?"

"Kako bih skratio priču, moram ići nadugačko i na široko. Možda ti uspijem objasniti. U terapeutskom svemiru, koliko ja znam, ima više od dvjesto pedeset

oblika terapije koji su manje ili više povezani s još toliko filozofskih postavki.

Sve su te škole međusobno različite: prema ideologiji, prema formi ili prema pristupu problemu. Ali mislim da sve teže istom cilju: poboljšati kvalitetu pacijentova života. Možda se ne možemo dogovoriti oko toga što svakom terapeutu znači 'poboljšati kvalitetu života'. Ali dobro, nastavimo.

Tih bi se dvjesto pedeset škola moglo podijeliti na tri velika smjera razmišljanja, već prema naglasku koji svaki psihoterapeutski model stavlja na istraživanje pacijentove problematike: na prvome su mjestu škole koje se usredotočuju na prošlost. Na drugome su mjestu one koje se usredotočuju na budućnost. I naposljetku one koje se usredotočuju na sadašnjost.

Prva linija, daleko od toga da je najbrojnija, uključuje sve škole koje kreću, ili funkcioniraju kao da kreću, od postavke da je neurotičar netko tko je jednom, prije mnogo vremena, dok je bio dijete, imao neki problem i otad plaća za posljedice te situacije. Posao se stoga sastoji u tome da vratimo sve uspomene iz pacijentove prošlosti dok ne nađemo one situacije koje su izazvale neurozu. Budući da se te uspomene, prema analitičarima, nalaze 'potisnute' u podsvijest, zadaća je čačkati po nutrini tražeći događaje koji su ostali 'zakopani'.

Najjasniji primjer toga modela jest ortodokсна psihoanaliza. Kako bismo razlikovali te škole, ja obično kažem da traže 'zašto?'

Mnogi analitičari, kako ih ja vidim, misle da samim time što su pronašli uzrok simptoma, naravno samo pod uvjetom da pacijent otkrije zašto čini to što čini, ako osvijesti to nesvjesno, čitav će mehanizam početi ispravno funkcionirati.

Psihoanaliza, da tako nazovemo najrazvikaniju od tih škola, ima, kao i sve druge stvari, prednosti i mane.

Glavna je prednost ta što ne postoji, ili barem ja ne mislim da postoji, drugi terapijski model koji osigurava dublje poznavanje vlastitih unutarnjih procesa. Nijedan drugi model nije sposoban, čini se, doći do razine upoznavanja samoga sebe do kojih se može doći frejdovskim metodama.

Kad su posrijedi mane, postoje barem dvije. S jedne strane, trajanje terapijskoga procesa predugačko je, što ga čini zamornim i ekonomski teže prihvatljivim - a pritom ne mislim samo na novac. Jednom mi je jedan analitičar rekao da terapija mora trajati trećinu vremena koje je pacijent proživio do trenutka kad je počela terapija. S druge strane, model ima dosta upitnu terapijsku učinkovitost. Osobno sumnjam da je moguće dovoljno upoznati samoga sebe da se izmijeni životni stav, bolesno držanje ili razlog zbog kojega je pacijent došao u ordinaciju.

Druga su krajnost, ja barem tako mislim, psihoterapijske škole koje su usmjerene na budućnost. Ta linija, veoma moderna u ovom trenutku, mogla bi se definirati

ovako: pravi je problem u tome što se pacijent ponaša drukčije od onoga što bi trebao činiti da postigne svoje ciljeve. Stoga se zadaća ne sastoji u otkrivanju zašto se događa to što se događa — to se podrazumijeva - ni u upoznavanju nutrine osobe koja pati. Pitanje je samo kako postići da pacijent stigne kamo je naumio, ili da postigne ono što želi, nadvladavajući strahove kako bi živio produktivnije i pozitivnije.

Ta linija, koju zastupa uglavnom bihevizizam, zalaže se za to da se novi oblici ponašanja mogu naučiti samo ako ih se prakticira, što se pacijent teško usuđuje učiniti bez pomoći, bez vanjske pomoći i usmjeravanja. Tu bi mu pomoć po mogućnosti trebala pružiti stručna osoba koja će ga upozoriti koji su oblici ponašanja najprikkladniji, preporučit će mu izrijeekom kako se treba ponašati i pratit će pacijenta u tom procesu zdravoga ponovnog uvjetovanja.

Osnovno pitanje koje si postavljaju terapeuti te struje nije zašto nego kako. Drugim riječima, kako dosegnuti željeni cilj.

Ta škola također ima prednosti i nedostataka. Prva je prednost što je tehnika nevjerojatno učinkovita, a druga je brzina procesa. Neki američki neobihevizisti već govore o terapijama koje pomažu u jednoj do pet seansi. Najočitiiji je nedostatak taj što je liječenje površno: pacijent nikada ne upozna sebe i ne otkrije vlastite mogućnosti pa stoga ostaje ograničen na rješavanje samo onih situacija o kojima je razgovarao na seansi, i to u tijesnoj ovisnosti o terapeutu. To nije nikakvo zlo,

ali ne nudi dovoljno mogućnosti da pacijent stupi u nužan kontakt sa samim sobom.

Treća linija, povijesno gledano, najnovija je od tih triju. Upotpunjuju je sve one psihoterapeutske škole koje svoju pozornost usredotočuju na sadašnjost.

Generalno gledajući, ne krećemo od toga da istražujemo podrijetlo patnje niti preporučujemo bilo kakvo ponašanje kako bismo tu patnju uklonili. Osnovni je zadatak ustanovljavanje što se događa osobi koja dolazi na seansu i zašto je u toj situaciji.

Ti znaš da je to linija koju ja odabirem u radu i zbog toga je očito da mislim da je najbolja. Ipak, priznajem da i taj put ima nedostataka, ali i prednosti.

Usporedimo li ih, terapije nisu toliko dugačke kao u psihoanalizi ni toliko kratke kao u neobihevorista. Jedna terapija prema tome modelu može trajati između šest mjeseci i dvije godine. Nema ortodoksnu dubinu, ali osigurava dobru dozu upoznavanja samoga sebe i dobru razinu ovladavanja vlastitim mogućnostima.

S druge strane, kako je sposobna oploditi proces ulaska u kontakt sa sadašnjošću, tako i krije opasnost da u pacijentima pobudi, pa makar nakratko, filozofiju o ne-hajnu i lagodnu životu; stav koncentriran na 'živjeti trenutak' koji nema veze sa 'sadašnjošću', koji te škole promiču često naravno pretpostavlja i zahtijeva kako iskustvo tako i životne planove.

Ima jedan stari vic koji će možda poslužiti da oprijmjeri te tri struje. Situacija koju objašnjava vic veoma je jednostavna, uvijek ista, ali dopustit ću si luksuz da

se nakratko narugam tim trima pravcima razmišljanja pa ću ti ispričati tri različita kraja.

Neki čovjek pati od enkopreze (rečeno po naški: sere u gaće). Posjeti liječnika, koji, nakon što ga pregleda i napravi pretrage, ne nade nikakav tjelesni uzrok njegova problema pa mu preporuči da posjeti terapeuta.

Prvi kraj,

u kojemu je terapeut kod kojeg je potražio pomoć ortodokсни psihoanalitičar:

Nakon pet godina čovjek sretne prijatelja.

"Bok! Kako ti je na terapiji?"

"Fantastično", odgovori čovjek euforično.

"Više ne sereš?"

"Čuj, nije da ne serem, ali sada znam zašto to činim!"

Drugi kraj,

u kojemu je terapeut kod kojeg je potražio pomoć bihevorist:

Nakon pet dana čovjek sretne prijatelja.

"Bok! Kako ti je na terapiji?"

"Genijalno", odgovori čovjek euforično.

"Više ne sereš?"

"Čuj, nije da ne serem, ali sada nosim gumene gaćice!"

Treći kraj,

u kojemu je terapeut kod kojeg je potražio pomoć
geštaltist:

Nakon pet mjeseci čovjek sretne prijatelja.

"Bok! Kako ti je na terapiji?"

"Izvršno!" odgovori mu čovjek euforično.

"Više ne sereš?"

"Čuj, nije da ne serem, ali sad me baš briga!"

"Ali taj mi se pristup čini previše apokaliptičnim",
htio sam stati u obranu.

"Možda. Ali u svakom slučaju ta je apokalipsa činje-
nica. Kao što je činjenica da je tvoja seansa gotova."

Rijetko sam kad nekoga toliko proklinjao!

ZAKOPANO BLAGO

Prošla me terapija malo uznemirila, da ne kažem zabrinula. Onaj jadni čovjek nastavio je srati, i bilo mu je svejedno u ruke kakva je terapeuta pao. To me prisililo da preispitam svoju odluku o tome da li da idem na terapiju: napokon, nisam htio i dalje ići na terapiju kako bih doznao zašto, ni kako bih nosio gumene gaće, ni kako bi mi prestalo biti važno. Dakle, ako sam to dobivao za ulog u obliku vremena i novca, došlo je vrijeme da se toga okanim.

"Dakle, Debeli, problem više nije u terapijskim školama. Moje je pitanje sada: Zašto sam ovdje?"

"Na žalost, taj odgovor ja ne znam. Ti ga znaš."

"Varaš se, grdno se varaš. Do prethodne terapije bio sam siguran u korisnost psihoterapije. Bio sam jedan od onih koji sve svoje prijatelje šalje terapeutu. Ali odjednom mi na prethodnoj seansi moj terapeut kaže da će čovjek koji dođe usran, šepajući, depresivan ili lud, otići isto tako usran, šepav, tužan ili otuđen kao što je došao. Ništa ne razumijem. To je veoma zbrkano."

"Ništa se ne dobiva opiranjem zbrci. Uznemiruje te situacija jer misliš da ti mora sve biti jasno, da bi morao

ne biti zbrkan, da bi morao imati sve odgovore, da bi morao, da bi morao... Opusti se, Demiane. Kao što sam ti rekao. U Gestaltu jedino što 'bi morao' jest:

Morao bi znati da ne 'bi morao' baš ništa."

"To je točno. Čak i bez 'morao bih' postoje odgovori koje trebam, a nemam."

"Mogu ti ispričati jednu priču?"

Tog sam dana više nego inače načulio uši. Znao sam da će mi priča, parabola ili čak Jorgeova šala, pomoći da razaberem jasnoću unutar zbrke.

U oradu Krakovu nekoć bijaše pobožan i solidaran starac koji se zvao Izy. Nekoliko noći Izy je sanjao da putuje u Prag i dolazi do mosta nad rijekom. Sanjao je da se s jedne strane rijeke, ispod mosta, nalazi bujno stablo. Sanjao je da iskopa bunar kraj stabla i iz toga bunara izvadi blago koje mu donese blagostanje i mir za čitav život.

U početku Izy nije pridavao važnost snu. Ali kad se san ponavljao tijekom nekoliko tjedana, protumačio je to kao poruku i odlučio da se neće oglušiti na informaciju koja je dolazila od Boga, ili tko zna odakle, dok je on spavao.

Tako je, vjeran svojoj intuiciji, natovario mulu za dugačak put i krenuo prema Pragu.

Nakon šest dana puta starac je stigao u Prag i po-

svetio se traženju mosta nad rijekom u okolici grada.

Nije bilo mnogo rijeka ni mnogo mostova, tako da je ubrzo našao mjesto koje je tražio. Sve je bilo kao u njegovu snu: rijeka, most i, s jedne strane rijeke, stablo pod kojim je trebao kopati.

Samo se jedna pojedinost nije javljala u njegovu snu: most je danju i noću čuvao vojnik carske straže.

Izy se nije usudio kopati dok je stražar bio ondje, tako da se utaborio u blizini mosta i čekao. Druge noći čuvar je počeo sumnjati u onoga muškarca koji se utaborio blizu njegova mosta te mu je prišao kako bi ga ispitao.

Starac nije nalazio razloga da mu laže. Zato mu je rekao da je došao iz daleka grada jer je sanjao da se u Pragu, ispod mosta poput ovoga, nalazi zakopano blago

Stražar se počeo grohotom smijati.

"Dugo si putovao zbog gluposti", rekao mu je. "Već tri godine svaku noć sanjam kako se u Krakovu, ispod kuhinje nekog ludog starca Izyja, nalazi zakopano blago. Ha, ha, ha! Misliš da bih trebao poći u Krakov tražiti tog Izyja i kopati ispod njegove kuhinje? Ha, ha, ha!"

Izy je ljubazno zahvalio čuvaru i vratio se kući.

Kad je stigao, iskopao je rupu ispod svoje kuhinje i našao blago koje je ondje oduvijek bilo zakopano.

Nakon priče Debeli je dugo šutio sve dok se nije začulo zvono na vratima. Bio je to sljedeći pacijent. Jorge mi je prišao, zagrlio me, poljubio me u čelo te sam otišao.

U mislima sam prošao seansu. U početku razgovora Debeli mi je rekao ono što mi je želio objasniti svojom pričom: "Odgovor na tvoja pitanja nemam ja nego ti."

Odgovore sam trebao naći u sebi. Ne kod Jorgea, ni u knjigama, ni na terapiji, ni kod prijatelja. U sebi! Samo u sebi!

Kao s Izyjem, blago koje sam tražio bilo je ovdje, a ne negdje drugdje.

"Nigdje drugdje", ponavljao sam neprestano. "Nigdje drugdje."

Tada mi je sinulo: nitko mi ne može reći "pali" li terapija ili ne. Samo sam ja mogao znati "pali" li i taj odgovor ima vrijednost samo meni (i samo u tom trenutku, zasad). Tada sam shvatio da sam dobar dio života proveo tražeći nekoga tko će mi reći što je dobro, a što loše. Tražeći druge koji bi me gledali kako bi vidjeli pravoga mene. Tražeći vani ono što je zapravo uvijek bilo unutra, ispod moje kuhinje.

Sada je bilo jasno da je terapija samo alat kako bih mogao kopati na pravome mjestu i iskopati skriveno blago. Terapeut je samo onaj vojnik koji ti, na svoj način, stalno iznova govori gdje moraš kopati i neumorno ponavlja kako je glupo tražiti vani.

Zbrka je nestala i, poput Izyja, osjećao sam se sretnim i mirnim kad sam shvatio, napokon, da je blago

kod mene, da je oduvijek bilo tu i da je nemoguće izgubiti ga.

ZA VRČ VINA

U ono se vrijeme činilo da je svaka seansa povezana s prethodnom poput karike u lancu. Bio sam tako sretan da gotovo nisam mogao vjerovati što sam sve sam shvatio.

Naučio sam proživljavati svoja otkrića s veseljem i tugom, plačući ili grohotom se smijući, ali sa zadovoljstvom jer sam bio bliže nego prije svom unutarnjemu miru, smirenosti duše, maksimalnom povjerenju u vlastita rješenja, onomu što bih danas nazvao "biti sretan".

Sve je išlo dobro. Ali odjednom sam počeo misliti da mi je slaba korist od razjašnjavanja nedoumica ako ostatak svijeta i dalje živi u krajnjem neznanju i odlučan u namjeri da ondje i ostane. Osjećao sam se nemoćno i počeo sam se ljutiti. I nastavio sam.

Sve i da priznam da mogu podnositi taj osjećaj da sam Marsijanac, koji je u meni budila činjenica da sam drukčiji od ostalih, kakve bi koristi imali drugi od toga što jedna osoba na svijetu, ili deset, ili sto, sve vidi jasnije?

Onda sam se sjetio svoga strica Roberta. I on je jednom išao na terapiju. Dobro mu je išlo, prema onomu

što je govorio. Vrlo dobro. Ali nekoliko mjeseci nakon što je počeo liječenje, rekao je svojoj terapeutkinji: "Čuj, recimo da sam prošao desetinu puta. Tijekom ovih mjeseci i s deset posto napretka, pedeset posto ljudi s kojima sam se družio udaljilo se od mene. Približna matematička računica kaže da će, kad prijeđem trideset posto puta, devet od deset mojih prijatelja pobjeći. Zapravo ne vjerujem da je vrijedno truda biti zdraviji ako je posljedica toga biti usamljeniji na svijetu od Robinsona Crusoea bez Petka. Hvala na svemu i zbogom!"

Tako sam i ja toga dana došao u ordinaciju. Preispitivao sam terapijski rad, ali iznad svega sam preispitivao zadaću terapeuta. Ne zadaću Debeloga, kojeg sam cijenio, nego sam ovaj put bio nepovjerljiv prema svim terapeutima.

"Koliko čovjeku treba da postane dobar terapeut? Pogledaj sebe: ne računajući osnovnu i srednju školu, bio si šest godina na studiju medicine, pet godina na specijalizaciji, tri godine na tečajevima i psihoterapeutskom naukovanju, deset godina na osobnoj terapiji, ne znam koliko godina na didaktičkoj terapiji i, prema onomu što si mi rekao, ne manje od deset godina profesionalnog rada kako bi upotpunio svoje teorijsko znanje praktičnim iskustvom. Uf! Umorio sam se od brojenja!"

"Ne znam što smjeraš, ali dodaj da usavršavanje nikada ne prestaje. Usavršavanje se nastavlja i tako mora biti beskrajno."

"Dakle priznaješ da sam u pravu. I sve ti to pomaže da tijekom čitavoga profesionalnog života liječiš stotine ljudi, što je moguće zato što radiš kratke terapije. Inače bismo govorili o nekih dvadesetak pacijenata. Nema smisla, Debeli. Sa sociološkog stajališta tvoje zanimanje nema smisla."

"Neke od tih 'dugih godina studiranja i usavršavanja', kako ih ti zoveš, posvetio sam čitanju priča koje su napisali drugi ili slušanju priča iz narodne mudrosti sakupljenih predajom. Sada ću ti ispričati jednu od tih priča budući da vjerujem da ti sada može pomoći."

Bio jednom... drukčiji kralj.

Bio je vladar malene zemlje po imenu Grožđezemska. Njegovo je kraljevstvo bilo puno vinograda i svi su se njegovi podanici bavili proizvodnjom vina. Izvozom u druge zemlje, petnaest tisuća obitelji koje su naseljavale Grožđezemsku zarađivalo je dovoljno da žive prilično dobro, plaćaju porez i priušte si pokoji luksuz.

Kralj je već nekoliko godina proučavao financije kraljevstva. Vladar je bio pravedan i pun razumijevanja i nije mu se sviđala zamisao da zavlači ruku u džepove stanovnika Grožđezemske. Zato je ulagao velike napore da nađe načina da smanji porez.

Jednoga je dana došao na sjajnu zamisao. Kralj je odlučio odreći se poreza. A kao jedini doprinos državnoj blagajni kralj bi tražio od svih podanika da jednom

godišnje, u vrijeme kad pretaču vino u bačve, dođu u vrt palače s jednolitarskim vrčem najboljega vina iz svoje berbe i izliju ga u veliku bačvu vina koja će biti izrađena u te svrhe i za to vrijeme.

Od prodaje tih petnaest tisuća litara vina dobio bi novac potreban za proračun kraljevstva, zdravstvene troškove i obrazovanje svoga naroda.

Vijest se proširila kraljevstvom proglasima i oglasima na glavnim gradskim ulicama. Narodno veselje bilo je neopisivo. U svim se kućama hvalio kralj i pjevale su se pjesme njemu u čast.

Onda je došao dan prinosa. Tijekom čitava tjedna, u svim četvrtima i na tržnicama, na trgovima i u crkvama stanovnici su se podsjećali i preporučali jedan drugomu da ne zaborave dogovor. Suživot građana bio je pravedna plaća za vladarevu gestu.

Od ranih sati počele su iz čitava kraljevstva dolaziti cijele obitelji uzgajivača vina sa svojim vrčem u rukama glave obitelji. Jedan po jedan uspinjali su se stubama koje su vodile do vrha goleme kraljevske bačve, praznili svoj vrč i spuštali se drugim stubama na čijem je dnu kraljevski rizničar stavljao grb s kraljevim pečatom na rever svakog seljaka.

Sredinom popodneva, kad je posljednji seljak ispraznio svoj vrč, pročulo se da nitko nije izostao. Golema bačva od petnaest tisuća litara bila je puna. Od prvog do posljednjeg podanika svi su na vrijeme prošli vrtom i ispraznili svoje vrčeve u bačvu.

Kralj je bio ponosan i zadovoljan. Kad je Sunce

zašlo, a narod se okupio na trgu pred palačom, vladar je izašao na svoj balkon, a njegovi su mu ljudi klicali. Svi su bili sretni. Kralj je zatražio da mu u velikoj kristalnoj čaši, naslijeđu njegovih predaka, donesu uzorak skupljena vina. Dok je čaša stizala, vladar im se obratio.

"Divni narode Groždezemske: kao što sam i mislio, svi stanovnici kraljevstva danas su došli u palaču. Želim podijeliti s vama kraljevsko veselje kad sam se uvjerio da je odanost naroda svome kralju jednaka odanosti kralja svome narodu. I ne mogu se sjetiti druge počasti nego da vam nazdravim prvom čašom ovoga vina koje će zacijelo biti božanski nektar, spoj najboljega grožđa na Zemlji, koje su obradile najbolje ruke na svijetu i koje je zalijevalo najveće dobro kraljevstva, drugim riječima, ljubav naroda."

Svi su plakali i klicali kralju.

Jedan je sluga prišao s čašom kralju i on ju je digao da nazdravi narodu, koji je euforično pljeskao. Ali iznenađenje je zaustavilo njegovu ruku u zraku: kad je dignuo čašu, kralj je primijetio da je tekućina u čaši prozirna i bezbojna. Polako ju je približio nosu, uvježbanom da omiriše aromu najboljih vina, i primijetio je da nema nikakav miris. Dobar kušač kakav je bio, prinio je čašu ustima gotovo automatski i popio gutljaj.

Vino nije imalo ni okus vina ni bilo kakav drugi okus!

Kralj je poslao po drugu čašu vina iz bačve, pa još

jednu, i na kraju je htio uzeti uzorak s vrha. Ali nije imalo smisla: sve je bilo isto. Bez mirisa, boje i okusa.

Hitno su sazvani alkemičari kako bi analizirali sastav vina. Zaključak je bio jednoglasan: bačva je puna vode. Čiste vode. Stopostotne vode.

Vladar je smjesta poslao po sve mudrace i vračeve kraljevstva da hitno potraže objašnjenje tog misterija. Koja se čarolija, kemijska reakcija ili vradžbina dogodila da se ta mješavina vina pretvorila u vodu?

Najstariji među vladinim ministrima prišao mu je i rekao na uho: "Čudo? Čarolija? Alkemija? Ništa od toga, gospodine, ništa od toga. Vaši su podanici ljudska bića, Veličanstvo. To je sve."

"Ne razumijem", rekao je kralj.

"Uzmimo na primjer Juana", rekao je ministar. "Juan ima golem vinograd koji se proteže od brda do rijeke. Grožđe koje bere s najboljih je trsova u kraljevstvu, a njegovo se vino prodava među prvima i po najvišoj cijeni.

Jutros kad je pripremao svoju obitelj za silazak u selo, kroz glavu mu je prošla zamisao: A da stavi vodu umjesto vina? Tko bi mogao uočiti razliku?

Samo jedan vrč vode na petnaest tisuća litara vina: nitko neće uočiti razliku! Nitko!

Nitko i ne bi uočio razliku, osim jedne sitnice, Veličanstvo. Osim jedne sitnice.

Svi su pomislili isto!"

SAMI I U DRUŠTVU

Kako je Jorge uspijevao točno procijeniti trajanje seanse i na vrijeme završiti priču? Kako mu je uspijevalo ostaviti me da čitav tjedan vrtim istu misao?

Katkad mi se to činilo divnim. Imao sam sedam dugih dana da razmišljam o priči, da je sam protumačim i istražujem koju korist mogu imati od te priče.

A katkad mi je bilo mrsko što ne mogu izvući srž koju, naslućivao sam, priča ima, ali koju nisam uspijevao izvući.

Također je bilo susreta kad sam se glupo ponašao. Kad bih izašao iz ordinacije, pokušavao bih otkriti što mi je Debeli pokušavao reći tom pričom. Poslije je bio neizbježan ovakav slijed: došao bih na seansu kako bih kod Jorgea provjerio jesam li "pogodio" značenje priče, a Debeli bi, prema očekivanju, bio bijesan.

"Kakve ima veze što sam htio reći? Važno je da ti je poslužilo, ako ti jest poslužilo za nešto. Ovo nije nastava u školi i ja ne ocjenjujem jesi li pogodio ili nisi što sam htio reći ili nešto slično. Jebi ga! Ono što sam htio reći onime što sam rekao, upravo je ono što sam i rekao; da sam htio reći nešto drugo, sigurno bih rekao to nešto

drugo. Kad to činiš, Demiane, priča ti samo služi da tvoj ego stavi na kušnju, da hrani tvoju taštinu. Misliš: 'Aha, otkrio sam. Aha, shvatio sam. Aha, uspio sam pogoditi poruku priče. Aha, ja sam idiot.'"

S pričom o vinu pretvorenom u vodu dogodila mi se gomila stvari. Prva je bila da sam shvatio, gotovo s olakšanjem, da je moj stav bio pogrešan. Da zapravo zadaća terapeuta ne završava u meni ni u ijednom drugom pacijentu. Da se poslužim riječima koje sam poslije čuo od Debeloga, "svaka osoba koja raste može biti poučavatelj, maleni učitelj, detonator lančane reakcije koja sama po sebi može promijeniti svijet".

I razmišljajući o tome, shvatio sam nešto drugo: koliko se puta ja, i drugi poput mene, ne usudimo činiti nešto jer mislimo da nema smisla pokušati, da se tu ništa ne može učiniti. Jer tko će uočiti razliku ako se ponašam tako, kao u priči?

Da se ja ponašam ovako...

I možda, da se samo još jedna osoba usudi razmišljati poput mene, odvažila bi se pridružiti mi se, ili bi možda, još poniznije, netko uočio razliku u tom ponašanju i shvatio kako čovjek može biti drukčiji. Da se ja ponašam drukčije, drukčije nego svakoga dana, drukčije od drugih, možda bi se s vremenom sve promijenilo.

Shvatio sam da se to stalno događa:

Ljudi ne plaćaju porez, jer u čemu je razlika?

Ljudi nisu ljubazni, jer tko će primijetiti?

Ljudi nisu uviđavni jer nitko ne želi biti jedina budala.

Ljudi se ne zabavljaju jer je glupo smijati se sam.

Ljudi ne počinju plesati na zabavama sve dok to drugi ne učine.

... Nismo gluplji samo zato što nemamo više vremena.

Da mogu postići da budem odaniji sam sebi, iskreno i neprestano odan, koliko bih samo ljubazan, srdačan, velikodušan i plemenit bio.

O svemu sam tome u to vrijeme razgovarao s Jorgeom i, iako sam razgovarao i razmišljao o tome, stalno iznova javljala se, a da je nisam tražio, misao da ću ostati sam, sam i da će drugi podrugljivo upirati prst u mene...

Ili, još gore, i bez toga podrugljivoga prsta...

"Prije nekoliko godina", počeo je Debeli, "napisao sam esej koji je počinjao ovom rečenicom: Porođajni kanal i lijes dva su mjesta određena samo zajedno tijelo.

A to, Demiane, meni znači da se rađamo i umiremo sami. Ta ideja, tako užasna s moje točke gledišta, možda je nešto najokrutnije što sam morao naučiti tijekom svoga razvojnog procesa.

Ali također sam otkrio, srećom, da postoje suputnici: suputnici za neke trenutke, suputnici za kraće ili dulje vrijeme. I zatim da postoje prijatelji, ljubavi, braća i sestre: suputnici za čitav život."

"Znaš što, Debeli? To me podsjeća da sam jedanput pročitao nešto o partneru: 'Ne hodaj ispred mene jer te možda ne mogu slijediti. Ne hodaj iza mene jer te mogu izgubiti. Ne hodaj ispod mene jer te mogu zgaziti. Ne hodaj iznad mene jer bi mi mogao postati težak. Hodaj pokraj mene jer smo jednaki.'"

"Naravno, Demiane, tako je. Shvatiti da nitko ne može prijeći put umjesto tebe ključna je stvar. Kao i znati da je put plodniji ako se prolazi u društvu.

Spoznati tko sam i biti svjestan da sam jedinstven, drukčiji i odvojen od svijeta granicom svoje kože ne znači nužno da moram živjeti izolirano ili u pustinji, čak ni da moram biti samodostatno biće."

"Dakle ne može se živjeti bez drugih?"

"Ovisi o tome što ti misliš da moraš proživjeti u svakom trenutku i o tome tko su ti drugi, u svakom trenutku."

Bio jednom jedan čovjek koji je mnogo putovao. Tijekom svoga života posjetio je stotine stvarnih i izmišljenih zemalja...

Jedno od putovanja kojeg se najčešće prisjećao bio je posjet Zemlji Dugih Žlica. Slučajno je došao do granice: na putu od Groždezemske do Paraisa nalazio se malen odvojak prema spomenutoj zemlji. Kako je volio istraživati, krenuo je tim putem. Krivudava cesta završavala je pred golemom osamljenom kućom. Kad se približio, primijetio je da je kuća podijeljena na dva

paviljona: Zapadno krilo i Istočno krilo. Parkirao je auto i prišao kuci. Na vratima je stajala obavijest:

Zemlja Dugih Žlica

"Ova malena zemlja

sastoji se samo od dvije

prostorije nazvane *crna* i

bijela. Kako biste prošli

njima, morate ići hodnikom

do račvanja. Skrenite desno

ako želite posjetiti *crnu sobu*

ili lijevo ako želite posjetiti

bijelu sobu."

Čovjek je hodao hodnikom i nasumce je prvo skrenuo desno. Novi hodnik, dugačak nekih pedeset metara, završavao je golemim vratima. Čim je napravio prve korake, začuo je jaukanje i zapomaganje koji su dopirali iz crne sobe.

Na trenutak su ga uzvici boli i patnje malo pokolebali, ali odlučio je nastaviti. Došao je do vrata, otvorio ih i ušao.

Oko golema stola sjedile su stotine ljudi. Na sredini stola nalazile su se najizvrsnije delicije koje je čovjek mogao zamisliti i, iako su svi imali žlicu kojom su mogli dosegnuti središnji tanjur, umirali su od gladi. Razlog je bio taj što su žlice bile dvostruko duže od njihovih ruku i bile su vezane za njihove ruke.

Tako su se svi mogli poslužiti, ali nitko nije mogao prinijeti hranu ustima.

Situacija je bila tako očajna i urlici tako neugodni da se čovjek okrenuo i izjurio iz sobe.

Vratio se u središnju dvoranu i krenuo lijevim hodnikom, koji je vodio u bijelu sobu. Hodnik, potpuno jednak prethodnome, završavao je jednakim vratima. Jedina je razlika bila ta što se putem nisu čuli jaukanje i zapomaganje. Kad je došao do vrata, istraživač je okrenuo kvaku i ušao u sobu.

Stotine osoba sjedile su i ovdje oko stola jednakog onome u crnoj sobi. I ovdje su se na sredini nalazile najizvrsnije delicije i svima su žlice bile vezane za ruke.

Ali tu nitko nije ni jaukao ni zapomagao. Nitko nije umirao od gladi jer su svi hranili jedni druge!

Čovjek se nasmiješio, okrenuo i izašao iz bijele sobe. Kad je čuo "klik" vrata koja su se zatvorila, iznenada se čudom našao u svome autu na putu u Paris.

GLUHA SUPRUGA

Čim sam sjeo, počeo sam govoriti. Tog mi je dana bilo sasvim jasno na čemu sam htio raditi: na svađanju s partnericom.

"Čini mi se da je Gabriela pukla."

"Da je što?"

"Pukla... Munjena, pošla glavom, luda kao kupus."

"Zašto...?"

"Čitav tjedan razgovaramo o odmoru. Gabriela želi da provedemo čitav mjesec u Urugvaju s njezinim roditeljima, koji su nas pozvali. A ja ne želim ići jer bih odmor radije proveo u Argentini, s prijateljima iz kluba. Znam da bi se mnogo bolje zabavila u Argentini, ali zapela je za Urugvaj. A ako me nešto može izbaciti iz takta, onda je to kad se Gabriela zainati. Što je ona više takva, to sam ja tvrdoglaviji. Dok ne dođe trenutak kad ne mogu više razgovarati s njom jer imam osjećaj da je apsolutno nesposobna otvoriti svoj um i slušati druga razmišljanja."

"Zašto bi radije išla u Urugvaj?"

"Onako. Hir."

"Ali ona ne kaže da je to hir. Ili kaže?"

"Ne, kaže da želi ići u Urugvaj."

"A ti je nisi pitao zašto?"

"Jesam, naravno da sam je pitao, ali ne sjećam se gluposti koju je odgovorila."

"Reci mi nešto, Demiane. Ako ne znaš što ti je odgovorila, kako možeš reći da je glupost?"

"Zato što kad Gabriela zapne za nešto, svašta bubne i ne razumije argumente. Omalovažava sve što govore drugi i razumije samo svoje argumente."

"Omalovažava tvoje argumente."

"Da."

"Kaže na primjer da govoriš gluposti ili da si tvrdoglav..."

"Tako je."

"Ili da si hirovit."

"Da, i to. Kako si zn...?"

"Jučer sam čuo vic.

Čovjek je nazvao obiteljskoga liječnika.

'Ricardo, ovdje Julian.'

'Bok! Kako si, Juliane?'

'Čuj, zovem te jer se brinem zbog Marije.'

'Što joj je?'

'Oglušila je.'

'Kako, oglušila?'

'Jest. Stvarno. Moraš je doći pregledati.'

'Gluhoća obično nije ni iznenadna ni hitna stvar.

Dovedi mi je u ponedjeljak u ordinaciju i pregledat ću

'Ali ti misliš da možemo čekati do ponedjeljka?'

'Kako si shvatio da ne čuje?'

'Pa... Zovem je i ne odgovara mi.'

'Čuj, može biti bilo kakva glupost. Možda joj je uho začepljeno. Ovako ćemo: otkrit ćemo u kojoj je mjeri Maria gluha. Gdje si sada?'

'U spavaćoj sobi.'

'A ona? Gdje je ona?'

'U kuhinji.'

'Dobro. Pozovi je odatle.'

'Mariaaaaaaaaa...! Ne, ne čuje me.'

'Dobro. Približi se vratima spavaće sobe i zovi je iz hodnika.'

'Mariaaaaaaaaa...! Ne. Ma kakvi.'

'Čekaj. Ne očajavaj. Potraži bežični telefon i približavaj joj se hodnikom da vidimo kad će te čuti.'

'Mariaaaaaaaaa...! Mariaaaaaaaaa...! Mariaaaaaaa-aa...! Nema šanse. Pred kuhinjskim sam vratima i vidim je. Okrenuta je leđima i pere tanjure, ali ne čuje me. Mariaaaaaaaaa...! Nema šanse.'

'Približi joj se još više.'

Čovjek uđe u kuhinju, približi se Mariji, stavi joj ruku na rame izaviče na uho: 'Mariaaaaaaaaa...!' Žena se, bijesna, okrene i kaže:

'Što hoćeš? Što hoćeš?! Što hoćeš? Što hoćeeeee-eeeš? Zvao si me deset puta i deset sam te puta pitala *što hoćeš*. Svakim si danom sve gluši, ne znam zašto već jednom ne odeš liječniku...'

To je projekcija, Demiane. Svaki put kad vidim nešto što mi smeta kod druge osobe, bilo bi dobro prisjetiti se da je to što vidim *u najmanju ruku (u najmanju ruku!)* i moj problem.

No, nastavimo s tvojim problemom... Što si mi ono govorio o Gabrielinim hirovima?"

NE MIJEŠATI!

Gabriela se stalno žali da je ne upoznajem sa svojim prijateljima. Stalno želi upoznati djevojke i mladiće s moga fakulteta. Dosta mi je toga!

"I ti je upoznaš s ljudima s fakulteta?"

"Ne skrivam je. Ako sretnemo nekoga na ulici ili na zabavi, upoznam je. Ali ona želi ući u moj društveni život."

"Što je, ako te dobro razumijem, upravo ono što ti ne želiš."

"Pa... Ovisi..."

"Ovisi o čemu?"

"Što ja znam. Ovisi. Ako je to neka spontana situacija, u redu. Ali isforsirane situacije ne."

"Zafrkavaš me? Što znači isforsirati situaciju? Kad te pozovu ljudi s faksa i povedeš svoju djevojku? To je forsiranje?"

"Da, naravno da je forsiranje. Ona nema nikakve veze s njima. Nitko je ne poznaje."

"To mi zvuči kao zezancija, Demiane. Ja sam imao bratića koji bi uvijek prije ručka i prije večere pojeo zalogaj jer je govorio da ne može jesti prazna želuca."

"Ne vidim vezu između tvoje šale i moga problema."

"Ne, danas ne vidiš vezu ni između čega. Kažeš mi da za Gabrielu nema mjesta među tvojim prijateljima jer je ne poznaju, a ti joj ne daš priliku da je upozna ju..."

"Zašto, Demiane?"

"Zato što su to različiti ljudi *i...*"

"Zašto?"

"Zato što je Gabriela..."

"Zašto, Demiane, zašto?"

"Zašto? Da ne miješam."

"Što time želiš reći?"

"Pa to. Ne želim miješati te dvije skupine... Nemoj misliti da mi je lako. Ne ljuti se samo Gabriela. Zapravo se svađam i s prijateljima s fakulteta, koji također navaljuju da povedem Gabrielu. Nitko ne razumije da želim da sve bude na svome mjestu: jedno je jedno, a drugo je drugo."

"Ali reci mi nešto: to jedno i to drugo i sve druge različite stvari, nisu li međusobno povezane?"

"Jesu, unutar sebe. Ali izvana ih ne želim miješati."

"Zašto ne želiš da se miješaju?"

"Ne znam, Debeli, ali ne želim ih miješati."

"Ovo nije prvi put da to činiš, zar ne?"

"Kako misliš prvi put?"

"Naravno, već si mi rekao kako se veoma trudiš ne miješati."

"A, da. Mislim da sam ti već jednom govorio o tome da ne miješam obitelj s prijateljima, ljude iz kluba s ljudima s fakulteta, i ne sjećam se koga još."

"Imam osjećaj da pokušati sačuvati intimna mjesta koja su samo tvoja može biti korisno, to je točno. Ali također mislim da je sortiranje činjenica i osoba iz tvoga života kako se nikada ne bi susreli previše iscrpljujuće i katkad, rekao bih, čak opasno."

"Zašto opasno?"

"Zato što mi se čini da ako postavljaš prepreke i ograničenja, ostali počinju sumnjati u svoje mjesto i traže da im se pruži prilika da dijele s tobom tvoje stvari, pogotovo one koje se čine važnima."

"To je njihov problem, ne moj."

"Ne budi tako krut. Možda jest njihov problem, ali moraš znati da onaj drugi ostaje ogorčen, osjeća se isključeno i prezreno. To je rizik. Možda na kraju povrijeđiš druge 'zato da ne bi miješao', uništiš svoj odnos s njima zato što postavljaš prepreke."

"Mislim da to činim samo sa svojim prijateljima jer oni i jesu razdvojeni."

"Demiane, nekoliko mjeseci nakon početka terapije došao si na fakultet, ostao si bez novca i nisi htio pitati roditelje. Sjećaš se? Ja sam, naravno, ponudio da ti posudim do idućeg mjeseca, ili dok ne budeš imao. Nije li tako?"

"Jest."

"I sjećaš se što se dogodilo?"

"Sjećam. Nisam prihvatio."

"Sjećaš li se argumenata?"

"Ne, ne sjećam se."

"Rekao si da si iznenađen, da mi zahvaljuješ, ali da 'ne želiš miješati'. Ne zvuči li ti ta fraza poznato?"

"Dobro, ali ti se nisi osjećao prezrenim ni isključenim ni ništa od svega toga..."

"Jesi siguran?"

"...Gotovo da jesam."

"Lažeš. Uopće nisi sasvim siguran."

"Čuj, s tobom nisam siguran ni kako se zovem."

"Možeš biti siguran, Demiane, da katkad nije važno da ti sve bude jasno. Kad od srca ponudiš pomoć drugome i taj drugi odbije jer je glup, ponosan ili bez razloga, ne dođe ti da slaviš. Prvo što ti padne na pamet jest da ga pošalješ u smokve."

"To je istina. Razumijem."

"Za promjenu ću ti ispričati priču."

Bio jednom jedan čovjek koji je imao prilično glupog slugu. Čovjek nije bio tako zao da ga otpusti ni tako velikodušan da ga uzdržava a da ovaj ništa ne radi (što je najbolje što možeš učiniti s glupanom!). Čovjek mu je jednostavno davao lagane zadatke kako bi od glupana "bilo neke koristi". Jednoga dana pozvao ga je i rekao mu: "Idi u trgovinu i kupi mjeru brašna i mjeru šećera. Brašno je za kruh, a šećer za kolače, i pokušaj

da se ne pomiješaju. Jesi li me čuo? Ne smiju se pomiješati!"

Sluga se trudio upamtiti naredbu: mjeru brašna, mjeru šećera, i ne smiju se pomiješati... Ne smiju se pomiješati! Uzeo je pladanj i otišao u trgovinu.

Na putu prema trgovini ponavljao je u sebi: "Mjeru brašna i mjeru šećera, ali ne smiju se pomiješati!"

Stigao je do trgovine.

"Dajte mi mjeru brašna, gospodine."

Prodavač je zavukao vrč za mjeru u brašno i izvukao pun vrč. Sluga je približio pladanj i prodavač je ispraznio vrč na pladanj.

"I jednu mjeru šećera", rekao je kupac.

Prodavač je opet uzeo mjeru, zavukao je u velik sanduk i izvukao, ovaj put punu šećera.

"Ne smiju se pomiješati", rekao je sluga.

"A kamo da onda stavim šećer?" upitao je prodavač.

Ovaj drugi malo je razmislio i dok je razmišljao (što mu je bilo veoma naporno), prošao je rukom ispod pladnja i shvatio je da je prazan! I tako je, brzo odlučivši, rekao: "Ovdje." I okrenuo je pladanj prosipljući, naravno, brašno.

Sluga se okrenuo i zadovoljno vratio kući: jedna mjera brašna i jedna šećera, ali ne smiju se pomiješati.

Kad je došao gospodar kuće i vidio ga da ulazi s pladnjem šećera, upitao ga je: "A brašno?"

"Ne smiju se pomiješati!" odgovorio je sluga. "Ovdje je!" te brzim pokretom okrene pladanj... pa prospe i šećer."

KRILA SU ZA LETENJE

me dana Jorge dočekaao s pričom.

Kad je odrastao, otac je rekao sinu: "Sine moj, ne rađamo se svi s krilima. Iako nisi obvezan letjeti, mislim da bi bila šteta da se ograničiš na to da hodaš kad ti ih je dobri Bog dao."

"Ali ja ne znam letjeti", odgovorio je sin.

"To je točno..." rekao je otac. I, hodajući, odveo ga do ruba provalije u planini.

"Vidiš, sine? Ovo je praznina. Kad budeš htio letjeti, doći ćeš ovamo, uzet ćeš zraka, skočit ćeš u bezdan i, šireći krila, letjet ćeš."

Sin je oklijevao.

"Što ako padnem?"

"Sve ako i padneš, nećeš umrijeti. Samo ćeš se malo ogrepsti, što će te ojačati za sljedeći pokušaj", odgovorio je otac.

Sin se vratio u selo da vidi svoje prijatelje, svoje drugove, one s kojima je hodao čitav život.

Oni najograničenijeg uma rekli su mu: "Jesi li poludio? Zašto? Tata ti je napola lud... Zašto bi letio?"

Zašto se ne ostaviš te gluposti? Komu treba letenje?"

Najbolji su mu prijatelji savjetovali: "A što ako je to istina? Neće li to biti opasno? Zašto ne počneš pomalo? Pokušaj se baciti sa stuba ili s krošnje stabla. Ali s vrha brda?"

Mladić je slušao savjete onih koji su ga voljeli. Popeo se na krošnju stabla i, ohrabrivši se, skočio. Raširio je krila, mlatio njima po zraku svom snagom, ali na žalost sunovratio se na zemlju.

S velikom kvrgom na čelu otišao je ocu.

"Lagao si mi! Ne mogu letjeti. Pokušao sam i viditi kako sam se udario! Nisam poput tebe. Moja su krila samo ukras."

"Sine moj", rekao je otac. "Kako bi poletio, moraš stvoriti slobodan prostor da se krila rašire. Kao kad se bacaš s padobranom: potrebna ti je određena visina prije skoka.

Kako bi poletio, moraš početi prihvaćati rizik.

Ako to ne želiš, najbolje bi bilo predati se i nastaviti hodati zauvijek."

TKO SI TI?

Naporno sam radio na sebi. Voden svojim terapeutom i ohrabren svojom željom da otkrijem sve o sebi, velik dio svoga vremena provodio sam razmišljajući o događajima iz svoga života, o svojim sadašnjim i proživljenim osjećajima, svojim uspomnama i, kako sam naučio od Jorgea, o tome "*uvidjeti*", koji me svaki put sve više iznenađivao.

Ali nije sve bilo posuto ružama. Neke misli koje su se nastanile u mojoj glavi, a posebno neki osjećaji koji su me preplavljivali, rastuživali su me i obeshrabrivali.

S tim sam mislima otišao u Jorgeovu ordinaciju onoga dana kad mi je pročitao svoju verziju priče Giovannija Papinija nazvanu *Tko si ti?*

U to sam se vrijeme žalio na sve oko sebe. Nisam znao što se događa, ali imao sam osjećaj da drugi nisu dostojni moga povjerenja. Nisam znao biram li ja to loše svoje društvo ili su ljudi naposljetku drukčiji nego što sam očekivao...

U svakom slučaju, uvijek bih se iznenadio čekajući nekoga tko nikada ne dođe ili otkazujući dogovore u posljednji trenutak jer taj netko nije predvidio ne znam

što, ili u većini situacija vječno čekajući na mjestima na kojima sam se dogovorio s prijateljima koji ni u kojem slučaju nisu bili spremni doći u dogovoreno vrijeme...

Ovo je priča koju mi je pročitao moj terapeut.

Tog je jutra Sinclair kao i uvijek ustao u sedam ujutro. Kao i svakog jutra, odvukao je svoje papuče do kupaonice, a nakon tuširanja obrijao se i namirisao. Odjenuo se po modi, kao što je i bio njegov običaj, i spustio se do vrata po svoju poštu. Tu je naišao na prvo iznenađenje toga dana: nije bilo pisama!

Posljednjih se godina njegova prepiska povećala i bila je važan čimbenik njegova kontakta sa svijetom. Malo neraspoložen zbog vijesti o nedostatku novosti, požurio se sa svojim uobičajenim doručkom od mlijeka i žitarica (kako su preporučivali liječnici) i izašao na ulicu.

Sve je izgledalo kao i uvijek: vozila su po običaju prolazila istim ulicama i proizvodila one iste gradske zvukove na koje se svaki dan žalio. Prelazeći trg, gotovo se sudario s profesorom Exerom, starim znancem s kojim je običavao satima razgovarati o beskorisnim metafizičkim postavkama. Pozdravio ga je mahnuvši rukom, ali čini se da ga profesor nije prepoznao. Zazvao ga je po imenu, ali već se bio udaljio i Sinclair je mislio da ga nije čuo. Dan je loše započeo i činilo se da se pogoršava prijetnjama dosadom koje su lebdje-

le u njegovoj duši. Odlučio je vratiti se kući, čitanju i istraživanju, kako bi dočekaio pisma koja će sigurno doći, još brojnija kako bi nadoknadila ona koja nije primio prije.

Te noći čovjek nije dobro spavao i probudio se veoma rano. Sišao je i dok je doručkovao, počeo je viriti kroz prozor očekujući poštarov dolazak. Napokon ga je vidio kako skreće i srce mu je poskočilo. Ipak, poštar je prošao ispred njegove kuće a da se nije zadržao. Sinclair je izašao i pozvao ga kako bi se uvjerio da nema pisama za njega, a poštar ga je uvjeravao da u njegovoj torbi nema ništa za tu adresu, potvrdio je da u pošti nema nikakva štrajka i da nema problema s raznošenjem pisama po gradu.

Daleko od toga da ga je umirilo, to ga je još više zabrinulo. Nešto se događalo i morao je doznati o čemu je riječ. Obukao je jaknu i uputio se kući svoga prijatelja Marija.

Čim je stigao, najavio se kod kućepazitelja i čekao u salonu svoga prijatelja, koji se odmah pojavio. Sinclair je raširenih ruku krenuo u susret domaćinu, ali ovaj se ograničio na to da ga upita: "Oprostite, gospodine, mi se poznajemo?"

Čovjek je mislio da je to šala i usiljeno se nasmijao tražeći od ovog drugog da mu natoči piće. Rezultat je bio katastrofalan: vlasnik kuće pozvao je kućepazitelja i naredio mu da izbaci iz kuće neznanca, koji je u toj situaciji izgubio kontrolu i počeo vikati i vrijeđati da-

jući snažnom slugi još više razloga da ga grubo izgur-
ra na ulicu...

Putem prema kući susreo je susjede, koji su ga ignorirali ili su se prema njemu držali kao da je ne-
znanac.

Jedna mu je misao pala na um: organizirana je urota protiv njega, a on je počinio neku čudnu pogre-
šku prema tom društvu budući da ga ono sada odbacuje toliko koliko ga je prije nekoliko sati cijenilo. Ipak, ma koliko razmišljao, nije se mogao sjetiti nikakva događaja koji je mogao biti shvaćen kao uvreda, a još manje nekakva događaja u koji bi bio uvučen čitav grad.

Tijekom iduća dva dana ostao je kod kuće očekujući poštu koja nije stigla ili žudeći za posjetom nekog prijatelja koji bi, začuđen zbog njegove odsutnosti, pokucao na njegova vrata da se raspita za njega. Ali ništa se nije dogodilo: nitko se nije približio njegovoj kući. Spremačica nije došla, i nije se javila, a telefon je prestao raditi.

Ohrabren pokojom čašicom više, pete je noći Sinclair odlučio otići u bar gdje se uvijek nalazio s prijateljima kako bi komentirali svakodnevne gluposti. Čim je ušao, vidio ih je za stolom u kutu koji bi obično izabrali. Debeli Hans pričao je uvijek isti vic i svi su se po običaju smijali. Čovjek je prišao jednom stolcu i sjeo. Odmah je zavladao ledena tišina koja je sugerirala koliko je došljak svima nepoželjan. Sinclair više nije mogao izdržati.

"Mogu li znati zašto ste svi takvi prema meni? Ako sam učinio nešto što vas je uzrujalo, recite mi i završimo već jednom s ovim, ali ne budite takvi prema meni jer ću poludjeti."

Ostali su se pogledali kao da ih to zabavlja, ali i ljuti. Jedan od njih vrtio je kažiprstom oko sljepoočnice postavljajući došljakovu dijagnozu. Čovjek je opet zatražio objašnjenje, nakon toga je zamolio objašnjenje i na kraju pao na pod preklinjući da mu objasne zašto mu to čine.

Samo mu se jedan od njih želio obratiti.

"Gospodine, mi vas ne poznajemo, tako da nam ništa niste učinili. Zapravo i ne znamo tko ste."

Na njegove oči počele su navirati suze, izašao je iz bara te vukao svoje tijelo sve do kuće. Činilo se kao da mu je svaka noga teška tonu.

Kad je ušao u svoju sobu, bacio se na krevet. Nije znao kako ni zašto, ali postao je neznanac, nije postojao. Više ga nije bilo u adresarima njegovih kolega ni u sjećanjima njegovih znanaca, a još manje u osjećajima njegovih prijatelja. U njegovoj se glavi pojavila misao, poput udarca čekića: pitanje koje su mu drugi postavljali i koje je sam sebi počeo postavljati: "Tko si ti?"

Je li on doista znao odgovoriti na to pitanje? Znao je svoje ime, adresu, veličinu svoje košulje, broj svoje osobne iskaznice i još neke druge podatke koji su ga definirali prema drugima. Ali izvan svega toga tko je on zapravo, unutra i u dubini duše bio? Onaj ukus i

stavovi, one sklonosti i ideje, jesu li doista bili njegovi? Ili su bili, kao i mnogo toga, pokušaj da ne iznevjeri one koji su očekivali da bude ono što jest? Nešto mu je postalo jasno: to što je neznanac oslobađa ga obveze da bude nešto određeno. Bilo kako bilo, ništa se ne bi promijenilo u reakcijama drugih prema njemu. Prvi put u nekoliko posljednjih dana otkrio je nešto što ga je smirilo: to ga stavlja u situaciju koja mu omogućuje da se ponaša kako želi, ne tražeći odobravanje svih oko sebe.

Duboko je udahnuo i osjetio kao da mu novi zrak ulazi u pluća. Shvatio je da njegovim žilama teče krv, osjetio je otkucaje svoga srca i iznenadio se da, prvi put, *ne podrhtava*.

Sada je napokon znao da je sam, da je to oduvijek bio, da ima samo sebe i sada se mogao smijati ili plakati. .. Ali zbog sebe, a ne zbog drugih. Sada je napokon znao:

Njegovo postojanje ne ovisi o drugima.

Otkrio je da je morao ostati sam kako bi se mogao suočiti sa samim sobom...

Mirno je zaspao dubokim snom i sanjao prelijepe snove.

Probudio se u deset ujutro otkrivajući da jedna sunčana zraka u to doba ulazi kroz prozor i predivno obasjava njegovu sobu.

Nije se okupao nego je sišao stubama pjevušeći neku pjesmu koju nikad nije čuo i našao je nešto pred

vratima: golemu količinu pisama naslovljenih na njega-

Spremačica je bila u kuhinji i pozdravila ga kao da se ništa nije dogodilo.

A navečer u baru činilo se kao da se nitko ne sjeća one čudne noći ludila. Barem se nitko nije udostojio uputiti nikakav komentar.

Sve se vratilo u normalu... osim njega,
srećom,
njega,
koji nikad više neće nikoga morati moliti da ga pogleda kako bi znao da je živ,
njega,
koji nikad više neće morati moliti okolinu da ga definira,
njega,
koji više nikad neće osjetiti strah od odbacivanja.
Sve je bilo isto,
osim što taj čovjek
više nikad neće zaboraviti tko je.

"To je tvoja priča, Demiane", nastavio je Debeli. "Kad nisi svjestan svoje ovisnosti o pogledu drugih, živiš drhteći pred mogućim napuštanjem, čega si se, kao i ostali, naučio bojati.

A cijena toga da se ne bojiš jest napadati, biti ono što drugi, 'koji nas toliko vole', traže da budemo, traže da činimo i traže da mislimo.

Ako imaš 'sreću' Papinijeva lika, i svijet ti u nekom trenutku okrene leđa, nećeš imati izbora i morat ćeš shvatiti da je tvoja bitka jalova.

Ali ako se to ne dogodi, ako budeš imao tu 'nesreću' da budeš prihvaćen i da ti laskaju, onda... napuštaš vlastitu svijest o slobodi, prisiljen si odlučiti: poniznost ili samoća; uhvaćen si u stupicu između onoga što moraš biti ili ne biti ništa ni za koga. Tek tada... moći ćeš biti, ali samo sam i samo za sebe."

RASKRIŽJE NA RIJECI

"Tako sam nabrijan...!"

"Što ti je?"

"Slušaj: odavde moram otići kolegi i odnijeti mu bilješke koje treba... a živi veoma daleko."

"Slušaj, Demiane..."

"Da, znam", prekinuo sam ga, "reći ćeš mi da ništa ne 'moram', da to činim zato što to želim, da ja to biram i sve to.... znam."

"Naravno, ti biraš."

"Da, ja biram. Ali osjećam da je to moja obveza."

"Dobro. Ja ne dovodim u pitanje osjećaš li se obveznim i ne dovodim u pitanje zašto se osjećaš obveznim. Ono što u svakom slučaju dovodim u pitanje jest to što ni ti ne znaš zašto se osjećaš obveznim."

"Znam zašto se osjećam obveznim: Juan je sjajan tip i svaki put kad trebam nešto, pomogne mi. Mislim da ga ne mogu odbiti."

"Čuj, naravno da možeš. U svakom slučaju, riječ je o tome..."

". ..da se brinem što će Juan misliti o meni."

"Ne, još gore. Brineš se što ćeš ti misliti o sebi."

"Ja? Osjećao bih se jadno."

"Neovisno o tome što ćeš biti ili nećeš biti ako mu ne odneseš bilješke, ne osjećaš li se jadno već zbog same činjenice da ti se ne da otići?"

"Osjećam, valjda."

"To je problem osjećaja krivnje. Shvaćaš? Čovječanstvo pati i zagorčava si život jer se dvanaest sati dnevno osjeća krivim što jest takvo kakvo jest... A drugih dvanaest sati zagorčava život drugomu govoreći mu što mora činiti."

"A! Sad opet ništa ne znam."

"Možda je tako bolje. Ako ništa ne znaš, možda možeš više toga naučiti."

One trenutke kad bi Jorge postao nešto između filozofski i ironično raspoložen, a nisam znao govori li meni ili u mojoj nazočnosti razmišlja o budućnosti čovječanstva, najteže sam podnosio.

Ma zašto to činio, za sebe, za mene ili za znanost, iako sam znao da će mi sve to poslije koristiti, osjećao sam da želim otići. Nisam želio više ni terapiju ni napredak, ništa. Htio sam otići...

Zadržavalo me jedino sjećanje da sam jednom to učinio i da je na kraju sve ispalo još gore jer sam odnio zbunjenost sa sobom i nisam mogao ništa učiniti dok je se nisam riješio.

Ovu mi je priču ispričao toga dana, ali svakog me časa upozoravao kako bi me podsjetio da je važno da ne ostavljam ništa napola riješeno i da je opasno zaokupljati mozak neriješenim stvarima.

Bijahu jednom dva zen-svećenika koja su hodala šumom vraćajući se u samostan. Kad su došli do rijeke, vidjeli su ženu kako šćućurena uz obalu plače. Bila je mlada i privlačna.

"Što ti je?" upitao je stariji.

"Majka mi umire. Sama je kod kuće, s druge strane rijeke, a ja je ne mogu prijeći. Pokušala sam", nastavila je djevojka, "ali struja me vuče i nikad neću stići na drugu stranu bez pomoći... Mislila sam da je više neću vidjeti živu. Ali sada... Sad kad ste se vi pojavili, jedan od vas dvojice može mi pomoći da prijeđem rijeku..."

"Kad bismo barem mogli", požalio se mladi. "Ali jedini način da ti pomognemo bio bi da te prenesemo preko rijeke, a naš zavjet čistoće brani nam bilo kakav kontakt sa suprotnim spolom. Zabranjeno nam je... Žao mi je."

"I meni je žao", rekla je žena. I nastavila plakati.

Stariji je svećenik kleknuo, spustio glavu i rekao: "Popni se."

Žena ni je mogla vjerovati, ali brzo je uzela svoje prnje i popela se svećeniku na leda.

Svećenik je prilično teško prešao rijeku, a mladić ga je pratio.

Kad je došao na drugu stranu, žena je sišla i prišla starom svećeniku s namjerom da mu poljubi ruke.

"Dobro, dobro", rekao je stari povlačeći ruke, "idi svojim putem."

Žena se zahvalno i ponizno naklonila, pokupila odjeću i otrčala put sela.

Svećenici su se bez riječi vratili na put prema samostanu. Još im je preostalo deset sati hoda...

Malo prije no što su stigli, mladić upita starca: "Učitelju, ti znaš bolje od mene za naš zavjet čistoće. Ipak, nosio si na leđima onu ženu čitavom širinom rijeke."

"Ja sam je prenio preko rijeke, to je točno. Ali što je tebi da je još uvijek nosiš na svojim leđima?"

DAROVI ZA MAHARADŽU

"Slušaj, Demiane: bilo bi sjajno da odneseš bilješke svom prijatelju; bilo bi idealno da osim toga osjetiš zadovoljstvo što to činiš; bilo bi razumno da to učiniš bez bilo kakvih emocija, ali da budeš neraspoložen? Sumnjam da će Juan proći taj ispit učeći iz tih bilježaka!"

"Kakve to ima veze?"

"Nikakve, šalim se. Mislio sam na 'loš *filing*', kao što ti kažeš."

"Ne znam zašto toliko daviš kad sam ti već rekao da ću ih odnijeti."

"Davim zato da shvatiš kako dolaziš u takve situacije. Da ti ispričam priču?"

Nekoć je neki maharadža, koji je bio na glasu kao mudrac, navršio sto godina. Događaj je dočekan s velikim veseljem budući da su svi voljeli svoga vladara. U palači je te noći bila organizirana velika zabava, a bila su pozvana sva imućna gospoda iz kraljevstva i drugih zemalja.

Kad je došao taj dan, brdo darova nagomilalo se na ulazu u salon gdje je maharadža trebao pozdraviti svoje uzvanike.

Tijekom večere maharadža je zamolio sluge da podijele darove na dvije skupine: na one koji imaju ime pošiljatelja i one za koje se ne zna tko ih je poslao.

Nakon deserta kralj ih je poslao da donesu sve darove podijeljene na dvije skupine, jednu sa stotinjak velikih i skupih darova i drugu, manju, sa svega desetak darova.

Maharadža je počeo otvarati darove iz prve skupine i pozivao je one koji su mu ih poslali. Svatko od njih popeo bi se do prijestolja, a on bi mu rekao: "Hvala ti na daru, vraćam ti ga i sve je po starom." I vratio bi dar ma kakav bio.

Kad je završio s prvom skupinom, prišao je drugoj gomili darova i rekao: "Ovi darovi nemaju pošiljatelja. Ove ću prihvatiti jer me ne obvezuju ni na što, a u mojim godinama nije pametno zaduživati se."

"Svaki put kad nešto dobiješ, Demiane, u tvojoj se duši ili u duši nekog drugog taj dar može pretvoriti u dug. Ako je tako, bilo bi bolje da nikad ništa ne dobiješ.

Ali ako si spreman dati a da ne očekuješ plaću za to, i primiti a da ne osjećaš obvezu, onda možeš dati ili ne dati, primiti ili ne primiti, ali nikad nećeš osjećati da si dužan. I što je najvažnije: nikad ti više nitko neće platiti za ono što ti duguje jer ti nikad nitko ništa i neće dugovati."

Kad je Jorge prestao govoriti, mojeg je neraspoloženja nestalo. Shvatio sam da nisam obvezan odnijeti bilješke

svome prijatelju. Shvatio sam da mi je Juan pomagao, a da nije očekivao ništa zauzvat. I još nešto: ako je to učinio zato da mu ja nešto dugujem, zao je i ne želim mu činiti usluge. Tako nisam nikomu ništa dugovao i mogao sam činiti što želim.

Poljubio sam Jorgea i odnio bilješke Juanu.

TRAŽEĆI BUDU

Katkad bih se opetovano pitao nisu li postavke Gestalt filozofije presebične.

Naizgled je ideologija davala toliko slobode da je svaka osoba mogla odlučiti zajebavati ostatak svijeta, a prema njima to bi bilo u redu. Netko bi mogao samo kopati nos i ne bi bilo nikakvih problema.

Konačno, činilo se da pozitivne vrijednosti našeg odgoja Gestalt nije smatrao vrijednostima.

Tako da sam pitao Debeloga.

"To je točno", rekao mi je, "katkad se tako čini."

"A nije tako?"

"Jest. Tako je. Zato se tako i čini."

"Baš duhovito...!"

"Ne, stvarno, tako je. U svakom slučaju, ne znam za Gestalt. Ali ja, ja vjerujem da svatko mora biti kakav jest makar to 'kakav jest' značilo govno."

"Više voliš živjeti među govnama?"

"Ne, ali zamisli što bi bilo kad bi svatko živio onako kakav jest. Upravo vjeran tomu kakav jest..."

"Mislim da bi se dogodilo sljedeće: oni koji su govna i dalje bi to bili, i promjena im ne bi ništa značila.

Ali oni koji se ponašaju kao govna samo zato što žive trudeći se biti bolji, oni bi postali veoma ugodni ljudi... Ali ni to nije sve, oni dobra srca prestali bi se preispitivati i imali bi mnogo slobodnog vremena za dobre postupke."

"Ali na kraju je sve isto."

"Ne, nije. Odgoj koji smo dobili kaže da moramo naučiti biti solidarni. Mislim da solidarnost treba otkačiti."

"A što ako odgojimo ljude da je otkače?"

"Možda bi to bilo korisno, ali tako da nikoga ne siliš da bude solidaran. To je kao tjerati rijeku da teče... Nije mi logično."

"Ali onda postoje bolji i lošiji ljudi. Postoji sebičnost i solidarnost, dobro i loše."

"Moguće, ali radije bih mislio da postoje različite visine letenja. Radije bih mislio da idemo svijetom hodajući. Da ima malo ljudi koji lete, kao što su učitelji; da ima nekoliko, još manje, onih koji lete visoko, poput mudraca; i da ima, na žalost, i onih koji gmižu. To su oni koji nemaju ni dovoljnu visinu da odignu glavu s tla: to su oni koje ti i ja nazivamo zlim ljudima."

"Čak i ako pretpostavimo da nemamo svi krila, mislim da svatko može prihvatiti svoj put ili pokušati napredovati kako bi popravio visinu leta. Ali svijet je lud i ima nekih koji, umjesto da rade na tome da poprave let, troše svoje napore na uspinjanje kako bi izgledali još viši; i onih koji, ma kako nevjerojatno zvučalo, žive

ukopavajući se sve dublje, tražeći ne znam koje odgovore."

"U svakom slučaju, čini mi se da sve ovisi o visini cilja."

"Ne znam. Da ti ispričam priču?"

Buda je putovao svijetom kako bi našao one koji su se nazivali njegovim učenicima i govorio im o Istini.

Tijekom njegova putovanja dolazile su stotine ljudi koji su vjerovali u njegove riječi kako bi ga slušali, dotaknuli ili vidjeli ga, zasigurno jedini put u životu.

Četiri svećenika koja su doznala da će Buda biti u gradu Vaaliju, natovarila su svoje stvari na mulu i krenula na put koji će, bude li sve u redu, trajati nekoliko tjedana.

Jedan od njih slabo je poznavao put za Vaali i slijedio je druge.

Nakon tri dana puta iznenadila ih je velika oluja. Svećenici su ubrzali korak i stigli u selo, gdje su potražili utočište dok ne prođe oluja.

Ali posljednji nije stigao do sela i morao je potražiti utočište u kući nekog pastira, u okolici. Pastir mu je dao ogртаč, hranu i krov da prenoći.

Idućeg jutra, kad je svećenik bio spreman za odlazak, otišao se pozdraviti s pastirom. Kad se približio toru, vidio je da je oluja preplašila ovce i da ih pastir pokušava okupiti.

Svećenik je pomislio da njegova braća sigurno već izlaze iz sela i da će, ako se ne požuri, previše zaostati za njima. Ali nije mogao nastaviti put prepuštajući pastira njegovoj sudbini nakon što mu je pružio utočište. Zato je odlučio ostati dok iznova ne okupe stado.

Tako su prošla tri dana, nakon kojih je krenuo na put ubrzavajući korak kako bi sustigao svoje drugove.

Slijedeći njihove tragove, zastao je na farmi kako bi se ponovno opskrbio vodom.

Jedna mu je žena pokazala gdje je bunar i ispričala se što mu ne može pomoći budući da mora nastaviti s radom na žetvi... Dok je svećenik pojiо svoje mule i punio svoje mješine vodom, žena mu je ispričala kako je nakon smrti njezina muža njoj i njezinoj dječici teško skupiti sav urod prije no što propadne.

Čovjek je shvatio da žena nikako neće moći skupiti urod na vrijeme, ali također je znao da će, ako ostane, izgubiti trag i da neće moći biti u Vaaliju kad Buda stigne u grad.

Vidjet ću ga nekoliko dana nakon toga, pomislio je znajući da će Buda ostati u Vaaliju nekoliko tjedana.

Žetva je trajala tri tjedna i kad je završio posao, svećenik je nastavio put.

Putem je doznao da Buda nije bio u Vaaliju i da je otišao ujedno selo malo sjevernije.

Svećenik je promijenio smjer i uputio se prema drugom selu.

Mogao je stići makar samo da ga vidi, ali putem je morao spasiti dvoje staraca da ih rijeka ne odvuče, a bez pomoći ne bi mogli izbjeći sigurnu smrt. Kad su se starci oporavili, vratio se na put znajući da Buda ide dalje...

Dvadeset godina svećenik je pratio Budu... Svaki put kad bi se približio, dogodilo bi se nešto što bi usporilo njegov put. Uvijek je postojao netko tko ga je trebao i, ne znajući, sprečavao ga da stigne na vrijeme.

Napokon je doznao da je Buda odlučio otići umrijeti u svoj rodni grad.

"Ovo je", rekao je sam sebi, "moja posljednja prilika. Ako ne želim umrijeti ne vidjevši Budu, ne smijem zastati putem. Sada ništa nije važnije od toga da vidim Budu prije no što umre. Poslije će biti vremena da pomažem drugima."

Pa je s posljednjom mulom i oskudnim zalihama krenuo na put.

Neposredno prije ulaska u selo gotovo se spotaknuo na ranjena jelena nasred puta. Pomogao mu je, dao mu piti, prekrpio rane svježim blatom. Jelen je otvarao usta pokušavajući disati, ali sve mu je više nedostajalo zraka.

Netko mora ostati s njim, pomislio je, kako bih mogao nastaviti put.

Ali nikoga nije bilo na vidiku.

Nježno je naslonio životinju uz stijenu kako bi nastavio put, ostavio joj je vodu i hranu nadohvat njuške i digao se kako bi krenuo.

Napravio je samo nekoliko koraka kad je, istoga trena, shvatio da ne može doći pred Budu znajući u dubini svoga srca da je ostavio bespomoćno biće na umoru...

Tako je istovario mulu i ostao njegovati životinjicu. Čitavu je noć bdio nad njom kao da njeguje dijete. Davao joj je vodu u usta i mijenjao zavoje na čelu.

Negdje u zoru jelen se oporavio.

Svećenik je ustao, sjeo na osamljeno mjesto i zaplakao...

Napokon je izgubio i svoju posljednju priliku.

"Više te nikad neću moći naći", rekao je glasno.

"Ne traži me više", rekao mu je glas koji je dopirao iza njega, "jer našao si me."

Svećenik se okrenuo i vidio kako se jelen ispunja svjetlošću i poprima okrugao Budin oblik.

"Izgubio bi me da si me ostavio da umrem ovdje, ove noći, kako bi me vidio u mom selu... I ne uznemiruj se u vezi s mojom smrću: Buda ne može umrijeti dok ima ljudi poput tebe koji su spremni slijediti moj put godinama, žrtvujući svoje potrebe potrebama drugih. To je Buda. Buda je u tebi."

Mislim da razumijem. Tobože uzvišen cilj može biti

poticaj da poletiš još više, ali može poslužiti i kao opravdanje onima koji gmižu."

"Tako je, Demiane, tako je."

USTRAJNI DRVOSJEČA

"Ne znam što mi se događa, Debeli. Na fakultetu mi ne ide kako bih volio."

"Što to znači?"

"Da moja učinkovitost opada 'polako, ali konstantno' otkad je počela godina. Stalno dobivam sedmice i osmice, a katkad pokoju devetku. Ali na posljednjim ispitima nisam uspio dobiti više od šestice. Ne znam, ne mogu se prisiliti, ne mogu se koncentrirati, nemam volje."

"Dobro, Demiane, moraš voditi računa da smo na kraju godine. Možda trebaš malo odmora."

"Razmišljam o tome da uzmem stanku za odmor, ali kraj godine je tek za dva mjeseca. Prije toga ne mogu. Ne mogu stati da predahnem."

"Katkad mi se čini da nas je civilizacija sve uspjela izluditi. Spavamo od dvanaest do osam, ručamo od dvanaest do jedan, večeramo od devet do deset... Naše aktivnosti zapravo određuje sat, a ne naša volja. Čini mi se da je za neke stvari nužan određen stupanj reda, ali za druge je apsolutno neshvatljivo poštovati unaprijed ustanovljeni red."

"Ovako ili onako, ja sada ne mogu stati."

"Ali govoriš da, slijedeći ga, tvoja učinkovitost opada."

"Mora postojati drugi način!"

Bio jednom jedan drvosječa koji je došao raditi u tvornicu drva. Plaća je bila dobra, a uvjeti rada još bolji, tako da je drvosječa odlučio dati sve od sebe.

Prvog je dana došao pred nadglednika, koji mu je dao sjekiru i odredio jedno područje u šumi.

Čovjek je pun poleta otišao u šumu sjeći.

U jednom danu posjekao je osamnaest stabala.

"Čestitam", rekao mu je nadglednik. "Nastavi tako."

Ohrabren nadglednikovim riječima, drvosječa je odlučio sutradan poboljšati svoj rad. Tako da je te noći legao veoma rano.

Idućeg je jutro ustao prije svih i otišao u šumu.

Unatoč svom naporu nije uspio posjeći više od petnaest stabala.

Sigurno sam umoran, pomislio je. Odlučio je leći sa zalaskom Sunca.

U zoru je ustao, odlučan srušiti svoj rekord od osamnaest stabala. Ipak, toga dana nije došao ni dopola.

Idućeg ih je dana bilo sedam, onda pet, a posljednjeg je dana čitavo popodne pokušao posjeći svoje drugo stablo.

Uznemiren zbog toga što bi mogao reći nadglednik, drvosječa je otišao reći nadgledniku što se događa i kleo se da se trudio do granica iscrpljenosti.

Nadglednik ga je upitao: "Kad si posljednji put naoštrio svoju sjekiru?"

"Naoštrio? Nisam imao vremena naoštriti je: bio sam prezauzet sječom stabala."

"Čemu, Demiane, početi s neizmjernim naporom ako će ubrzo postati nedostatan? Kad se naprežem, vrijeme oporavka nikad nije dovoljno da nadoknadi moju iscrpljenost.

Odmarati se, mijenjati aktivnosti, raditi druge stvari često znači da oštremo svoje oruđe. Uporno raditi nešto na silu, naprotiv, uzaludan je pokušaj pojedinca da voljom nadoknadi nesposobnost u određenom trenutku."

KOKOŠ I PAČIĆI

Često sam se svađao s roditeljima. Osjećao sam se potpuno neshvaćeno.

Činilo mi se nemogućim da se ne mogu složiti s njima. Pogotovo s ocem.

Uvijek sam mislio da je moj otac fantastičan čovjek i u to sam vrijeme još uvijek tako mislio. Ali on se ponašao kao da misli da sam budala. Sve što sam radio, njemu se činilo loše, beskorisno, opasno ili neprikladno. A kad sam mu to pokušavao objasniti, bilo je još gore: nisu postojale dvije ideje koje su nam bile zajedničke.

"...odbijam vjerovati da je moj tata postao glup."

"Dobro, pa ne vjerujem baš da je postao glup."

"Ali uvjeravam te, Debeli, da se ponaša kao idiot. Kao da je zapeo za tupe i staromodne ideje. Moj otac nije tako star da ne bi mogao shvatiti mlade... Definitivno je jako čudan."

"Priča?"

"Priča."

Bila jednom jedna patka koja je snijela četiri jaja.

Dok je sjedila na njima, lisica je napala gnijezdo i ubila je.

Ali, iz nekog razloga, nije pojela jaja prije no što je pobjegla i ona su ostala napuštena u gnijezdu.

Onuda je prolazila kvočka i našla napušteno gnijezdo. Instinkt ju je natjerao da sjedne na jaja i grije ih.

Ubrzo nakon toga izlegli su se pačići i, kao što je bilo logično, mislili su da im je ona majka pa su hodali u redu iza nje.

Kokoš, zadovoljna svojim novim mladuncima, odvela ih je na farmu.

Svskog jutra prije pijetlova pjeva mama kokoš grebla bi tlo, a pačići su se trudili oponašati je. Kad pačići nisu uspjeli izvući iz zemlje ni običnog crva, mama je pribavljala hranu svim pilićima, trgala svaku glistu na komade i hranila svoju dječicu dajući im hranu u kljun.

Jednog dana, kao i uvijek, kokoš je izašla u šetnju sa svojim leglom u okolicu farme. Njezini su je pilići disciplinirano slijedili u redu.

Ali iznenada, kad su stigli do jezera, pačići su u jednom skoku zaronili u rukavac, sa svom prirodnošću ovoga svijeta, dok je kokoš očajnički kokodakala zahtijevajući da izađu iz vode.

Pačići su sretno plivali praćakajući se, a njihova je mama skakala i plakala bojeći se da se ne utope.

Došao je i pijetao, privučen majčinom vikom, i uočio o čemu je riječ.

"Mladima ne možeš vjerovati", bilo je njegovo mišljenje. "Baš su nesmotreni."

Jedan od pačića, koji je čuo pijetla, približio se obali i rekao im: "Ne okrivljajte nas za svoje nedostatke."

"Nemoj misliti, Demiane, da je kokoš griješila.

Ne osuđuj ni pijetla.

Nemoj misliti da su pačići umišljeni i drski.

Nitko od tih likova ne griješi. Samo vide stvarnost s različitih gledišta.

Jedina je pogreška,

gotovo uvijek,

misliti da je moje gledište

jedino s kojeg se razabire istina."

Glupi uvijek misli da su oni koji plešu ljudi.

JADNE OVCE

Nastavio sam razmišljati o odnosu roditelja i djece.

Debeli je imao pravo! Svaka generacija vidi stvari sa svoga i jedinoga gledišta. Mi i oni, kao u druga vremena oni i naši djedovi, sukobljujemo se jer se ne možemo dogovoriti oko iste stvarnosti.

"Razgovarao sam s roditeljima, znaš?"

"Da?"

"Ispričao sam im priču o kokoši."

"I?"

"U početku su reagirali točno onako kako sam mislio da će reagirati. Majka je rekla da ne vidi nikakvu povezanost, a otac je rekao da se ne slaže. Ali onda smo dugo šutjeli i napokon se više nismo toliko razilazili."

"Napokon ste pomirili različita stajališta."

"Jesmo, tako je kako ti kažeš. Lako je složiti se kad se slažemo. Teško je složiti se kad se ne slažemo. Ali to se dogodilo."

"Odlično!"

"Unatoč svemu na koncu je moj tata razjasnio da misli da ima pravo prvenstva u iznošenju mišljenja zbog svojih godina, zbog iskustva i zato što u životu postoje

opasnosti s kojima se ne možemo suočiti bez njih i sve to."

"A što ti misliš?"

"Da nije istina. Da bih se ja mogao suočiti gotovo sa svima."

"A s onim drugima?"

"S drugima mislim da ne bih."

"Dakle tvoj otac ima pravo. Ima 'opasnosti' zbog kojih ih još trebaš."

"Dobro, ima."

"Taj te stav dovodi u nepovoljan položaj, ha?"

"Da, ali to je istina."

"Istina je! Sad samo još treba znati je li to cijela istina."

"Molim?"

"Slušaj..."

Bila jednom jedna pastirska obitelj. Imali su sve ovce na okupu u samo jednom toru. Tako su ih hranili, pazili na njih i pasli.

S vremena na vrijeme ovce bi pokušale pobjeći.

Tada bi došao najstariji pastir i rekao im:

"Vi, nesavjesne i ohole ovce, ne znate da je vani dolina puna opasnosti. Samo ćete ovdje imati vodu, hranu i iznad svega zaštitu od vukova."

To je uglavnom bilo dovoljno da ovcama zauzda "snove o slobodi".

Jednoga se dana ojanjila drukčija ovca. Recimo da je to bila crna ovca. Imala je buntovnički duh i poti-

cala svoje drugove da pobjegnu prema slobodi livade.

Posjeti staroga pastira, kako bi uvjerio ovce u vanjske opasnosti, bivali su sve češći. Ipak, ovce su bile nemirne i svaki put kad bi ih istjerali iz tora, sve bi ih teže iznova okupljali.

Sve dok ih jedne noći crna ovca nije nagovorila i one su pobjegle.

Gazde nisu ništa uočili do jutra, kad su vidjeli razvaljen i prazan tor.

Svi zajedno otišli su plakati staroj glavi obitelji.

"Otišle su, otišle su!"

"Jadnice..."

"A glad?"

"A žed?"

"A vuk?"

"Što će s njima biti bez nas?"

Starac se nakašljao, povukao dim iz lule i rekao: "To je točno, što će s njima biti bez nas? A što je još gore..."

...Što će s nama biti bez njih?"

TRUDNA TEĆA

"Kako napreduješ s roditeljima?"

"Imamo uspone i padove", odgovorio sam. "Ima trenutaka kad se odlično razumijemo i svatko se može staviti u poziciju onoga drugoga, ali ima i trenutaka kad je to nemoguće. Kad se ništa ne može."

"Dobro, Demiane. Pretpostavljam da će ti se to događati sa svima do kraja života."

"Da, ali s roditeljima je na neki način drukčije. Oni su moji roditelji..."

"Da, tvoji su roditelji. Ali u kojem smislu kažeš da je to drukčije?"

"Oni imaju određenu moć zato što su mi roditelji."

"Kakvu moć?"

"Moć nada mnom."

"Ti si već odrastao, Demiane. I stoga nitko nema moć nad tobom. Nitko. Barem nitko nema više moći nego što ti to dopustiš."

"Ja im ništa ne dopuštam."

"Čini se da dopuštaš."

"Ali kuća je njihova, daju mi jesti, kupuju mi odjeću,

plaćaju nešto za fakultet, mama mi pere odjeću, sprema mi krevet... To im daje određena prava."

"Ti ne radiš?"

"Naravno da radim."

"I onda? Mogu shvatiti da živiš u toj kući ako si ne možeš priuštiti stan. Ali u svemu drugome mislim da, ako se doista želiš boriti za svoju neovisnost, ima stvari koje bi mogao činiti sam."

"Na što ciljaš? Tretiraš me kao da sam beskoristan, kao moja majka. Kao da je najvažnije na svijetu naučiti složiti krevet, prije svega drugoga!"

"Ne, vjerojatno nije, ali ti tražiš slobodu i neovisnost."

"Ne želim slobodu i neovisnost kako bih si kuhao ručak, složio krevet ili prao odjeću. Želim je kako ne bih morao tražiti dopuštenje, kako bih mogao osjećati da imam pravo reći što želim, a ostalo prešutjeti."

"Možda su, Demiane, te dvije grupe 'sloboda' neovisne."

"Ne želim prestati viđati svoje roditelje."

"Ne, naravno da ne želiš, ali ti tražiš neka izdvojena prava iz svoje sadašnje situacije, a odbacuješ dio odgovornosti koje proizlaze iz tih prava."

"Ali mogu birati u kojim ću se područjima prije osamostaliti, a u kojim područjima želim malo pričekati."

"Možda ovo pomogne da ti bude jasnije."

Jednog popodneva jedan je čovjek tražio svoga susjeda da mu posudi teću. Vlasnik teće nije baš bio previše solidaran, ali osjećao se obveznim posuditi mu je.

Nakon četiri dana teća nije bila vraćena, tako da je, uz izliku da mu je potrebna, otišao moliti susjeda da mu je vrati.

"Baš sam se htio popeti k vama da vam je vratim...
Porođaj je bio tako težak!"

"Kakav porođaj?"

"Dok je teća rađala."

"Molim?"

"Niste znali? Teća je bila trudna."

"Trudna?"

"Da, sinoć je rodila. Zato se morala odmarati, ali sad se oporavila."

"Odmarati?"

"Da. Samo sekundu, molim vas."

I ušavši u kuću, izvadio je teću, vazu i tavu.

"To nije moje. Samo teća."

"Ne, vaše je. To su tećine kćeri. Ako je teća vaša, vaše su i kćeri."

Čovjek je pomislio kako je njegov susjed sasvim lud.

"Ali bolje će biti da mu povlađujem", rekao je sam sebi.

"Dobro, hvala."

"Nema na čemu. Zbogom."

"Zbogom, zbogom."

I čovjek je otišao kući s vazom, tavom i tećom.
Toga popodneva susjed je opet pokucao na vrata.
"Susjede, možete li mi posuditi odvijač i stegu?"
Čovjek je sada osjećao veću obvezu nego prije.

"Da, naravno."

Ušao je pa izašao sa stegom i odvijačem.

Prošlo je gotovo tjedan dana i, kad je već mislio da će otići po svoje stvari, susjed je pokucao na vrata.

"Susjede, vi ste znali?"

"Što?"

"Da su odvijač i stega par."

"Ma nemojte!" rekao je čovjek razrogačenih očiju.
"Nisam znao."

"Slušajte, bio sam nepažljiv. Kratko sam ih ostavio same i zatrudnjela je."

"Stega?"

"Stega! Donio sam vam njihovu djecu."

I, otvorivši košaricu, dao mu je nekoliko vijaka, matica i čavala, koje je, prema njegovim riječima, rodila stega.

Sasvim je lud, pomislio je čovjek. Ali čavli i vijci uvijek dobro dođu.

Prošla su dva dana. Susjed gnjavator opet je došao.

"Neki dan", rekao mu je, "kad sam vam donio stegu, vidio sam da na stolu imate prekrasnu zlatnu amforu. Možete li biti tako ljubazni i posuditi mi je na jednu noć?"

Vlasniku amfore zablistale su oči.

"Kako ne", rekao je velikodušno. Ušao je u kuću i izašao s amforom koju je susjed želio posuditi.

"Hvala, susjede."

"Zbogom."

"Zbogom."

Prošla je ta noć, i sljedeća, a vlasnik amfore nije se usudio nazvati susjeda kako bi ga zamolio da mu je vrati. Ipak, budući da je prošlo tjedan dana, nije se mogao oduprijeti svojoj zabrinutosti i otišao je k susjedu tražiti amforu.

"Amfora?" upitao je susjed. "A! Niste čuli?"

"Što?"

"Umrkla je pri porođaju."

"Kako umrkla pri porođaju?"

"Da, amfora je bila trudna i umrkla je tijekom porođaja."

"Recite, vi mislite da sam ja glup? Kako zlatna amfora može biti trudna?"

"Čujte, susjede. Prihvatili ste tećinu trudnoću i porođaj. Prihvatili ste vjenčanje i potomstvo odvijača i stega. Zašto sada ne biste prihvatili trudnoću i smrt amfore?"

"Ti, Demiane, možeš birati što hoćeš, ali ne možeš biti neovisan u onome što ti se čini lakšim i ugodnijim, a ne biti u onome što iziskuje napor.

Tvoj kriterij, tvoja sloboda, tvoja neovisnost i povećanje tvoje odgovornosti dolaze s tvojim procesom

odrastanja. Ti odlučuješ hoćeš li biti odrastao ili ćeš ostati dijete."

LJUBAVNI POGLED

"Čini mi se da su moji roditelji ostarjeli i da više nisu bistri."

"A meni se čini da ih ti gledaš s drukčijeg stajališta."

"Kakve to ima veze? 'Ono što jest, jest', kao što ti kažeš."

"Ispričat ću ti priču."

Kralj je bio zaljubljen u Sabrinu, ženu siromašna poddijetla koja mu je postala posljednja žena.

Jednog popodneva, dok je kralj bio u lovu, stigao je glasnik s obaviješću da je Sabrinina majka bolesna. Iako je bilo zabranjeno uzimati kraljevu osobnu kočiju, za taj se prekršaj plaćalo glavom, Sabrina se uspjela u kočiju i odjurila majci.

Kad se vratio, kralj je bio obaviješten o događaju.

"Nije li divna?" rekao je. "To je prava ljubav prema roditelju. Nije joj bilo važno što riskira život kako bi njegovala majku. Divna je!"

Drugi dan, dok je Sabrina sjedila u vrtu palače i jela voće, došao je kralj. Princeza ga je pozdravila i zagrizla posljednju breskvu koja je ostala u košari.

"Izgledaju ukusno!" rekao je kralj.

"I jesu ukusne", rekla je princeza. I, pružajući ruku, prepustila je svom voljenom posljednju breskvu.

"Koliko me voli!" komentirao je poslije kralj. "Odrekla se svoga užitka kako bi mi dala posljednju breskvu iz košare. Nije li fantastična?"

Prošlo je nekoliko godina i, tko zna zašto, ljubav i strast nestale su iz kraljeva srca.

Sjedeći kraj najintimnijeg prijatelja, rekao mu je: "Nikada se nije držala kao kraljica. Nije li prkosila mojoj zabrani i uzela moju kočiju? Dapače, sjećam se da mi je jednom dala da jedem voće koje je već zagrizla."

"Stvarnost je uvijek ista. I ono što jest, jest. Ipak, kao i u priči, čovjek može interpretirati situaciju na jedan ili drugi način.

Pazi kako percipiraš, govorio je mudrac Badwin.

Ako se ono što vidiš prilagođava 'razmjerno' stvarnosti koja tebi najviše odgovara - ne vjeruj svojim očima! "

IZDANCI OMBUA

Čim sam ušao, Jorge mi je rekao: "Moram ti ispričati jednu priču."

"Priču? Zašto?"

"Ne znam. Učinilo mi se da bi ti mogla dobro doći."

"Dobro", rekao sam vjerujući mu.

Bilo jedno maleno selo.

Tako maleno da nije postojalo na velikim državnim kartama.

Tako maleno da je imalo samo jedan sićušan trg i na tom jedinom trgu samo jedno stablo.

Ali ljudi su voljeli to selo, voljeli su njegov trg i voljeli su stablo: golem ombu koji je bio točno nasred trga. Ali i usred svakodnevice seljana: svakog popodneva oko sedam sati, nakon rada, muškarci i žene iz toga sela nalazili bi se na trgu, svježe okupani, počeljšani i odjeveni kako bi se malo provrtjeli oko ombua.

Tijekom godina mladi, očevi mladih i očevi očeva mladih svakodnevno su se sastajali pod ombuom.

Ondje su se sklapali važni poslovi, donosile važne odluke za selo, ugovarala se vjenčanja i prisjećalo se mrtvih, i tako godinama.

Jednoga se dana počelo događati nešto drukčije i predivno: u jednom od bočnih korijena, niotkuda, izbila je jedna zelena grančica sa samo dva listića okrenuta Suncu.

Bio je to izdanak. Prvi izdanak koji je ombu dao otkad se znalo za njega.

Nakon ganuća osnovana je komisija koja je organizirala zabavu kako bi se nazdravilo događaju.

Na iznenađenje organizatora, nisu svi iz sela došli na zdravicu. Bilo je i onih koji su govorili da će im izdanak donijeti probleme.

Naime, nekoliko dana nakon što je izbio prvi izdanak, počeo je nicati drugi. I za mjesec dana, više od dvadeset zelenih grančica pojavilo se iz već siva ombuova korijenja.

Veselje jednih i ravnodušnost drugih kratko će trajati.

Obavijest je donio čuvar trga. Nešto se događa starom ombuu. Listovi su bili žući no ikada, bili su slabi i lako su opadali. Kora debla, nekoć mesnata i mekana, sada je postala suha i lomljiva. Stražar je dao dijagnozu.

"Ombu je bolestan.

I možda će umrijeti."

Te večeri za vrijeme uobičajene šetnje zapodjenu-

la se rasprava. Neki su počeli govoriti da su za sve krivi izdanci. Njihovi su argumenti bili konkretni: sve je bilo dobro dok se oni nisu pojavili.

Branitelji izdanaka govorili su da jedno nema veze s drugim i da izdanci jamče budućnost ombua ako mu se što dogodi.

Kad su svi iznijeli svoje stavove, podijelili su se na dvije jasno suprotstavljene skupine. Jedna je stavljala naglasak na stari ombu, a druga ga je stavljala na nove izdanke.

I ne znajući kako, rasprava je svaki put bila sve žučnija i dvije su se skupine sve više udaljavale. Kad je pala noć, dogovorili su se da će sutradan iznijeti predmet na seoskom sastanku kako bi smirili duhove.

Ali duhovi se nisu smirili. Sutradan su Branitelji ombua, kako su se počeli zvati, govorili da je rješenje problema povratak na staro. Izdanci crpe snagu starom ombuu i ponašaju se kao paraziti na stablu. Morali su stoga uništiti izdanke.

Branitelji života, kako se nazvala druga skupina, slušali su uznemireni jer su se i oni okupili kako bi pronašli rješenje. Valjalo je posjeći stari ombu jer je odradio svoj ciklus. Samo je oduzimao sunce i vodu tek rođenima. Osim toga nije imalo smisla braniti ombu jer je ionako staro stablo praktično bilo mrtvo.

Rasprava je završila svađom, a svađa grajom u kojoj nije nedostajalo vike, uvreda i udaraca. Policija je raščistila cirkus poslavši sve kućama.

Branitelji ombua okupili su se te noći i zaključili da je situacija beznadna budući da glupi protivnici ne žele shvatiti argumente te da stoga moraju djelovati. Naoružani škarama za podrezivanje, lopatama i pijucima, odlučili su napasti. Kad jednom unište izdanke, i pregovaračka će situacija biti drukčija.

Zadovoljni, došli su na trg.

Kad su se približili stablu, ugledali su skupinu ljudi koja je nabacivala drva oko ombua. Bili su to Branitelji života, koji su ga planirali zapaliti.

Obje su se skupine branitelja zaplele u dugu raspravu, ali ovaj put ruke su bile naoružane mržnjom, gorčinom i željom za uništavanjem.

Tijekom svađe je nekoliko izdanaka bilo pogaženo i ozlijeđeno.

Starije ombu također zadobio ozbiljne ozljede na deblu i granama.

Više od dvadeset branitelja obiju strana provelo je noć u bolnici, s težim ili lakšim ozljedama.

Idućega jutra trg je izgledao drukčije. Branitelji ombua podigli su obruč oko stabla i neprestano su ga branile četiri naoružane osobe.

S druge strane, Branitelji života iskopali su jamu i postavili bodljikavu žicu oko preostalih izdanaka kako bi odbili svaki napad.

I u ostatku sela situacija je postala neizdrživa: svaka skupina, u želji da dobije što veću potporu, ispolitizirala je situaciju i prisiljavala ostatak stanovnika da zauzme stav. Tko je branio ombu bio je stoga nepri-

jatelj Branitelja života, a tko je branio izdanke morao je stoga nasmrt mrziti Branitelje ombua.

Napokon je odlučeno da će prepustiti odluku mirovnom sucu, u ovom slučaju svećeniku malene seoske crkve, koji je trebao presuditi iduće nedjelje.

Publika je bila podijeljena uzetom, a dvije su se strane verbalno napadale. Vika je bila zaglušujuća i nitko nikoga nije čuo.

Iznenada su se otvorila vrata i hodnikom je, praćen pogledima objiju strana, dolazio starac podupirući se o štap.

Stari, kojemu je moralo biti više od sto godina, u mladosti je osnovao to selo, planirao njegove ulice, komadao zemlju i, naravno, posadio stablo.

Staroga su svi poštovali i njegova je riječ sačuvala bistrinu koja ga je čitav život pratila.

Starac je odbio ruke koje su mu nudile potporu, teškom se mukom popeo na pozornicu i obratio im se.

"Budale!" rekao je. "Vi se nazivate Braniteljima ombua, Braniteljima života... Branitelji? Niste sposobni ništa obraniti jer je vaša jedina namjera nautiti onima koji drukčije razmišljaju.

Nije vam jasna vaša pogreška i varate se i jedni i drugi.

Ombu nije kamen. To je živo biće i kao takvo ima životni ciklus. Taj ciklus znači dati život onima koji će nastaviti njegov zadatak. Drugim riječima, znači pripremiti izdanke da postanu novi ombui.

A izdanci, vi glupani, nisu samo izdanci. Stoga ne bi mogli živjeti ako ombu umre, a život ombua ne bi imao smisla ako nije sposoban pretvoriti se u novi život.

Pripremite se, Branitelji života. Uvježbajte se i naučite. Ubrzo će doći vrijeme da se zapali kuća vaših roditelja s njima unutra. Ubrzo će ostarjeti i početak će vam smetati.

Pripremite se, Branitelji ombua. Vježbajte na izdancima. Morate biti pripravnici gaziti i ubijati vlastitu djecu kad vas budu htjela zamijeniti ili nadvisiti.

I vi se zovete *braniteljima!*

Vi samo želite uništavati...

I ne uviđate

da uništavajući

i uništavajući

uništavate također,

nemilosrdno,

sve ono što želite braniti.

Razmislite!

Nije vam preostalo mnogo vremena..."

I rekavši to, polagano je sišao s pozornice i hodao prema vratima u sveopćoj tišini.

... I otišao.

Jorge je zašutio. Nisam mogao a da ne zaplačem. Digao sam se i otišao, u tišini, umoran i jasnih misli...

Imao sam toliko posla!

LABIRINT

Jorge je napisao priču i, zato što sam ga ja zamolio, zato što je to sam htio ili i zbog jednog i zbog drugog, podijelio ju je sa mnom.

Oduvijek je volio zagonetke. Odmalena je izazivao samoga sebe na svaku križaljku, rebus, labirint, kriptogram ili bilo kakav umni problem koji bi se pojavio.

S više ili manje uspjeha posvetio je velik dio svoga života i svoga mozga rješavanju problema koje su drugi izmislili. Naravno, nije bio nepogrešiv budući da su kroz njegove ruke prošle mnoge zagonetke koje su bile prekomplicirane za njega.

Pred takvim je dvojbama Joroska uvijek ponavljao gotovo ritualan slijed: dugo bi ih gledao i na prvi je pogled, kao stručnjak, što je i bio, određivao pripada li problem skupini nerješivih ili ne.

Ako bi njegov pogled potvrdio da pripada, Joroska je duboko disao i svejedno bi se posvetio rješavanju. Onda bi počela faza frustracije budući da se analiza rituala pretvarala gotovo u opsesiju.

Javljala bi se nemoguća pitanja, slijepe ulice, nerazumljivi simboli, nepoznate riječi i nepredvidljivo planiranje.

Već odavna je Joroska otkrio da mora uspjeti u životu. Nisu li mu možda zato te zagonetke postajale dosadne?

U svakom slučaju, malo nakon što bi pokušao, počeo bi se neizmjereno dosađivati i ostavljao bi problem, u dubini svoga mozga kritizirajući glupog tvorca tih problema koje nije mogao riješiti...

Mislim da je zato što su mu problemi bili dosadni i prelagani zaključio da postoji zagonetka po mjeri svakog "rješavača" i samo svatko za sebe može znati koja je njegova mjera.

Idealno bi bilo da svatko sebi stvara zagonetke po mjeri, rekao je sam sebi. Ali smjesta je shvatio da bi zbog toga zagonetka prestala biti zanimljiva jer bi onaj tko stvori problem znao rješenje budući da ga je izmislio.

Malo kako bi se poigrao, a malo ponesen idejom da pomogne drugima koji su kao i on željeli riješiti te zagonetke, i sam je počeo izmišljati probleme, igre riječi, brojeva, logičke probleme i analize apstraktnog mišljenja...

Ali njegovo je remek-djelo bilo gradnja labirinta.

Jednoga sunčana i mirna dana počeo je dizati zidove, ciglu po ciglu, u jednoj sobi svoje goleme kuće kako bi sagradio labirint u prirodnoj veličini. Prolazi-

le su godine. Dijelio je svoje zagonetke s prijateljima, specijaliziranim časopisima i nekim dnevnicima. Ali labirint nije izlazio na svjetlo dana i širio se: rastao je i rastao u unutrašnjosti njegove kuće.

Joroska ga je sve više komplicirao. Gotovo da nije ni shvatio da zamršeni labirint dobiva sve više putova bez izlaza.

To je djelo postalo dio njegova života. Nije prošao ni dan da Joroska nije dodao barem jednu ciglu, zatorio koji izlaz ili produžio koji zavoj kako bi prolazak bio što zamršeniji.

Rekao bih da je prošlo dvadeset godina prije no što u sobi u kojoj je bio smješten labirint nije više ostalo mjesta i labirint se počeo, gotovo prirodno, širiti u ostatak kuće.

Kako bi se iz spavaće sobe došlo do kupaonice, moralo se ići osam koraka naprijed, skrenuti lijevo, napraviti još sedam koraka, onda desno, sići niz tri stube, hodati još pet koraka, opet skrenuti desno, preskočiti prepreku i otvoriti vrata.

Kako bi se stiglo na terasu, valjalo se nagnuti preko lijevoga zida, valjati se nekoliko metara i popeti se stubama od užeta do gornjega kata.

Tako je, malo-pomalo, njegova kuća pretvorena u veliki labirint u prirodnoj veličini.

U početku ga je to ispunjavalo zadovoljstvom. Bilo je zabavno prolaziti onim hodnicima koji su ga katkad vodili na putove bez izlaza, iako ih je on sagradio, budući da je bilo nemoguće zapamtiti sve putove.

Bio je to labirint po njegovoj mjeri.

Po njegovoj mjeri.

Od tada Joroska je počeo pozivati mnoge ljude u svoju kuću, u svoj labirint. Ali čak i onima koji su pokazivali najveći interes na kraju bi, kao i njemu sa zagonetkama, postalo dosadno.

Joroska je odlučio provesti ih kućom, ali na kraju bi svi ljudi odlučili otići. Prije ili poslije svi bi zaključili: "Ne može se ovako živjeti!" Naposljetku Joroska nije mogao podnijeti svoju vječnu samoću pa se preselio u kuću bez labirinta, gdje je bez problema mogao primiti ljude.

Ipak, čim bi upoznao nekoga tko bi se činio bistar, odveo bi ga u svoj pravi dom.

Kao i avijatičar u *Malom princu* sa svojim udavima iznutra i izvana, Joroska je otvarao svoj labirint onima koji su mu se činili vrijednima tog "razlikovanja".

.. Joroska nikad nije našao nikoga tko bi htio živjeti s njime na onome mjestu.

KRUG OD DEVEDESET DEVET

"Zašto, Debeli? Zašto nikad ne možemo biti mirni?"

"Ha?"

"Naravno, katkad to pomislim. Moja veza s Gabrielom dobro napreduje, mnogo bolje nego prije, ali nije onakva kakvu bih želio. Ne znam. Nedostaje strasti, vatre ili zabave. Na fakultetu se događa nešto slično: idem na predavanja, učim, idem na ispite i prolazim ih. Ali to me ne ispunjava. Nedostaje mi zadovoljstva, svakodnevnog užitka da osjećam kako studiram ono što želim. To mi se događa i s poslom. Dobro mi je, dobro mi plaćaju, ali ne onoliko koliko bih želio."

"I sve je tako?"

"Čini mi se da jest. Nikad se ne mogu odmoriti i reći 'Eto, sad je stvarno sve dobro.' Isto mi se događa s braćom, s prijateljima, s novcem, s tjelesnim stanjem... Sa svime što mi je važno."

"Prije nekoliko tjedana, kad si bio zabrinut zbog situacije kod kuće, to ti se nije događalo?"

"Vjerojatno jest, ali imao sam veće brige, koje su prikrivale ove druge stvari. Ovo danas na neki je način 'luksuz', to je ono što bi dalo puninu svemu drugo-

"Drugim riječima, tvoja zabrinutost počinje kad nestanu veliki problemi."

"Naravno."

"Drugim riječima, taj problem počinje kad nemaš problema?"

"Molim?"

"Naravno, kad se sve popravi."

"Pa... da."

"Reci mi nešto, Demiane. Što osjećaš kad priznaš da imaš problem koji se pojavi kad se sve poboljša?"

"Osjećam se kao glupan."

"Ono što jest, jest", rekao je Debeli. "Već ti dugo nisam ispričao priču o nekom kralju."

"Točno."

"Bio jednom jedan kralj, recimo klasičan kralj."

"Što je klasičan kralj?"

"Klasičan kralj u nekoj priči veoma je moćan kralj koji ima veliko bogatstvo, lijepu palaču, divne poslastice na raspolaganju, lijepe žene i može si priuštiti sve što mu padne na pamet. I unatoč tomu nije sretan."

"A..."

"Što je priča klasičnija, kralj je nesretniji."

"A taj kralj... Koliko je bio klasičan?"

"Veoma klasičan."

"Jadnik."

Bio jednom jedan veoma tužan kralj koji je imao slugu koji je, kao i svaki sluga tužnoga kralja, bio veoma veseo.

Svakog jutra budio je kralja i nosio mu doručak pjevajući i pjevušeći vesele lakrdijaške pjesme. Na njegovu rastegnutu licu uvijek se nazirao velik osmijeh i njegovo je držanje pred životom uvijek bilo smireno i sretno.

Jednoga dana kralj je poslao po njega.

"Pažu", rekao mu je. "U čemu je tajna?"

"Koja tajna, Veličanstvo?"

"Koja je tajna tvoga veselja?"

"Nema nikakve tajne, Veličanstvo."

"Ne laži mi, pažu. Naredio sam da odsijeku glave i za manje uvrede od laži."

"Ne lažem vam, Veličanstvo. Nemam nikakvu tajnu."

"Zašto si uvijek veseo i sretan? Ha? Zašto?"

"Gospodine, nemam razloga da budem tužan. Vaše me Veličanstvo počastilo dopustivši da vam služim. Imam ženu i djecu, koji žive u kući koju nam je dodijelio dvor. Odijevate nas, hranite i osim toga Vaše me Veličanstvo povremeno nagradi s nekoliko novčića da si priuštimo kakav hir. Kako ne bih bio sretan?"

"Ako mi smjesta ne kažeš svoju tajnu, odrubit će ti glavu", rekao je kralj. "Nitko ne može biti sretan zbog razloga koje si mi iznio."

"Ali, Veličanstvo, nema nikakve tajne. Rado bih vam ugodio, ali ništa vam ne krijem."

"Odlazi! Odlazi prije no što pozovem krvnika!"

Sluga se nasmiješio, naklonio i izašao iz sobe.

Kralj je bio kao lud. Nikako si nije mogao objasni-

ti zašto je taj paž tako sretan živeći od drugih ljudi, noseći staru odjeću i hraneći se ostacima od dvorana.

Kad se smirio, pozvao je svoga najmudrijeg savjetnika i prenio mu razgovor koji je vodio toga jutro.

"Zašto je taj čovjek sretan?"

"E, Veličanstvo, on je izvan kruga."

"Izvan kruga?"

"Tako je."

"I tako je sretan?"

"Ne, gospodine. Zato nije nesretan."

"Da vidimo jesam li shvatio. Ako si u krugu, nesretan si?"

"Tako je."

"A on nije."

"Tako je."

"Kako je izašao?"

"Nije ni ušao."

"Kakav je to krug?"

"Krug od devedeset devet."

"Stvarno ništa ne razumijem."

"Razumjet ćeš me samo ako mi dopustiš da ti iznesem činjenice."

"Kako?"

"Dopuštajući svom pažu da uđe u krug."

"Da, prisilimo ga da uđe."

"Ne, Veličanstvo. Nitko ne može nikoga prisiliti da uđe u krug."

"Onda ga moramo prevariti."

"Nema potrebe, Veličanstvo. Ako mu damo priliku, sam će ući."

"Ali neće shvatiti da to znači postati nesretna osoba?"

"Hoće, shvatit će."

"Onda neće ući."

"Neće si moći pomoći."

"Kažeš da će shvatiti koju će mu nesreću donijeti ulazak u taj smiješni krug, a svejedno će ući u njega i neće moći izaći?"

"Tako je, Veličanstvo. Spreman si izgubiti sjajnoga slugu kako bi shvatio strukturu kruga?"

"Jesam."

"Odlično. Doći ću po tebe još večeras. Moraš imati spremnu kožnatu vrećicu s devedeset devet zlatnih novčića. Nijedan više, nijedan manje."

"Što još? Da za svaki slučaj povedem stražare?"

"Samo kožnatu vrećicu. Vidimo se večeras, Veličanstvo."

"Do večeras."

Tako je i bilo. Te je noći mudrac došao po kralja. Zajedno su krišom stigli do dvorskog dvorišta i sakrili se kraj paževe kuće. Ondje su čekali zoru.

U kući se zapalila prva svijeća. Mudrac je za kožnatu vrećicu zavezao poruku na kojoj je pisalo:

Ovo je blago tvoje.

To je nagrada

zato što si dobar čovjek.

*Uživaj u njoj
i nemoj nikom reći
kako si je našao.*

Nakon toga je zavezao vrećicu za vrata slugine kuće, pokucao i ponovno se sakrio.

Kad je paž izašao, mudrac i kralj krišom su iz grmlja gledali što se događa.

Sluga je otvorio vrećicu, pročitao poruku, protresao vrećicu i kad je čuo metalan zvuk koji je izlazio iz njezine unutrašnjosti, stresao se, privio blago na prsa, pogledao oko sebe kako bi se uvjerio da ga nitko ne promatra i vratio se u kuću.

Izvana se čulo kako je sluga zakračunao vrata, a uhode su provirili kroz prozor kako bi promatrali prizor.

Sluga je bacio na pod sve što je bilo na stolu osim svijeće. Sjeo je i ispraznio sadržaj vrećice. Njegove oči nisu mogle vjerovati što je ugledao.

Bilo je to brdo zlatnika.

On, koji nikad nije dodirnuo nijedan, sada je imao čitavo brdo.

Paž ih je dirao i slagao. Milovao ih je i okretao kako bi se svjetlost odbijala od njih. Skupljao ih je i razmicao praveći od njih stupove.

Tako je igrajući se i igrajući počeo praviti hrpe od deset novčića. Jedna hrpa od deset, dvije hrpe od deset, tri hrpe od deset, četiri, pet, šest... Za to je vrijeme zbrajao: deset, dvadeset, trideset, četrdeset, pedeset,

šezdeset... Dok nije napravio zadnju hrpu... Imalaje devet novčića.

Prvo je njegov pogled prešao po stolu tražeći još jedan novčić. Poslije je gledao po podu i naposljetku u vrećicu.

Nemoguće, pomislio je. Stavio je zadnju hrpu pokraj drugih i uvjerio se da je niža.

"Okraden sam!" povikao je. "Okraden sam! Prokletnici!"

Ponovno je potražio u vrećici, na podu, u vreći, u odjeći, u džepovima, ispod namještaja... Ali nije našao ono što je tražio.

Na stolu, kao da mu se ruga, hrpica sjajnih novčića podsjećala ga je da ima devedeset devet zlatnika. Samo devedeset devet.

Devedeset devet novčića. To je mnogo novca, pomislio je. *Ali nedostaje mi jedan novčić. Devedeset devet nije potpun broj*, pomislio je. *Sto je potpun broj, ali devedeset devet nije.*

Kralj i savjetnik gledali su kroz prozor. Paževo lice više nije bio isto. Obrva mu je bila izvijena, a crte lica napete. Oči su mu postale malene i zatvorene, a usta bila iskrivljena u užasan cerek iza kojeg su mu se nazirali zubi.

Sluga je spremio novčiće u vreću i gledajući uokolo kako bi se uvjerio da ga nitko u kući nije vidio, sakrio vreću među drva. Poslije je uzeo papir i pero i sjeo računati.

Koliko će vremena sluga morati štedjeti kako bi kupio svoj stoti novčić?

Sluga je razgovarao sam sa sobom, glasno.

Bio je spreman naporno raditi dok ga ne nabavi. Nakon toga možda više i neće trebati raditi.

Sa sto zlatnika čovjek može prestati raditi.

Sa sto zlatnika čovjek je bogat.

Sa sto se zlatnika može mirno živjeti.

Završio je računanje. Ako bude radio i štedio svoju plaću i još nešto dodatnoga novca koji možda dobije, za jedanaest ili dvanaest godina imao bi dovoljno da pribavi još jedan zlatnik.

Dvanaest godina je dugo vrijeme, pomislio je.

Možda može zamoliti ženu da na neko vrijeme potraži posao u selu. Napokon, on je gotov s poslom u palači u pet poslije podne pa može raditi do noći i dobiti još nešto novca.

Izračunao je: kada doda svoj rad u selu i rad svoje žene, za sedam godina mogao bi skupiti novac.

To je bilo previše vremena!

Možda bi mogao odnijeti u selo hranu koja im ostane svake noći i prodati je za nekoliko novčića. Zapravo, što manje budu jeli, više će moći prodati.

Prodati, prodati...

Postalo je vruće. Sto će im toliko zimske odjeće? Čemu imati više od jednih cipela?

Bila je to žrtva. Ali za četiri godine žrtve pribavit će svoj stoti zlatnik.

Kralj i mudrac vratili su se u palaču.

Paž je ušao u krug od devedeset devet.

Tijekom idućih mjeseci sluga je slijedio svoje planove kako ih je zamislio te noći. Jednoga jutra ušao je u kraljevsku spavaonicu udarajući vratima, gundajući i loše raspoložen.

"Što ti je?" upitao ga je pristojno kralj.

"Nije mi ništa, nije mi ništa."

"Prije, još nedavno, smijao si se i stalno si pjevao."

"Radim svoj posao, žarne? Što još hoćete, Veličanstvo? Da budem vaš komičar i lakrdijaš?"

Nedugo nakon toga krilj je otpustio slugu.

Nije bilo ugodno imati slugu koji je stalno loše volje.

"Danas, kad smo razgovarali, sjetio sam se te priče o kralju i slugi.

Ti, ja i svi drugi odgojeni sno u toj glupoj ideologiji. Uvijek nam nedostaje nešto da budemo sretni, a samo sretni možemo uživati u mome što imamo.

Stoga smo naučili da će sreća doći kad kompletiramo ono što nam nedostaje...

A kako nam uvijek nešto nedostaje, ideja se vraća na početak i nikad ne možeš uživati u životu...

Ali što bi se dogodilo kad bi prosvjetljenje došlo u naše živote i kad bismo shvatili, tako, iznenada, da je naših devedeset devet novčića zapravo sto posto blaga.

Da nam ništa ne nedostaje, da nam ništa nisu oduzeli, da broj sto nije okrugliji od devedeset devet.

Da je to samo zamka, mrkva koju su stavili pred nas kako bismo bili glupi, kako bismo vukli kočiju, umorni, neraspoloženi, nesretni i pomireni sa sudbinom.

Zamka kako nikad ne bismo prestali vući i kako bi sve ostalo isto. Vječno isto!

Koliko bi se stvari promijenilo da možemo uživati u svojem blagu takvom kakvo jest.

Ali pazi, Demiane. Priznati da je devedeset devet blago ne znači da moraš napustiti svoje ciljeve. Ne znači da moraš biti zadovoljan bilo čime.

Jer prihvatiti je jedna stvar, a prepustiti se druga.

Ali to je dio druge priče."

KENTAUR

Čitav sam tjedan razmišljao o krugu od devedeset devet. Sklopio sam nekoliko dijelova, ali čim bih to učinio, drugi bi ispali s mjesta.

Kad sam došao na seansu, još nisam shvaćao što mi je, tako da sam odlučio da neću razgovarati o tome.

Tijekom čitava razgovora zaustavljao sam se na nevažnim pojedinostima. Razgovarali smo o vremenu, odmoru, autima i ženama.

Malo prije no što je prošlo moje vrijeme, rekao sam Jorgeu da imam osjećaj da sam potratio seansu, da je nisam iskoristio.

"Sjeti se, Demiane, drvosječe koji nije naoštrio sjekiru. Možda je lagana ili čak površna seansa način da se naoštiriš."

"Gledajući tako, mogao sam ne doći."

"Naravno da si mogao ne doći. Nije to isto, ni tebi ni meni, ali mogao si ne doći."

"Baš si poseban."

"Jesam, naravno. I ti si."

"Da, ali ti si posebniji!"

"Dobro, prihvaćam. Vratimo se temi jesi li trebao doći ili ne. Kad sam studirao medicinu, imao sam profesora koji je predavao porodništvo. Bio je veoma ugodan i uvijek bi nakon predavanja posvetio pola sata odgovaranju na pitanja.

'Profesore, koja je najbolja kontracepcijska metoda?' upitala je jednom neka studentica.

'Slušajte, gospođice. Idealna bi metoda morala biti ekonomski pristupačna, lako primjenjiva i apsolutno sigurna...' počeo je odgovarati profesor.

'Ali postoji li nepogrešiva metoda?' upitao je jedan plavokos i zgođušan momak iz trećeg reda.

'Najsigurnija je, ekonomski pristupačna i jednostavna za primjenu *metoda hladne vode.*'

'Što je to?' upitali su neki, uključujući i djevojku koja je otvorila raspravu.

'Kad partner od vas zatraži da imate spolni odnos, morate popiti dvije ili tri čaše veoma hladne vode, jednu za drugom, u malenim gutljajima.'

'Prije ili poslije odnosa?'

'Ni prije ni poslije', odgovorio je profač. 'Umjesto...'

Najbolji način da izvučeš korist od seanse kad se nađeš u jednom od tih 'raspršenih' dana, Demiane, mogao bi biti da na primjer odeš u kino, što ti veoma voliš, nađeš se s prijateljem ili odspavaš koji sat. Kao što je rekao

moj profesor: ni prije ni poslije... nego 'umjesto'. Sve što ti dobro dođe ima terapijsku vrijednost."

"Naravno, ali to podrazumijeva da moram donijeti odluku. Mislim da poteškoća nastaje upravo kad treba izabrati."

Debeli me pogledao s odvratnošću i pogodio sam što je htio reći.

"Ne, Jorge. Ne govorim da bih radije da ne mogu birati i ne odričem se svoje slobode..." branio sam se.

"Ti se samo ne želiš suočiti s odlukom."

"Naravno. Ne želim."

"Ipak, trebao bi znati da iako smo mi ljudi jedinstvena bića, u sebi nosimo različite dijelove... Jedni su razvijeniji od drugih, jedni su jasniji, drugi mračniji, jedni s jednim potrebama, a drugi s drugima."

"Onda se nikad ništa ne može odlučiti", protestirao sam.

"I to je opasno", rekao je Debeli i smjestio se na jastuk na podu.

Ja sam uzeo drugi jastuk i bio sam spreman saslušati drugu priču.

Debeli je nastavio.

"Kad je moja kći imala pet godina, moja žena i ja revno smo kupovali knjige s pričama koje smo poslije čitali njoj i njezinu bratu prije spavanja. U jednoj od tih dječjih knjiga zajedno smo pročitali priču koja se zvala

Kentaur. Ispričat ću ti tu priču jer danas mislim da je napisana za tebe.

Bio jednom jedan kentaur koji je, kao i svi drugi kentauri, bio pola čovjek, a pola konj.

Jednog popodneva dok je hodao pašnjakom, osjetio je glad.

Što ću pojesti? pomislio je. *Hamburger ili svežanj lucerne? Svežanj lucerne ili hamburger?*

I kako se nije mogao odlučiti, nije pojeo ništa.

Došla je noć i kentaur je htio spavati.

Gdje ću spavati? pomislio je. *U štali ili u hotelu? U hotelu ili u štali?*

I kako se nije mogao odlučiti, nije spavao.

Bez hrane i spavanja kentaur se razbolio.

Koga ću pozvati? pomislio je. *Liječnika ili veterinara? Veterinara ili liječnika?*

Tako bolestan, a nije se mogao odlučiti koga će pozvati, kentaur je uginuo.

Ljudi iz sela prišli su truplu i sažalili se.

'Moramo ga pokopati', rekli su. 'Ali gdje? Na seoskom groblju ili u polju? U polju ili na seoskom groblju?'

I kako se nisu mogli odlučiti, pozvali su autoricu knjige, koja je, budući da nije mogla odlučivati umjesto njih, oživjela kentaura.

Čiča-miča, ne znamo je li gotova ova priča."

DVIJE O DIOGENU

"Vratimo se temi kruga."

"Da?"

"Čini mi se da sam shvatio parabolu o kralju i sluzi. I najgore je što sam se identificirao. Zapravo mislim da svaki put kad nemam velikih problema na obzoru, počinjem tražiti što nedostaje ovomu ili onomu da bude savršeno. Kad to kažem, zvuči mi užasno, ali ne mogu to izbjeći."

"Društvo u kojem živimo daje jasne znakove da je to stav koji se očekuje."

"Zašto?"

"Jer je čitavo postindustrijsko društvo utemeljeno na posjedovanju, a ne na bivanju, kako bi rekao Erich Fromm. I kako bismo se uvjerali da je to istina, uvjetovali su nas aksiomom koji prirodno proizlazi iz nas ako nismo u stanju izbjeći to. To je fraza koja istodobno služi kao pokretač i kao zamka."

"Fraza?"

"Da. Fraza je:

'Kako bih samo bio sretan s onime što nemam.'

A to što nemam nije auto, ni kuća, ni dobra plaća, ni partner. To što nemam jest to-što-nemam, to jest nešto nemoguće.

Drugim riječima: da uspijem imati to-što-nemam, ne bih bio sretan jer to nešto (auto, kuća, djevojka itd.) čim bih imao, prestalo bi biti to-što-nemam, a slijedeći aksiomom, mogu biti sretan samo ako imam to-što-nemam."

"Ali ta zamka nema izlaza!"

"Nema ako ne možeš promijeniti aksiom."

"A to se može?"

"Sve zapovijedi i edukativne norme mogu se pregledati kako bismo ih potvrdili ili ispravili. Cijena koju moramo platiti jest ta da se vrijednosti svrstane u neki određeni red raspadnu. I osjećamo se zbunjeni i izgubljeni dok ne nađemo neki novi red u skladu sa svojom novom stvarnošću. Ali kada dođemo do te točke, dolazi nagrada: vrednovanje onoga što imaš i mogućnost da uživaš u tome počevši od onoga što jesi.

Kažu da je Diogen hodao atenskim ulicama odjeven u krpe i da je spavao pod trijemovima.

Pripovijedaju da je jednoga jutra, dok je Diogen još bio snen pod trijemom kuće gdje je proveo noć, onuda prošao jedan imućan veleposjednik.

'Dobro jutro', rekao je konjanik.

'Dobro jutro', odgovorio je Diogen.

'Imao sam dobar tjedan pa sam ti donio ovu vreću s novčićima.'

Diogen ga je šutke gledao, a da se nije ni pomaknuo.

'Uzmi ih. Nije to zamka. Moji su i dajem ih tebi jer su ti potrebni nego meni.'

'Imaš ih još?' upitao je Diogen.

'Naravno da imam', odgovorio je bogataš, 'mного više.'

'I ne bi želio imati još više nego što imaš?'

'Bih, naravno da bih želio.'

'Onda zadrži novčiće jer su potrebni tebi nego meni.'

Neki kažu da je razgovor dalje tekao ovako: 'Ali i ti moraš jesti, a za to trebaš novac.'

'Već imam novčić' — i pokazao ga je — 'i bit će mi dosta za zdjelicu pšenice ujutro i možda za nekoliko naranača.'

'Slažem se. Ali morat ćeš jesti i sutra i idućeg dana. Odakle ti novac za sutra?'

Ako mi ti jamčiš, bez imalo straha da ćeš pogriješiti, da ću živjeti do sutra, onda možda uzmem tvoj novac...''

OPET NOVČIĆI

Nešto se događalo sa mnom u vezi s tom temom.

Imao sam osjećaj da samo što se nije dogodilo nešto važno i izvanredno.

"To je ono buđenje", dijagnosticirao je Jorge.

"Buđenje?" upitao sam.

"Ne, to nije 'buđenje' nego 'ono' buđenje. To što govoriš u meni budi osjećaj kao kad si u krevetu i možeš vidjeti kroz prozor kako se razdanjuje. Jasno ti je da dolazi zora i primijetio si da je vrijeme. Ali unatoč svemu ostaješ još malo dangubiti u krevetu."

"Pa da. To osjećam."

"Dobro, smiri se. Gotovo svi katkad osjećamo isto."

"Baš se veselim što nisam jedini. Iako, ono što muči mnoge..."

"Ono što muči mnoge?"

"Ne znaš tu poslovicu? *Ono što muči mnoge, tješi budale.*"

"Zanimljiva je ljudska lažna učenost. Ta je poslovi-
ca veoma stara, ali izvorno je glasila drukčije: *Ono što
muči mnoge, tješi sve.*"

"Stvarno?"

"Stvarno. Samo se u bahatosti može obezvrijediti druge, optužujući za glupost one s kojima se osjećamo bolje dok s nama dijele bol, umjesto da patimo sami."

"Dobro, dakle, osjećajući se manje glupo, priznajem ti da mi je lakše kad mi to kažeš. Mislio sam da sam budala što se nalazim u toj situaciji."

"Ne, nisi zbog toga budala", ironizirao je Debeli.

"Dosta! U redu?"

"U redu, dosta. Nadam se da znaš da ja ne mislim da si budala. Čak ne mislim ni da si zbunjen. Čini mi se da odbijaš prihvatiti da ima nekih područja u kojima si napredovao više nego u drugima i nije ti jasno da je to normalno.

Ne napredujemo jednako u svim aspektima. U nekim stvarima možemo biti zreli, a veoma neodlučni u drugima. To je logično.

Zato sam rabio analogiju s 'onim' buđenjem.

Istinu budimo mnogo, mnogo, mnogo puta.

Možda neki mogu proći to određeno buđenje i ugledati istinu odjednom. Ali ja ne poznajem taj put niti poznajem ikoga tko je taj put prešao... Dobro, možda poznajem. Vjerojatno su se Isus Krist, Buda ili Muhammed tako probudili."

"Ali ja nisam ni Isus Krist ni Buda ni..."

"Ni ja, tako daje bolje da to i ne pokušavamo biti da ne bismo ušli u krug od devedeset devet s tim buđenjem, umjesto kruga s novčićima."

"Kad smo već kod toga. Onoga dana kad si me oamio pričom o krugu od devedeset devet, upozorio si me na razliku između prihvaćanja i prepuštanja. Poslije si mi rekao da je to druga priča. Hoćeš li mi je danas ispričati?"

"Zašto ne?"

Bile jednom u okolici malena sela dvije susjedne kućice. U jednoj je živio bogat i imućan poljoprivrednik. Bio je okružen slugama i mogao si je priuštiti sve što je poželio.

U drugoj skromnoj kućici živio je starčić jednostavnih halja koji je većinu svoga vremena posvećivao radu na zemlji i molitvi.

Starac i bogataš svakodnevno su se susretali i izmjenjivali nekoliko riječi pri svakom susretu. Bogataš je govorio o svom novcu, a starac o svojoj vjeri.

"Vjera!" rugao se bogataš. "Ako je, kako ti kažeš, tvoj Bog tako moćan, zašto Ga ne zamoliš da ti pošalje dovoljno da ne patiš u tolikoj oskudici?"

"Imaš pravo", rekao je starac. I ušao u svoju kuću.

Sutradan kad su se susreli, starac je imao sretan izraz lica.

"Što ti je, stari?"

"Nije mi ništa. Ali slijedeći tvoj savjet, zamolio sam Boga da mi jutros pošalje sto zlatnika."

"A da?"

"Da. Rekao sam Mu, budući da sam dobar čovjek i da poštujem Njegove zakone, zaslužujem nagradu i izabrao sam zlatnike. Misliš da je to pretjerano?"

"Nije važno što ja mislim", rekao je bogataš podrugljivo. "Važno je da tvom Bogu ne bude previše. Možda on misli da zaslužuješ nagradu od dvadeset zlatnika, ili pedeset, ili osamdeset, ili devedeset dva. Tko zna?"

"A, ne. Bog može odlučiti zavređujem li ja tu nagradu ili ne. Ali moj je zahtjev bio jasan. Želim sto zlatnika. Neću prihvatiti ni dvadeset ni trideset ni devedeset dva. Tražio sam sto i uopće ne sumnjam da će Bog, ako se može pobrinuti za moju molbu, to i učiniti. On se neće cjenkati sa mnom i ja se neću cjenkati s Njime. Sto je moj zahtjev i sto će mi poslati. Ne kanim prihvatiti ako mi pošalje i novčić manje."

"Ha, ha! Baš si zahtjevan!" rekao je bogataš.

"Tako kako On zahtijeva od mene, zahtijevat ću i ja od Njega", rekao je starac.

"Ne vjerujem da si u stanju odbiti dvadeset ili trideset zlatnika koje ti pošalje tvoj Bog samo zato što se ne radi o sto novčića."

"Odbio bih bilo koji iznos manji od sto. Ipak, ako Bog pomisli da je to malo i odluči mi poslati više, neću prihvatiti ostatak."

"Ha, ha! Ti si sasvim lud i želiš me uvjeriti u tu svoju priču o svojoj vjeri i odlučnosti! Ha, ha! Volio bih vidjeti kako ustraješ u tome. Ha, ha!"

I svaki se vratio svojoj kući.

Iz nekog razloga starac je činio bogataša nervoznim. Kakav drznik! Kako može reći da ne bi prihvatio manje od sto zlatnika? Morao ga je raskrinkati i učinit će to već istog popodneva.

Pripremio je vrećicu s devedeset devet zlatnika i otišao do susjedove kuće. Starac je bio na koljenima, kao da moli.

"Dragi Bože, pomози mi u mojim potrebama. Mislim da imam pravo na te novčiće. Ali zapamti: sto novčića. Neću se pomiriti s bilo kojim iznosom. Želim točno sto novčića..."

Dok je stari molio, bogataš se popeo na krov i ubacio novac kroz dimnjak. Poslije je sišao kako bi ga uhodio.

Stari je i dalje bio na koljenima kad je čuo zvuk nečeg metalna što je palo kroz dimnjak. Polako se uspravio, prišao dimnjaku, podigao vrećicu i stresao s nje čađu i pepeo.

Poslije je prišao stolu i ispraznio sadržaj vrećice na njega. Pred njim se pojavila hrpa novčića. Starac je kleknuo i zahvalio dobromu Bogu na daru koji mu je poslao.

Kad je prestao s molitvom, prebrojio je novac. Bilo je devedeset devet novčića! Devedeset devet.

Bogataš ga je i dalje uhodio pripremajući se dokazati svoju teoriju. Starac je digao glas prema nebu i rekao: "Bože moj, vidim da je Tvoja volja ispuniti želju ovoga jadnoga starca, ali vidim i da u nebeskim škrišnjama nije bilo više od devedeset devet novčića. Nisi

htio da čekam samo jedan novčić. Ipak, kao što sam rekao, ne želim prihvatiti ni novčića više od sto i ni novčića manje...."

Kakva je to budala, pomislio je bogataš.

"...S druge strane", nastavio je starac, "u Tebe imam bezgranično povjerenje. Stoga, i samo ovaj put, prepustit ću Tebi da izabereš trenutak kad ćeš mi poslati zlatnik koji mi duguješ."

"Izdaja!" povikao je bogataš. "Licemjeru!"

I počeo je vičući lupati po vratima svoga susjeda.

"Ti si licemjer!" nastavio je govoriti. "Rekao si da nećeš prihvatiti manje od sto, a sad samo tako guraš u džep tih devedeset devet novčića. I ti i tvoja vjera u Boga lažni su."

"Kako znaš da je unutra devedeset devet novčića?" upitao je starac.

"Znam zato što sam ti ja poslao tih devedeset devet novčića kako bih ti dokazao da si varalica. *Neću prihvatiti manje od sto*, ha, ha, ha!"

"Zapravo i neću prihvatiti. Bog će mi poslati posljednji novčić kad On tako odluči."

"On ti ništa neće poslati jer ti nije poslao ni ovaj novac, kao što sam ti rekao, nego sam ih dao ja."

"Neću raspravljati jesi li ti bio instrument kojim se Bog poslužio kako bi zadovoljio moju želju ili nisi. Ali u svakom slučaju taj je novac pao kroz moj dimnjak dok sam Ga ja molio i moj je."

Bogatašev osmijeh zamijenio je nekakav suh izraz lica.

"Kako tvoj? Ta vreća i novčići moji su. Ja sam ih ubacio."

"Putovi Božji neshvatljivi su ljudima", rekao je starac

"Proklet bio ti i proklet bio tvoj Bog. Vrati mi moj novac ili ću te odvesti pred suca i izgubit ćeš i to malo što imaš."

"Moj je jedini sudac Bog. Ali ako misliš na seoskoga suca, nema problema, možemo njemu prepustiti ovaj slučaj."

"Dobro. Idemo onda."

"Morat ćeš čekati da kupim kočiju. Sad nemam dovoljno, a starac poput mene ne može si priuštiti luksuz da hoda do sela."

"Nema potrebe da čekamo. Nudim ti svoju kočiju."

"Doista ti zahvaljujem na tom činu. Sve ove godine nisi mi ni u čemu pomogao: Dobro. U svakom slučaju morat ćemo pričekati da prođe zima. Veoma je hladno, a moje mi zdravlje ne dopušta da idem do sela bez dobrog ogrtača."

"Pokušavaš odgoditi odlazak", rekao je bogataš, bijesan. "Dat ću ti svoj krzneni ogrtač da možeš putovati. Koju još izliku imaš?"

"U tom slučaju", rekao je starac, "ne mogu odbiti."

Starac se zamotao u krzno, popeo u kočiju i krenuo prema selu, u pratnji bogataša, koji je išao drugom kočijom.

Kad su stigli, bogataš se požurio zatražiti audijenciju kod suca i kad ih je primio, detaljno mu je ispričao svoj plan kojim je htio obezvrijediti starčevu vjeru, kako je ubacio zlatnike kroz dimnjak i kako je starac nakon toga odbijao vratiti mu ih.

"Što imaš reći, starče?" upitao je sudac.

"Gospodine, čudim se što moram biti ovdje kako bih se svađao sa svojim susjedom zbog toga. To je najbogatiji čovjek u gradu. Nikad nije pokazao nikakvu solidarnost, nikad nije pokazao nikakvo milosrđe prema drugima i sumnjam da je nužno da podastrem dokaze u svoju korist. Tko bi mogao vjerovati da tako škrt čovjek kao ovaj može staviti gotovo sto zlatnika u vrećicu i ubaciti ih kroz susjedov dimnjak? Jasno mi je da me čovjek uhodio i kad je vidio moj novac, njegova ga je lakomost natjerala da izmisli tu priču."

"Izmisli? Prokleti starče!" vikao je bogataš. "Znaš da je sve bilo kako ja kažem. Ni ti ne vjeruješ u tu izmišljotinu da ti je Bog poslao novac. Vрати mi vreću."

"Gospodine, ovaj je čovjek očito veoma uzrujan."

"Naravno! Uzrujam se kad me okradu. Zahtijevam da mi vratiš tu vreću."

Sudac je bio zaprepašten. Argumenti obojice prisiljavali su ga da donese odluku, ali koja bi odluka bila najpravednija?

"Vрати mi moj novac, stara varalice", rekao je bogataš. "To je moj novac, samo moj."

U trenutku je bogataš preskočio drvenu ogradu koja ih je dijelila i, sav izvan sebe, pokušao oteti vrećicu starcu.

"Mir!" zavikao je sudac. "Mir!"

"Vidite, gospodine suče? Lakomost ga izluđuje. Ne bih se čudio da ako dobije vrećicu, počne tvrditi da je kočija kojom sam došao također njegova."

"Naravno da je moja", požurio se reći bogataš. "Posudio sam ti je."

"Vidite, gospodine? Samo bi još trebalo da poželi biti vlasnik mog ogrtača."

"Naravno da sam ja njegov vlasnik!" povikao je bogataš, već izvan sebe. "Moj je, sve je moje: torba, novac, kočija, kaput... Sve je moje! Sve!"

"Stoj!" rekao je sudac, koji više nije imao dvojbi. "Ne sramiš se oteti ovom jadnom starcu to malo što ima?"

"A... Ali..."

"Nema ali. Pohlepan si i koristoljubiv", nastavio je sudac. "Zato što si htio okrasti ovoga jadnog starca, osuđujem te na tjedan dana zatvora i da platiš svom susjedu petsto zlatnika kao odštetu."

"Oprostite, gospodine", rekao je starac. "Smijem li govoriti?"

"Smiješ, starče."

"Ja mislim da je čovjek naučio lekciju. Molim vas da ga, iako je moj protivnik, oslobodite osude i odredite samo simboličnu globu."

"Veoma si velikodušan, starce. Što predlažeš? Sto novčića? Pedeset?"

"Ne, gospodine suče. Mislim da će mu biti dovoljna kazna ako plati samo jedan novčić."

Sudac je udario čekićem po stolu i odredio: "Zahvaljujući velikodušnosti ovoga čovjeka, a ne zato što bito bila želja suda, optuženomu se određuje simbolična globa od jednog zlatnika, koju mora odmah platiti."

"Protestiram!" rekao je bogataš. "Protivim se!"

"Osim ako osuđeni ne odbije plemenit prijedlog ovoga dobrog čovjeka i radije želi ne tako blagonaklonu kaznu ovoga suda."

Bogataš, pomiren sa sudbinom, izvadi novčić i preda ga starcu.

"Stvar riješena", reče sudac.

Bogataš odjuri u svojoj kočiji i ode iz sela. Sudac pozdravi starca i ode. Starac podiže oči prema nebu.

"Hvala, Bože. Sad je u redu. Ništa mi ne duguješ."

"Možda sada, Demiane, imaš sve elemente da kompletiraš svoje buđenje o prihvaćanju i borbi."

Kao što je rekao Debeli:

Pomiriti se sa sudbinom je jedno, a predati se nešto sasvim drugo.

URA KOJA JE STALA NA SEDAM

Prolazio sam sjajno razdoblje!

Osjećao sam vratak napretka u sebi. I nisam samo usvajao znanja nego sam se, bez lažne skromnosti, osjećao sve mudrije, s jasnim idejama, usredotočeniji.

Sve je bilo sjajno i iako stvari nisu bile kako bih ja želio, držao sam se kao da to mirno prihvaćam i zato sam osjećao kako bih se bez poteškoća mogao suočiti s problemima.

"To je genijalno, Debeli. Ti tako stalno živiš?"

"Odgovori si sam."

"Pa, ako je to dio buđenja, ti, koji si imao u svom životu više buđenja od mene, sigurno stalno tako živiš."

"Ne", odgovorio je Jorge. "Ne stalno."

"Sad kad sam naučio poslovicu 'Ono što muči mnoge, tješi sve', pitam te: drugima, većini, također se dogodi da imaju svijetle i mračne trenutke?"

"Mislim da imaju... Možda mi je zato prije nekoliko trenutaka pala na pamet Papinijeva priča. Zove se *Ura koja je stala na sedam.*"

"Ispričaj ćeš mi je?"

"Da, iako ispričati tako fantastično napisanu priču znači ukrasti joj više od tri četvrtine ljepote. Ali, što se tu može..."

Ova Papinijeva priča jest monolog osobe koja piše u samoći svoje sobe."

Na jednom od zidova moje sobe visi prelijepa starinska ura koja više ne radi. Njezine kazaljke stoje tako oduvijek, nepokolebljivo pokazuju isto vrijeme: točno sedam sati.

Gotovo uvijek ura je samo beskoristan ukras na bjelkastu i praznu zidu. Ipak, u dva trenutka tijekom dana, dva kratkotrajna časka, stara ura kao da uskrsne iz pepela poput feniksa.

Kad sve ure u gradu u svojoj ludoj ophodnji pokažu sedam sati, i sedam puta uzastopce začuje se pjesma ku-ku ili gong, stara ura u mojoj sobi kao da oživi. Dva puta dnevno, ujutro i navečer, ura se osjeća u potpunoj harmoniji s ostatkom svemira.

Da netko pogleda uru samo u ta dva trenutka, rekao bi da savršeno funkcionira... Ali kad prođe taj trenutak, kad druge ure utišaju svoj pjev i kazaljke nastave svoj monotoni put, moja stara ura izgubi korak i ostaje vjerna onom satu koji je jednom zaustavio njegov hod.

Volim tu uru. I što više govorim o njoj, više je volim jer svaki put sve više osjećam da joj sličim.

I ja sam zaustavljen u jednom vremenu. I ja se

osjećam prikovanim i nepokretnim. I ja sam, na neki način, beskoristan ukras na nekom praznom zidu.

Ali uživam također u kratkotrajnim trenucima kada, na neki tajanstven način, dođe moje vrijeme.

Tijekom tog vremena osjećam da sam živ. Sve je jasno i svijet postane divan. Mogu stvarati, sanjati, letjeti, govoriti i osjećati više stvari u tom trenutku nego u sve ostalo vrijeme. To harmonično približavanje događa se i ponavlja stalno iznova, kao neki nesmiljen slijed.

Kad sam to prvi put osjetio, pokušao sam se vezati uz taj trenutak misleći da mogu nešto učiniti da traje zauvijek. Ali nije bilo tako. Kao i mojoj prijateljici uri, i meni bježi vrijeme drugih.

... Kad prođu ti trenuci, ostale ure, koje počivaju u drugim ljudima, nastavljaju svoje kruženje, a ja se vraćam svojoj rutinskoj, uravnoteženoj umrtvljenosti, svom poslu, svojim čavrljanjima uz kavu, svojoj dosadnoj ophodnji koju obično nazivam svojim životom.

Ali znam da je život nešto drugo.

Znam da je život, pravi život, zbroj onih trenutaka koji nam, ma koliko kratkotrajni bili, omogućuju da osjetimo sklad svemira.

Gotovo čitav svijet, jadan, misli da živi.

Postoje samo trenuci ispunjenosti, a oni koji to ne znaju i uporno žele živjeti zauvijek, ostat će osuđeni na svijet sivila i uvijek isti hod svakodnevice.

Zato te volim, stara uro. Zato što smo ti i ja isto.

'To je, Demiane, veoma bijedna slika jednog Papinijeva dragulja za koji te molim da ga jednom pročitaš. Iznio sam ga danas da ti pokažem genijalnu metaforu: da možda svi živimo sukladno samo u jednom trenutku. Možda se sada, u ovom trenutku, vrijeme pravoga života podudara s tvojim vremenom. Ako je tako, uživaj u njemu, Demiane. Možda prođe... prebrzo."

Nakon nekog vremena pročitao sam originalnu Papinijevu priču, *Ura koja je stala u sedam*. Kao što je Debeli rekao, pravi je dragulj. Ipak, sad kad imam tu knjigu u svojoj knjižnici, ne mogu zaboraviti Jorgeovu priču, možda manje bogatu obratima i slikama, ali meni toliko korisnu u onom trenutku koliko mi je godinama nakon toga bio užitak čitati original.

LEĆA

I opet se moj terapeut nije prevario. Trenutak svjetlosti i apsolutnoga sklada prošao je i ponovno su se javila moja vječna pitanja o istini, o drugima i o sebi samome. Jedan naizgled trivijalan događaj potpuno me blokirao: treći put ove godine kolega iz ureda dobio je veću povišicu od mene. Smatrao sam se dovoljno objektivnim prosuditeljem svoga rada i znao sam da ga dobro obavljam. Dapače, bio sam siguran da sam mnogo sposobniji i učinkovitiji od svojih kolega.

"Ali Eduardo je šupak."

"Što?"

"Šupak, šupčina."

"Neobičan način djelovanja, mislim da se braniš šatrom."

"Uvijek je šefu za petama pokazujući mu što radi, što je postigao, što mu je uspjelo, a umanjuje ono što nije mogao riješiti. A šef, koji nije glup, shvaća, sigurno shvaća. A kad mu ne pokazuje svoje uspjehe, laska šefu."

"A čini se da je šef slab na to."

"Sigurno jer, naravno, kad treba nagraditi nekoga, laskavac bude nagrađen."

"Razgovarao si sa šefom?"

"Jesam, naravno. Kaže da uvijek sve ispitujem, da imam loš karakter i da to umanjuje moje ocjene."

"Drugim riječima: kako ti to iznosiš, da si udvoran kao Eduardo, prema njegovim riječima tvoja bi nagrada bila bolja promocija, bolje ocjene i veća plaća."

"Tako se čini."

"Dobro, onda je jasno. Znaš što je cilj, koji je put i imaš sposobnost da to ostvariš. Što još želiš? Ostalo ovisi o tebi."

"Odbijam."

"Što odbijaš?"

"Odbijam svemu povlađivati kako bih dobio malo više novca..."

"Slažem se s time, Demiane. Ali nemoj misliti da se to događa samo na poslu."

"Ne vidim vezu s onime što se događa drugdje. Ali moje iskustvo s tobom kaže mi da nikad ništa nije 'samo na jednome mjestu', tako da ne znam događa li se to samo na poslu. Ne znam."

"Kad te Ricardo nije izabrao da sudjeluješ na predstavljanju fakulteta i radije je uzeo Juana Carlosa, nisi li se osjećao jednako?"

"Jesam."

"I kad si mi prije nekoliko mjeseci rekao da se tvoja prijateljica Laura udaljila od tebe jer radije boravi u društvu onih koji joj je ne govore ono što ne želi čuti, nije li bilo isto tako?"

"Jest! To je isto... Napokon, kako ne bi ostao sam, moraš se boriti da budeš ono što nisi."

"U prvom licu, molim te..."

"Ako ne želim ostati sam, moram laskati, moram povlađivati, moram biti nježan i blag, moram šutjeti ili otvarati usta samo kako bih govorio da..."

"Nema sumnje, to je jedan put. Drugi je Diogenov."

"Što je Diogenov?"

"Diogenov put."

Jednoga je dana Diogen jeo tanjur leće sjedeći na pragu neke kuće.

U čitavoj Ateni nije bilo jeftinije hrane od variva od leće.

Drugim riječima, jesti varivo od leće značilo je da se nalaziš u najvećoj mogućoj oskudici.

Prolazio je jedan vladarev ministar i rekao mu: 'Diogene! Da naučiš biti malo pokorniji i malo više laskati vladaru, ne bi morao toliko jesti leću.'

Diogen je prestao jesti, podigao pogled i gledajući netremice imućna sugovornika, odgovorio: 'Jadan ti, brate. Da naučiš jesti malo leće, ne bi morao biti tako pokoran i toliko laskati vladaru.'

To je Diogenov put. To je put samopoštovanja, put obrane našega dostojanstva ispred naših potreba za priznanjem.

Svi trebamo tuđu potvrdu. Ali ako je cijena ta da prestanemo biti ono što jesmo, ne samo da je previsoka nego se pretvara u nesuvislu potragu: počinjemo sličiti onom čovjeku koji je tražio svoju mulu po čitavom selu dok je jahao... na svojoj muli."

KRALJ KOJI JE HTIO BITI HVALJEN

"Razmišljao sam i shvatio da ima previše stvari zbog kojih moram platiti veoma visoku cijenu. Zbog toga se ne osjećam posebno dobro.

Imam osjećaj da sam zarobljen u kotaču iz kojeg ne mogu izaći. Sto se može učiniti kako bismo unaprijed znali je li cijena koju moramo platiti za nešto visoka, niska ili pravedna? Lako je s materijalnim stvarima jer je tu cijena manje ili više utvrđena. Ali kako mjerimo sve druge stvari?"

"Čini se da bismo morali početi tako da utvrdimo što znači skupo. Što znači skupo platiti."

"Skupo platiti znači mnogo platiti."

"Gledano s materijalnog stajališta. Sto tisuća dolara je mnogo?"

"Jest, naravno."

"Dakle avion jumbo jet koji bi se prodavao za sto tisuća dolara je skup?"

"Dobro, ovisi za koga je. Meni bi bio."

"Zašto?"

"Zato što nemam sto tisuća dolara i ne mogu ih nabaviti."

"Ne, Demiane. Brkaš skupo s mnogo. Jumbo jet koji bi se prodavao za sto tisuća dolara bio bi jeftin, imao ti taj novac ili ne."

"Kako to onda funkcionira?"

"Ono što određuje je li nešto skupo ili jeftino jest usporedba između cijene (onoga koliko stoji) i vrijednosti (onoga koliko vrijedi). Ne između onoga koliko stoji i onoga koliko ti imaš. Skupo je, Demiane, ono što stoji više nego što vrijedi."

"Više nego što vrijedi... Naravno, zato ima mnogo toga zbog čega se osjećam kao da skupo plaćam... Sad razumijem."

"Vrijednost nematerijalnih stvari", nastavio je Jorge, "i katkad materijalnih, tako je subjektivna da samo svaki čovjek pojedinačno može odrediti je li njihova cijena pravedna ili nije. Ali ima vrijednih stvari koje svi posjedujemo, a mislim da ih ne znamo u potpunosti cijeniti. Jedna je od njih dostojanstvo. Čini mi se da je dostojanstvo, samopoštovanje, kao što sam ti jednom rekao, tako vrijedno da je uvijek preskupo plaćati njime."

Bio jednom jedan kralj kojega je njegova taština izludila. Taština uvijek na kraju izludi ljude.

Taj je kralj naredio da sagrade hram u jednom od vrtova njegove palače, a unutar hrama dao je postaviti svoj kip u lotosovu položaju.

Svakoga jutra nakon doručka kralj je išao u svoj hram i pao bi ničice pred svoj kip kako bi obožavao samoga sebe.

Jednoga dana odlučio je da vjera koja ima samo jednog sljedbenika i nije neka vjera. Tako da je pomislio da mora imati još obožavatelja.

Donio je dekret da svi vojnici kraljevske straže moraju barem jedanput dnevno pasti ničice pred kipom. To su isto morali činiti svi sluge i ministri njegova kraljevstva.

Njegovo je ludilo raslo kako je prolazilo vrijeme i, kako nije bio zadovoljan pokornošću onih koji su ga okruživali, jednog je dana naredio da kraljevska straža ode na tržnicu i dovede prva tri čovjeka na koja naiđe.

Njima ću, pomislio je, pokazati snagu vjere u mene. Tražit ću da se poklone pred mojim likom i ako su mudri, učinit će to, a ako nisu, ne zaslužuju živjeti.

Čuvari su otišli na tržnicu i doveli intelektualca, svećenika i prosjaka, prve tri osobe koje su našli.

Sva trojica odvedena su u hram i predstavljena kralju.

"Ovo je slika jedinoga i pravoga Boga", rekao im je kralj. "Kleknite pred njega ili će vaši životi biti ponuđeni kao žrtva."

Intelektualac je pomislio: *Kralj je lud i ubit će me ako se ne poklonim. Ovo je očito slučaj više sile. Nitko neće moći osuditi moje držanje budući da to činim bez ikakva uvjerenja, kako bih spasio život, a u službi društvu za koje radim. Zatim je kleknuo pred kip.*

Svećenik je pomislio: *Kralj je poludio i ispunit će svoju prijetnju. Ja sam izabranik pravoga Boga i sto-*

ga moja duhovna djela posvećuju svako mjesto na kojem se nalazim. Bez obzira pred kojim likom. Pravi Bog bit će onaj kojeg ja počastim.

Onda je na red došao prosjak, koji se nije micao.

"Klekni", rekao je kralj.

"Veličanstvo, ja ne služim narodu, koji me u većini slučajeva izbaci naglavce sa svoga praga. I nisam ničiji izabranik, osim one nekolicine ušiju koje žive na mojoj glavi. Ne znam nikoga osuđivati i ne mogu posvetiti nijedan lik. A što se tiče moga života, sumnjam da je to tako vrijedno i dobro da bi vrijedilo praviti budalu od sebe kako bih ga sačuvao. Stoga, moj gospodine, ne nalazim nijedan razlog zbog čega bi vrijedilo kleknuti."

Kažu da je prosjakov odgovor toliko ganuo kralja da se ovaj prosvijetlio i počeo preispitivati svoje stavove.

Samo zbog toga, kaže legenda, kralj se izliječio i naredio da hram zamijene fontanom, a kip golemim posudama za cvijeće.

DESET ZAPOVIJEDI

Onaj se kralj iz priče prosvijetlio nakon prosjakova monologa i nije mogao a da ne preispita svoj život, ali ja sam se nakon posljednje seanse "smrznuo".

Opet sam osjetio kako se jedna zavjesa otvorila i ostavila vidljivima beskrajn broj situacija, događaja, razmišljanja i stavova koji su bez ikakva reda prolazili mojom glavom, jedni za drugima, jedni za drugima, jedni za drugima...

Shvatio sam da je moj život promijenio smisao od trenutka kad sam otkrio značenje riječi "skupo" i "jeftino".

Koliko sam stvari preskupo platio u svom životu! A koliko sam ih dobio ne uviđajući koliko su me jeftino stajale! Škrtost i rasipnost, dvije krajnosti iste pogreške.

Škrtac i rasipnik, dvije osobe koje stanuju u meni, koje zajedno žive u meni, spojene, a pokušavaju se razlikovati, i natjecati se, javljati se, dominirati... Igra polarnosti o kojoj je Jorge toliko govorio!

Kakva luda ideja da je sve na svijetu u paru. Svaka stvar sa svojom suprotnošću.

"Svaki doktor Jeckyll sa svojim misterom Hyde-om."

"I uvijek je tako?" upitao sam Jorgea.

"Jest, Demiáne, uvijek. Zato što je svijet u kojem živimo veliki yin i yang: dva dijela koja čine jedinstvenu i nedjeljivu cjelinu. Dvije polovice koje se mogu razlikovati samo kako bismo to shvatili, ali koje nemaju neovisan život. Gledaj..."

Debeli se dignuo i otišao do ormara. Otvorio je vrata i počeo kopati po neurednoj unutrašnjosti dok nije izvadio neku svjetiljku. Stisnuo je prekidač i, kako se svjetiljka nije palila, udario ju je tri ili četiri puta kako bi proradila. Poslije je ugasio svjetlo u sobi i osvijetlio svjetiljkom prozor sa spuštenim roletama.

"Vidiš li zraku svjetlosti?" upitao me.

"Da, naravno."

"Zašto?"

"Zato što je svjetiljka upaljena", odgovorio sam, naravno ne znajući kamo sve to vodi.

"Sada digni rolete."

Poslušao sam.

"A sada?" upitao me okrećući svjetiljku prema prozoru, odakle je dolazila žarka svjetlost podnevnoga sunca.

"Što sada?" upitao sam.

"Je li sada svjetiljka upaljena ili nije?"

"Ne znam."

"Kako? Ne vidiš svjetlost?"

"Ne, sada ne."

"Znaš li zašto?"

"Pa, zato što sunce..." pokušao sam početi objašnjavati.

"Ne možeš je vidjeti jer da bi vidio svjetlost, mora postojati tama. Vidiš? Sve postoji samo ako postoji i suprotnost. Tako je to sa svjetlošću i tamom, danom i noći, muškim i ženskim, snagom i slabošću..."

Debeli je ugasio svjetiljku, ubacio je u ormar, sjeo i nastavio, gotovo u ekstazi.

"To je tako u vanjskom svijetu i, naravno, u unutarnjem svijetu. Kako bismo mogli osjetiti svoju snažniju stranu kad u nama ne bi postojala i slabija? Kako bismo mogli naučiti bez neznanja? Kako bismo mogli biti muškarci ili žene kad ne bi postojali žene i muškarci? I, još više, kako možemo misliti da se rađamo kao stopostotni dječaci ili djevojčice kad u svakoj stanici svoga tijela nosimo pedeset posto informacija jednoga spola i pedeset posto informacija drugoga spola?"

Sve naše kvalitete, stanja, vrline i mane naše su, ali u paru sa svojim odgovarajućim suprotnostima. Hoću reći da nitko od nas nije samo dobar, ni samo pametan, ni samo hrabar. Naša dobrota, inteligencija i hrabrost uvijek postoje uz našu zloću, našu glupost i naš kuka-vičluk.

Svi smo čuli da oni koji se osjećaju superiornima i pokušavaju to dokazati, zapravo misle da su inferiorni. I to je točno.

Upravo isto to događa se s našim osobinama: kad se neko obilježje pokazuje više od drugih, to nije uvijek znak da u nama prevladava to obilježje, nego je često ta prevlast samo izraz velikog napora da sakrijemo drugu polarnost, kako bismo je izbjegli, kako bismo joj se oduprli, kako bismo je potisnuli."

"Ali onda, ako je istina to što govoriš, iza svake dobre osobe krio bi se prikriveni kurvin sin", prekinuo sam ga srdito.

"Ja se ne bih usudio reći da je uvijek tako. Samo kažem da je katkad tako... Čak bih se usudio reći da je ta dobra osoba morala učiniti nešto s tom lošom osobom koja se također skriva u njoj. I to što je učinila nije učinila besplatno, morala je mnogo platiti za to. Možda ti govorim da je važno znati što krijem i zašto to činim."

"Dosta!" protestirao sam.

"Budući da si na rubu ljutnje, ispričat ću ti priču prije no što odeš."

Jednoga dana, na ulasku u nebo, okupilo se nekoliko stotina duša koje su počivale u muškarcima i ženama koji su umrli toga dana.

Sveti Petar, navodni čuvar ulaza u Raj, uređivao je promet.

"Prema *Šefovim* napucima napraviti ćemo tri velike skupine gostiju nakon preispitivanja deset zapovijedi.

Prva su skupina oni koji su prekršili sve zapovijedi barem jednom.

Druga su skupina oni koji su jednom prekršili barem jednu od deset zapovijedi.

I posljednja skupina, za koju pretpostavljamo da će biti najbrojnija, jesu oni koji nikad u životu nisu prekršili nijednu zapovijed.

Dobro", nastavio je sveti Petar. "Oni koji su prekršili sve zapovijedi neka stanu desno."

Više od polovine duša stalo je desno.

Sve duše koje su ostale preselile su se lijevo. Dobro, ne sve.

Zapravo, sve osim jedne.

U sredini je ostala duša dobrog čovjeka. Čitav je život išao putem plemenitih osjećaja, dobrih misli i dobrih djela.

Sveti se Petar iznenadio. Samo je jedna duša ostala u skupini za najbolje duše.

Smještaje nazvao Boga da mu to priopći.

"Slušaj, ovako stoje stvari: ako nastavimo prvotni plan, ovaj jadni čovjek koji je ostao u sredini, umjesto da bude nagrađen za svoje blaženstvo, nasmrt će se dosađivati u krajnjoj samoći. Mislim da moramo učiniti nešto s tim u vezi."

Bog je ustao pred tom skupinom i rekao: "Onima koji se sada pokaju bit će oprošteno, a grijesi će im biti zaboravljeni. Oni koji se pokaju mogu se pridružiti skupini u sredini s čistim i bezgrešnim dušama."

Pomalo su se svi počeli pomicati prema sredini.

"Stanite! Nepravda! Izdaja!" vikao je jedan glas. Bio je to glas onoga koji nije griješio. "To nije fer! Da ste mi rekli da ćete im oprostiti, ne bih potratio svoj život..."

MAČAK IZ AŠRAMA

"Debeli, što bi bilo da ti kažem da se želim malo odmoriti?"

"Što bi bilo s čime?"

"Što bi bilo s nama, s liječenjem?"

"Ne razumijem, Demiane..."

"Pitanje glasi: Mogu li odlučiti da se želim odmoriti od terapije?"

"Čuj, ne znam što me pitaš, ali pokušat ću ti dati logičan odgovor. Ako me pitaš jesi li u stanju na neko vrijeme odustati od terapije, odgovaram ti da u ovom trenutku, naravno, jesi. Dapače, iskreno mislim da si u stanju sam nastaviti svoj put kad god tako odlučiš."

Osmijeh s kojim mi je Debeli to rekao bio je jedino umirujuće u tom razgovoru. Tražio sam dopuštenje, a našao sam Jorgea, koji ne samo da mi je dao dopuštenje nego me poticao na odlazak.

"Reci mi nešto. Izbacuješ me, Debeli?" upitao sam da budem siguran.

"Demiane, jesi li poludio? Što ti je? Došao si me pitati možeš li se odmoriti, i kad ti kažem da možeš,

pitaš me izbacujem li te... Kakav si odgovor očekivao?"

"Zapravo, Jorge, tako sam navikao na negativne odgovore drugih psihologa da me iznenadila tolika opuštenost..."

"Možeš li mi reći s kakvim si predodžbama došao?"

"Najblaža je, kao što se događalo svima koje poznajem, da je terapeutova prva reakcija da shvati odlazak kao otpor prema liječenju."

"Ali nisi mogao očekivati od mene to tumačenje."

"Logično gledano nisam, ali postojala je ta mogućnost. Druga je da višeš na mene, naljutiš se na mene i izbaciš me."

"A, sad te razumijem: i tako potvrdim koliko mi je stalo do tebe, koliko me boli tvoj odlazak i da ne mogu podnijeti pomisao da te gubim."

Osjećao sam se golim.

"Dobro, bit ću iskren prema tebi", nastavio je Debeli. "Da, brinem se što odlaziš jer te veoma volim. Ne boli me što odlaziš jer mislim da je to tvoj izbor i zapravo žalim što ti to moram reći, ali mogu to podnijeti. I sasvim sigurno se ne ljutim i ne izbacujem te."

"A druga mogućnost..." nisam mogao dovršiti rečenicu.

"A druga mogućnost?" ohrabrivao me Debeli.

"Druga mogućnost je da me pustiš da odem, kao što i činiš."

"I u čemu je problem?"

"U tom slučaju ni u čemu."

"Sve te manje razumijem."

"A poslije?"

"A poslije..."

"Kad se budem htio vratiti..."

"Što kad se budeš htio vratiti?"

"Mogu li?"

"Zašto ne bi mogao, Demiane?"

"Zato što su mi svi prijatelji koji su išli na terapiju ispričali užasne priče o tim prekidima. Od prikrivenih prijetnji da će se opet vratiti na staro do otvorenih najava katastrofa. Od sumnja o tome hoće li terapeut imati vremena opet ih primiti do etikete da se 'pacijent koji ode više ne može vratiti'."

"A! Sad razumijem odakle oprez u tvom pitanju. Što se mene tiče, možeš uzeti predah od mene svaki put kad to poželiš i možeš se vratiti kad to poželiš. Ograničavati te može samo komocija među nama, korisnost zadatka prema terapijskom modelu i, naravno, razvojni trenutak u pacijenta. "

Debeli je napravio stanku za *mate*.

"Kao i uvijek, od jednog u određenim okolnostima doista korisna puta učinjena je besmislena generalizacija."

"Kao i uvijek?"

"Kao mnogo puta... Da ti ispričam priču?"

Bio jednom jedan guru koji je živio sa svojim sljedbenicima u svom ašramu u Indiji.

Jednom dnevno, čim bi zašlo Sunce, guru je okupljao svoje sljedbenike i propovijedao.

Jednog je dana u ašram došao lijep mačak, koji je slijedio gurua kamo god išao.

I tako, svaki put kad bi guru propovijedao, mačak je neprestano prolazio između učenika odvlačeći im pozornost te stoga nisu mogli slušati učiteljev govor.

Zato je jednoga dana učitelj odlučio da pet minuta prije no što počne s govorom, vežu mačka kako ne bi smetao.

Tako je prolazilo vrijeme i jednog je dana guru umro.

Najstariji učenik postao je novi duhovni guru u ašramu.

Pet minuta prije prvoga govora naredio je da vežu mačka.

Njegovi su pomoćnici dvadeset minuta tražili mačka kako bi ga vezali...

Vrijeme je prolazilo i mačak je jednog dana umro.

Novi je guru naredio da nabave drugog mačka kako bi ga mogli svezati.

DETEKTOR LAŽI

"Dosta mi je!" požalio sam se.

"Čega ti je dosta, Demiane?"

"Da mi lažu! Dosta mi je toga da mi lažu!"

"Zašto te laž toliko ljuti?" upitao je Jorge kao da se žalim na to što je kiša mokra...

"Kako zašto? Zato što je to užasno! Uzrujavaju me ti koji mi lažu, koji me varaju, koji me motaju svojim izmišljotinama."

"Motaju te? Kako te uspiju smotati?"

"Lažu. Eto što čine."

"Ali to nije dovoljno, Demiane. Oni bi mogli lagati danima, a ti bi se mogao zabavljati slušajući ih kako pričaju svoje priče..."

"Alija dopuštam da mi lažu, Jorge. Imam povjerenja, vjerujem im... Ako bilo koji idiot dođe i izmisli neku priču, ja mu vjerujem. Ja sam imbecil!"

"A zašto im vjeruješ?"

"Zato što... Zato što... Ne znam kog im vraga vjerujem! Pas mater!" vikao sam. "Ne znam... Ne znam..."

Debeli je na trenutak zastao gledajući me u tišini pa onda dodao: "Ti znaš da bi bilo dobro ne naljutiti se. Ali

sada, kad si se već naljutio, najbolje bi bilo da ne dopustiš da te ljute i da učiniš nešto protiv ljutnje."

Znao sam na što Debeli misli.

Jorge je govorio da su ljutnja, ljubav ili tuga samo stupovi tijela; da je osjećaj energija koja prethodi pokretu; da osjećaj nije ništa bez djela; da pokušati isključiti ih znači otuđiti se izgubiti se, maknuti se iz središta. ...

Ja sam to činio: pokušavao sam kontrolirati neobuzdanost prema onomu prema čemu me ta situacija gurala.

Moj se terapeut izvalio na pod, približio golem jastuk i stavio ga preda se. Bez riječi je udario jastuk nekoliko puta, pozivajući i mene da to činim s njime.

Poznavao sam zadatak koji mi je Jorge predlagao. U tišini sam sjeo s druge strane jastuka i počeo šakama udarati po njemu.

Svaki put sve jače.

Svaki put sve jače.

Svaki put sve jače.

Udarao sam... i udarao... i udarao.

I naposljetku sam viknuo.

I vrijeđao.

I nastavio sam udarati.

I udarati...

I udarati...

Sve dok se nisam srušio, dašćući i iscrpljen...

Debeli mi je dopustio da povratim dah pa mi onda stavio ruku na rame i upitao: "Bolje?"

"Nije", rekao sam. "Možda je lakše, ali nije bolje."

"Ovisi o kriteriju", rekao je Jorge. "Ja mislim da je uvijek bolje skinuti teret..."

Naslonio sam se na njegova prsa na nekoliko trenutaka i dopustio mu da me tješi.

Nakon nekoliko minuta Jorge je upitao:

"Hoćeš mi sada reći što ti se dogodilo?"

"Neću, Debeli, neću. Nije važan događaj. Sad barem imam dovoljno bistrine da to shvatim. Moram znati što mi se događa u vezi s time. Osjećam da me previše izluđuje."

"Dobro, krenimo od nečega. Pokušaj mi ukratko reći što misliš ili osjećaš da je problem."

Smjestio sam se na pod, proizveo neki zvuk nosom i pokušao početi.

"Znaš, kad ja..." Debeli mi nije dopustio da nastavljam.

"Ne, ne, ne. Izreci to kao da je riječ o brzojavu. Kao da te svaka riječ stoji bogatstvo. Hajde!"

Malo sam razmislio.

"Smeta mi kad mi lažu", rekao sam naposljetku.

Bio sam zadovoljan.

To je bila ta rečenica.

Pet riječi.

To je bila sažeta poruka.

Pogledao sam Debeloga.

... Tišina.

Odlučio sam ulagati i povećao sam ulog kako bih

svojoj rečenici dao više realističnosti: "Jako mi smeta kad mi lažu! Tako!"

Debeli se nasmiješio i napravio onaj izraz lica kao u djeda, izraz potpuna razumijevanja koji pravi Jorge, a koji sam katkad tumačio kao "kako si glup, dijete", a katkad kao snažan zagrljaj koji je govorio "tu sam" ili "sve je u redu".

"Smeta mi!" potvrdio sam.

"Što ti lažu", dovršio je Jorge.

"Što mi lažu!" rekao sam.

"Što TI lažu", dodao je.

"Da, što MI lažu." Nisam shvaćao što pokušava reći. "Čemu se smiješ?" upitao sam naposljetku.

"Ne smijem se. Smiješim se..."

"Što se događa?" upitao sam. "Ništa ne razumijem."

"Poznajem situaciju u kojoj se sad nalaziš. A poznajem ju jer sam čitao negdje nešto o tome. Poznajem ju jer sam u njoj proveo velik dio svoga života... Smiješim se zbog sućuti, identifikacije, jer prepoznajem drugoga sebe iz drugih vremena, jer sam ga prepoznao u tvom držanju..."

"To mi ništa ne pomaže, Debeli. Nije mi dovoljno znati da si ti bio u istoj situaciji. Ne tješi me što znam da je to najprometnija ulica na planetu. Danas mi to nije dovoljno!"

Debeli je i dalje imao izraz lica zadovoljnog Bude.

"Znam. Znam da ti nije dovoljno. Ali, već odlažiš?"

"Ne. Ne odlazim."

"Dobro, onda se smiri. Htio si znati zašto se smiješim i ja sam ti htio objasniti. To je sve."

Jorge se vratio u svoj naslonjač.

"Smeta ti što ti lažu?"

"Da!"

"A zašto misliš da ti lažu?"

"Kako zašto mislim da mi lažu? Kažu mi nešto za što prije ili poslije otkrijem da nije istina."

"Ah. Ali ti si pobrkao istinu s nelaganjem."

"Molim? To nije isto?"

"Nipošto."

Izričito logična linija moga razmišljanja udarila je o granitni zid... Moja jedina utjeha bila je kad sam pomislio, kao što je Jorge uvijek govorio, da zbrka predstavlja ulazna vrata u jasnoću, a ja sam zasigurno bio na pragu najviše svjetlosti jer nisam razumio baš ništa.

"Naravno!" počeo je Jorge.

"Tebi jest naravno!" upleo sam se. Debeli se od srca nasmijao. I nastavio: "Reći istinu ili ne nema veze s laganjem.

Evo primjera."

Prije mnogo godina, kad se na svijetu pojavio detektor laži, svi odvjetnici i stručnjaci za ljudsko ponašanje bili su očarani. Aparat se zasniva na nizu senzora koji otkrivaju različite fiziološke varijacije znojenja, stezanje mišića, varijacije bila, drhtanje ili pomicanje očiju, koji se događaju u svih osoba dok lažu.

U tom su se trenutku iskustva sa "strojem istine", kako su ga nazvali, množila na sve strane.

Jednog dana nekom je odvjetniku palo na pamet posebno istraživanje. Preselio je stroj u gradsku psihijatrijsku bolnicu i za njega posjeo jednog bolesnika: J. C. Jonesa. Gospodin Jones bolovao je od psihoze i u svom je deliriju tvrdio da je Napoleon Bonaparte. Možda zato što je proučavao povijest, savršeno je poznao Napoleonov život i izložio je vrlo točno i u prvom licu sve pojedinosti iz života Velikoga Korzikanca, vrlo logično i smisleno.

Liječnici su posjeli gospodina J. C. Jonesa za detektor laži i nakon uobičajene kalibracije upitali su ga: "Jeste li vi Napoleon Bonaparte?"

Pacijent je na trenutak razmislio i onda odgovorio: "Nisam! Što vam pada na pamet? Ja sam J. C. Jones."

Svi su se nasmiješili, osim službenika na detektoru laži, koji je prijavio da gospodin Jones laže!

Stroj je pokazao da je pacijent dok je govorio istinu (drugim riječima, dok je tvrdio da je gospodin Jones), lagao... jer on je vjerovao da je Napoleon.

JA SAM PETER

Činjenica da netko može lagati dok govori istinu i njezina suprotna logika, drugim riječima, mogućnost da netko bude iskren dok laže, na kraju je pobrkala neke ideje koje su mi se motale glavom.

"To je užasno, Jorge", rekao sam. "To znači da se istina pretvara u apsolutno subjektivan koncept i sukladno tomu relativan."

"U svakom slučaju nakon našega razgovora pobrkan je koncept laganja, a ne koncept istine. Istinito bi moglo i dalje biti apsolutno, makar priznali da iznošenje nekih laži kao istine nije laganje. Ipak, kako je naše poimanje istine usko vezano uz naš sustav vjerovanja, upast ćemo uvijek u tvoj zaključak (s kojim se osim toga slažem zbog ovoga, ali i drugih razloga): istina je relativna, subjektivna, i dopusti da dodam još nešto, nestalna i nepotpuna."

"To je točno", dodao sam. "I ništa ne mijenja ono što sam prije rekao. Smeta mi što mi lažu. Drugim riječima, bilo istina ili ne, smeta mi kad mi kažu nešto što znam da nije istina. Pa bila to i relativna, subjektiv-

na i nepotpuna istina onoga tko je kaže. Smeta mi što mi lažu."

"A zašto misliš da ti lažu?"

"Opet?" rekao sam. "Opet?"

"Želim te pitati zašto misliš da tebi lažu?"

"Kako zašto? Meni govore spornu laž", rekao sam, uzrujan.

"Ne ljuti se. Ja mislim da kad netko laže, laže! Drugim riječima: ne laže tebi; ne laže MENI. Jednostavno LAŽE! Ili u boljem slučaju, laže SEBI."

"Ne!"

"Da! Zašto ljudi lažu, Demiane? Razmisli. Zašto?"

"Znam zašto! Zbog tisuću razloga..."

"Reci mi jedan. Onaj zbog kojeg si došao zlovoljan u ordinaciju."

"Kako bi prikrili nešto što su loše učinili."

"A čemu to?"

"Da ih drugi ne osuđuju?"

"Zato što lažljivac zna da će ga taj drugi osuditi."

"A zašto ne želi da ga taj drugi osudi?"

"Zato što mu je stalo do njega."

"I?"

"I... Ne želi snositi posljedice."

"Drugim riječima, kako ne bi bio odgovoran."

"Naravno."

"Dobro. Recimo da je to pokretač devedeset devet posto laži."

"Vjerujem da jest."

"Dobro. Kako lažljivac zna da bi morao biti odgovoran? Tko određuje odgovornost?"

"Nitko. Bah! On sam."

"Tako je. On sam."

"I?"

"Nije ti jasno? Lažljivac nije netko tko se boji posljedice tuđe osude, ni kazne koja iz te osude proizlazi. Lažljivac je već osudio i kaznio sam sebe. Razumiješ li? Stvar je već osuđena. Lažljivac se krije iza vlastite osude, iza vlastite kazne i vlastite odgovornosti. Kao što sam ti rekao, problem nije u drugomu nego u onomu koji laže."

Smrznuo sam se. Sve je to bilo točno. Ja sam to znao jer sam to promatrao izvana i iznutra. Lagao sam nakon što sam već bio osudio i kaznio samoga sebe.

"Ali istina je da meni laže!"

"To je toliko istina kao kad je moja majka govorila za moga brata Cacha: 'Ništa mi ne jede.' Moj brat JOJ nije jeo ni meso, niti JOJ je jeo juhu, niti JOJ je kušao 'puding koji je toliko hranjiv'..."

"Ne, to nije isto. Kad meni netko laže, laže MENI."

"Ne, Demiane. Prihvaćam da vjeruješ da si ti središte svoga svijeta. Zapravo i jesi. Ali NISI središte CIJELOGA svijeta. On laže. Ne laže TEBI.

To čini zato što je tako odlučio, jer mu to odgovara ili jer mu se tako hoće. To je NJEGOVA povlastica. Reći

da laže TEBI, vodi te u to da stvoriš autoreferencijalni delirij u kojemu ono što je zapravo njegov problem postaje TVOJ problem. Ne ljuti se!"

"A to je njegov problem?"

"Kad netko laže kako bi izbjegao odgovornost, to je kao neki znak. Koliko smo puta zajedno vidjeli da, u krajnjoj liniji, neuroza nije drugo doli način da ne budemo odrasli, da pobjegnemo od odgovornosti koju podrazumijeva odrastanje?"

"Ne znam. Moram razmisliti. U svakodnevnom životu lažljivac je taj koji izvuče korist, a ne onaj koji se ljuti."

"Sve da to i jest istina, pravda nema veze sa zdravljem. Osim toga, sve ovisi o tome što podrazumijevaš pod izvući korist.

Postići to da sve bude onako kako određuje laž, teško je. Mislim da, a i to je previše, laž može postići samo to da se nešto događa kratko vrijeme onako kako to želi onaj koji laže (iako on u dubini duše zna da je to lažno, izmišljeno, papirmaše, da počiva na njegovoj laži)."

"Ne lažemo zbog toga, ili ne uviđamo to. U svakom slučaju, čini mi se da kad lažem, tražim kontrolu nad situacijom."

"Drugim riječima, moć..."

"Da, na neki način moć. Ja sam taj koji uvijek zna istinu. Ja te potičem. Ja ti lažem. Ja te varam. Ja te ljutim... Jebena moć, ali ipak moć."

"Da ti ispričam priču?"

Jorge mi već dugo nije ispričao priču.

Hajde!"

Dobro, ne baš priču."

Bila jednom jedna birtijetina u jednoj od najmračnijih gradskih četvrti.

To prljavo mjesto izgledalo je kao da je ispalo iz *noir* krimića.

Pijani klavirist s podočnjacima svirao je neki dosadan *blues* u kutu koji se jedva nazirao zbog oskudna svjetla i dima smrdljivih cigareta.

Iznenada, vrata su se otvorila udarcem noge. Klavirist je prestao svirati, a svi su pogledi bili upereni u ulaz.

Bio je to nekakav gorostas pun mišića koji su mu bježali iz košulje, s tetovažama na kovačkim rukama.

Užasan ožiljak na licu davao je još krvoločniji izgled njegovu užasnu izrazu lica.

Glasom od kojega se ledila krv viknuo je: "Tko je Peter?"

Barom je zavladala gluha i grozna tišina. Gorostas je napravio dva koraka, zgrabio stolac i bacio ga u zrcalo.

"Tko je Peter?" upitao je ponovno.

Malen čovječuljak s cvikerima odmaknuo je svoj stolac od bočnih stolova. Bez buke je krenuo prema gorostasu i gotovo nečujnim glasom prošaptao: "Ja... Ja sam Peter."

"Ah! Dakle ti si Peter! Ja sam Jack, kurvin sine!"

Dignuo ga je jednom rukom u zrak i bacio u ogledalo. Dignuo ga je i dvaput tako ošamario da je izgledalo kao da će mu iščupati glavu. Onda mu je zgnječio cvikere. Poderao mu je odjeću i na kraju ga bacio na pod te mu skočio na trbuh.

Tanak mlaz krvi počeo je curiti iz čovječuljkova ruba usana, a on je ostao na podu u polusvijesti.

Gorostas je prišao izlazu i prije odlaska rekao: 'Nitko neće praviti budalu od mene. Nitko!' I otišao.

Čim je zatvorio vrata, dva ili tri muškarca pritekla su u pomoć prebijenoj žrtvi. Posjeli su ga i donijeli mu viski.

Čovjek je očistio krv s usana i počeo se smijati, prvo blago, a onda grohotom.

Ljudi su ga iznenađeno promatrali. Poludio je od udaraca?

"Ništa ne razumijete", rekao je. I nastavio se smijati. "Ja sam ipak napravio budalu od te budale."

Ostali nisu mogli suspregnuti znatiželju i obasuli su ga pitanjima.

Kada?

Kako?

Zbog žene?

Zbog novca?

Što si mu učinio?

Poslao si ga u zatvor?

Čovječuljak se i dalje smijao.

"Ne, ne. Ja sam napravio budalu od toga glupana sada, pred svima. Jer ja... Ha, ha, ha! Ja...

...Ja nisam Peter!"

Otišao sam iz ordinacije grohotom se smijući. Pred sobom sam imao sliku pretučena čovječuljka koji je mislio da se narugao mrgi.

Kad sam prošao nekoliko blokova, prošao me smijeh i obuzeo neki čudan osjećaj samosažaljenja...

ROBOV SAN

Već sam bio zaboravio kako sam se naljutio onoga dana.

Osjećao sam da mi je mnogo važniji problem laži kao takav.

Čitav sam tjedan proveo razmišljajući o tome, iznova otkrivajući vlastitu sklonost laganju, prisjećajući se svojih i tuđih laži. I uvijek sam se uvjeravao u koncept koji je Jorge posijao i koji je snažno rastao:

"Ako laž predstavlja problem, onda ga ima lažljivac."

Malo sam se zapetljao s "dobronamjernim" lažima.

U početku su se činile kao da pripadaju drugoj kategoriji.

Činilo se kao da tu nema nikakve osude ni samoo-sude.

Čak ni pokušaja da izbjegnem odgovornost.

Ipak, kad malo razmislim, DA, postojala je cijena koju nisam htio platiti kad sam štitio druge. Nisam se htio suočavati s njihovom boli ili s njihovom nemoći ili s njihovom ljutnjom.

I kao da to nije bilo dovoljno, shvatio sam da se u velikom dijelu tih dobronamjernih laži stavljam na mjesto toga drugoga. Kao što je govorio moj terapeut, identificirao sam se sa žrtvom. I onda sam mislio: "Da je to moja stvarnost, radije bih da za nju ne znam." I od tog sam trenutka osjećao da imam pravo odlučiti umjesto drugih kako ne bi doznali istinu.

Tako izrečeno, shvatio sam da je laž u mnogo većoj mjeri jezovito manipuliranje nego čin samilosti.

Kakav užas!

Još jednom laž koja nije za drugoga, nego za mene. Prema komu je to dobronamjerno? Prema meni samome!

Gotovo sve su laži dobronamjerne, ali dobronamjerne prema lažljivcu, prema onomu koji laže...

"Dobronamjerne su prema lažljivcu", rekao sam mu.

"Bravo, Demiane. Nikad o tome nisam tako razmišljao. Mislim da je to izvrsna ideja", nagradio me Debeli. "'Dobronamjerne' su laži uvijek sumnjive i otvaraju katkad zamršena pitanja s moralnog i filozofskog stajališta. Jedno od najmoćnijih etičkih pitanja koje poznajem jest Sokratova dvojba o čovjeku i robu.

Posljednji put kad sam je čuo, Lea ju je spomenula u jednoj skupini parova s kojima smo zajedno radili. Dok sam je slušao, odjeknula je u meni i mutno sam se prisjetio da sam jednom pročitao priču, ne shvaćajući njezinu važnost. Ipak, kad sam čuo diskusiju među oni-

ma koji su je slušali, i istodobno pratio svoje unutarnje procese, shvatio sam da sam još na nečemu mogao zahvaliti Lei osim na njezinu prijateljstvu.

Priča je veoma jednostavna."

Idem usamljenim putem.

Uživam u zraku, suncu, pticama

i sreći što me moje noge nose

onuda kuda one to žele.

S jedne strane puta

nailazim na roba koji spava.

Prilazim i otkrivam da sanja.

Prema njegovim riječima i pokretima naslućujem...

znam što sanja:

rob sanja da je slobodan.

Izraz njegova lica odražava mir i vedrinu.

Pitam se...

Moram li ga probuditi i upozoriti ga da je to samo san

i reći da je i dalje rob?

Ili ga moram ostaviti da spava koliko god može,

i da uživa makar u snovima

u svojoj izmišljenoj stvarnosti?

"Što je točan odgovor?" dodao je Jorge.

Slegnuo sam ramenima.

"Nema točnoga odgovora", nastavio je. "Svatko mora naći svoj odgovor i ne može ga tražiti izvan sebe samoga."

"Ja mislim da bih ostao paraliziran pred robom, da ne bih znao što učiniti", rekao sam.

"Malo ću ti pomoći, što ti barem u nekim slučajevima može olakšati. Kad budeš paraliziran, približi se robu i pogledaj ga. Ako sam taj rob ja, ne oklijevaj:

Probudi me!"

SLIJEPČEVA ŽENA

Toga sam dana bio buntovan.

"Čini se da smatraš da laž nije problem, ali da je lagati loše. Tako su nas učili."

"Jesi li siguran, Demiane? Je li istina da su nas učili da ne smijemo lagati? Ja nisam tako siguran... Zamisli ovaj prizor (događa se svaki dan, u svim domovima i svim gradovima):

Dječak je upravo otkriven u laži.

Otac, pun razumijevanja i modernih nazora, zna da nije važna TA laž, nego moralni koncept laganja. Tako da...

Otac ostavlja svoj posao i sjeda sa svojim sinom da mu objasni, jednostavnim rječnikom, zašto uvijek mora govoriti istinu, ma što se dogodilo i pod svaku cijenu...

Zazvoni telefon.

Sin, koji pokušava zaraditi nekoliko bodova, kaže: 'Ja ću!' I potrči da se javi na telefon.

Ubrzo se vraća.

'Prodavač polica osiguranja, tata.'

'Uf! Baš sada? Reci mu da me nema.'

Uče li nas da ne lažemo?

Sumnjam. Kažu nam da ne lažemo, to da.

Ali... naši roditelji, naši učitelji, naši svećenici, naše vladajuće strukture, uče li nas da ne lažemo?"

Jorge je napravio stanku, pripremio *mate* i nastavio:

"Čini se kao da ulazimo na drugo polje, na osobno i subjektivno polje onoga što se događa svakomu od nas kad se nađemo pred laži. U svakom slučaju nalazimo se pred pitanjem zašto je laganje loše. Tisuću smo puta zajedno vidjeli da društvo u kojem živimo prezire nepredvidljive osobe. To podrazumijeva gubitak kontrole, koja komplicira pravila igre suživota, barem u tako strukturiranom sustavu. U tom sustavu laganje je loše jer ako ti lažeš, ja nikad neću moći sasvim točno znati što misliš, što radiš ni što ti je. Kako bih sačuvao kontrolu nad situacijom, ja, kao i drugi, trebam točne činjenice. Ako me moja osjetila ne informiraju, trebam informacije koje mi ti daješ, moram vjerovati da je ono što mi kažeš istinito."

"Ali ako ne mogu vjerovati u ono što mi govore drugi", objasnio sam, "ne mogu ni živjeti."

"Nitko ti ne može zabraniti da vjeruješ, Demiane. Ono o čemu raspravljam jest možeš li zabraniti drugomu da laže."

"Ali, Jorge, da svatko kaže što mu se prohtije, sve bi postalo užasno. Ako svi lažu i nitko nikomu ne vjeruje, situacija postaje kaotična."

"To je jedna mogućnost", rekao je Debeli, "ali nije i jedina. Postoji i druga mogućnost i o njoj rado mislim kao o vjerojatnijoj. Rekli smo da netko laže zato što se osuđujući samoga sebe, boji suda drugih. Rekli smo i da se onaj koji laže već osudio.

Ali zamisli svijet slobode, svijet neizmjernih dopuštenja, svijet u kojem ništa nije zabranjeno, neprikladno ili obvezatno...

Postoji i ta mogućnost, Demiane."

"Siguran si da je to mogućnost?"

"Ne, nisam siguran. Ali tako je malo stvari u koje sam siguran da radije sa sigurnošću vjerujem u ovu, koja sve ako i ne postoji, barem ima tu prednost da je poželjna."

"Tebe može odvesti svaki autobus."

"Ne znam može li me odvesti, ali ako nosi broj koji čekam, ulazim u njega."

"Reci mi nešto, Debeli. Ako je istina da je tvoj san moguć, zašto svijet ne odluči proći tim 'opuštenim i povjerljivim' prostorom, kako ga zoveš?"

"Zato što prvo, Demiane, mora pobijediti strah."

"Kakav strah?"

"Strah od istine. Jednom ću ti ispričati priču o dućančiću istine."

"Zašto ne danas?"

"Zato što je danas dan za drugu priču..."

U jednom selu živio je gospodin koji je imao čudnu bolest očiju.

Čovjek je bio slijep posljednjih nekoliko godina svoga života.

Jednog je dana u selo došao poznati liječnik, s kojim su se savjetovali o njegovu slučaju.

Doktor je tvrdio da čovjeku, ako ga operira, može vratiti vid.

Njegova žena (koja se osjećala starom i ružnom) usprotivila se...

POGUBLJENJE

"Ali onda iskrenost za tebe nema nikakvu važnost", bunio sam se.

"Naravno da ima, Demiane. Ali odbijam da se nametne dekretom."

"A kako će doći taj svijet koji ti i ja priželjkujemo?"

"Kako budu protjecali vrijeme i život, događat će ti se, već ti se događa, da se nađeš s drugima s kojima ćeš se osjećati dovoljno slobodno da ne trebaš lagati. Srest ćeš neke kojima ćeš moći dopustiti da budu kakvi jesu i kojima nikad neće pasti na pamet lagati ti. To su tvoji pravi prijatelji. Čuvaj ih", rekao je Jorge. "I ako ti prijatelji i ti shvatite da s vama počinje novi poredak..."

"Reci mi nešto. Ti smatraš da otvorenost proizlazi samo iz prijateljstva?"

"Da. Ali oprez: otvorenost je jedno, a iskrenost drugo"

"Još jednom?"

"Još jednom!"

"Da čujem."

"Otvorenost dolazi od prostodušan, otvoren. Sjeti se ideje 'slobodnog prolaska'. Biti otvoren znači da ne-

ma nijednoga skrivenog mjesta u mojoj nutrini kamo je zabranjen ulazak. Ne postoji nijedan kutak moga mišljenja, osjećaja ili sjećanja koji ne poznajem ili koji želim zadržati samo za sebe. Iskrenost je mnogo više. Iskrenost je za mene: 'Sve što ti kažem, točno je. Ili barem točno za mene.' Drugim riječima, 'ne lažem ti', kako ti kažeš."

"Dakle može se biti iskren, ali ne i otvoren."

"Apsolutno. Otvorenost je, Demiane, osjetilan odnos, kao Ljubav (s velikim slovom). Osjećaj koji je rezerviran za malo njih, veoma malo njih."

"Ali, Jorge, ako je to istina, mogu u sebi imati područja koja su tebi zabranjena, a da ne prestanem zbog toga biti iskren. Kao da kažeš da skrivanje nije laganje."

"Meni barem skrivanje nije laganje. Samo ako ne lažeš kako bi sakrio."

"Primjer molim."

Dijalog između jednog para.

"Što ti je?"

"Ništa..."

(Jest. Nešto mu jest i on zna da mu nešto jest iako ne zna što. Laže.)

Drugi slučaj:

"Što ti je?"

"Ne znam..."

(Da, nešto mu jest i on zna što. Dakle laže.)

Još jedan:

"Što ti je?"

"Ne želim ti sad odgovoriti."

(Možda se čini problematičnije, ali ta osoba nešto krije i iskrena je.)"

"Ali, Jorge, u prva dva slučaja moja bi mi partnerica to tolerirala ili bi me shvatila. U ovom posljednjem poslala bi me u govna."

"Dobro, možda je vrijeme da razmisliš kakvu partnericu imaš kad razumije i tolerira kad lažeš, a kažnjava kad si iskren."

"Uvijek imaš odgovor?"

"Da! Svi uvijek imamo odgovor. Makar to katkad bila šutnja, drugi put zbunjenost, a neki drugi pak put bijeg."

"Dosta mi te."

"I meni je dosta mene."

"Samo malo, Debeli. Čekaj da to rezimiram."

"Samo naprijed."

"Kažeš da ne preporučuješ stav da se laganje okarakterizira kao nešto loše. Kažeš da je to odluka svakoga od nas i u svakom trenutku."

"I u svakoj vezi", dodao je Jorge.

"I u svakoj vezi", pristao sam. "Smatraš osim toga da laganje nije skrivanje."

"Ne. Smatram da skrivanje nije laganje, da to nije isto."

"To je točno. I kažeš da iskrenost trebamo čuvati za prijatelje, a otvorenost za 'odabrane', je li tako?"

"Da. Tako nekako."

"Dobro. Onda će činjenica da ja vjerujem u ono što govoriš uvijek ovisiti o odnosu između mene i tebe. O mojem povjerenju ili o mojoj ljubavi."

"Naravno. O tome i o tvojoj volji."

"Kojoj volji?"

"Da ti ispričam priču?"

U nekoj udaljenoj zemlji živio je feudalac čija je moć bila usporediva samo s njegovom okrutnošću.

Na njegovoj je zemlji vladao njegov zakon, a seljacima je čak bilo zabranjeno spomenuti njegovo ime. Narod su ugnjetavali čuvari koje je on imenovao i tlačili ubirači poreza koji su im uzimali ono malo novca koji su mogli zaraditi prodajući svoju žetvu, svoje vino i obrtničke predmete.

Nolav, tako se zvao gospodar, imao je moćnu vojsku iz koje su se povremeno javljali mladi časnici koji su pokušavali dignuti pobunu kako bi ga srušili... Ali tiranin je sve te pokušaje slomio krvlju i ognjem.

Seoski je svećenik bio toliko dobar koliko je vladar bio pokvaren, čovjek vrijedan poštovanja zbog svoje vjere, koji je posvetio život pomaganju drugima i prenošenju svoga velikog znanja.

S njim u kući živjelo je petnaest ili dvadeset uče-

nika koji su slijedili njegov put i učili iz svakoga pokreta i svake riječi svoga učitelja.

Jednoga jutra, nakon jutarnje molitve, okupio je svoje učenike i rekao im: "Djeco moja, moramo pomoći svom narodu. On bi se mogao boriti za svoju slobodu, ali gospodar zemlje naučio ga je da ima preveliku moć da bi mu se muškarci i žene usudili suprotstaviti. Strah od Nolava rastao je s njima i ako ništa ne učinimo, umrijet će kao robovi."

"Bit će učinjeno kako ti kažeš", odgovorili su jednoglasno.

"Makar vas to stajalo života?" upitao je.

"Što je život ako, kad možeš pomoći bratu, to ne učiniš?" odgovorio je učenik koji je zborio kao glasnogovornik.

Došao je peti dan ožujka. Tog se dana slavio rođendan gospodara palače i samo bi tom prilikom u čitavoj godini gospodar zemlje prošao selom u kočiji. Okružen jakom pratnjom i urešen odjećom izvezenom zlatom i dragim kamenjem, Nolav je i toga jutra krenuo u obilazak.

Službena objava zahtijevala je da svi seljaci u znak poštovanja padnu ničice pred kraljevskom kočijom.

Na opće iznenađenje, nekoliko ulica od palače kočija je prošla ispred jedne kuće i jedan od podanika ostao je stajati.

Stražari su ga smjesta uhitili i odveli pred gospodara.

"Ne znaš da se moraš nakloniti?"

"Znam, Visosti."

"Ali nisi to učinio."

"Nisam."

"Znaš li da te mogu osuditi na smrt?"

"Tomu se i nadam, Visosti."

Nolava je iznenadio odgovor, ali nije se dao zastrašiti.

"Dobro. Ako na taj način želiš umrijeti, u suton će se krvnik pobrinuti za tvoju glavu."

"Hvala, gospodaru", rekao je mladić i smiješeći se kleknuo.

Netko je u gomili povikao: "Gospodaru, moj gospodaru! Mogu li nešto reći?"

Tiranin mu je dopustio da priđe.

"Reci."

"Dopustite mi, gospodaru moj, da danas umrem ja, a ne on."

"Tražiš da budeš pogubljen umjesto njega?"

"Da, gospodaru. Molim vas. Uvijek sam vam bio odan. Dopustite to, molim vas."

Gospodar se iznenadio i upitao osuđenika: "Je li to tvoj rođak?"

"Nikad ga u životu nisam vidio. Ne dopustite mu da me zamijeni. Pogreška je moja i moja glava treba letjeti."

"Ne, Visosti, moja."

"Ne, moja."

"Moja."

"Tišina!" povikao je gospodar. "Mogu vam udovoljiti obojici. Obojica ćete biti pogubljena."

"Dobro, Visosti. Ali ja sam osuđen prvi i mislim da imam pravo umrijeti prvi."

"Ne, gospodaru. Ta povlastica pripada meni jer nisam ni uvrijedio Vašu Visost."

"Dosta! Što je ovo?" vikao je Nolav. "Šutite i imat ćete povlasticu da budete pogubljeni istodobno. Ima više od jednog krvnika u ovoj zemlji."

Jedan se glas digao iz gomile.

"U tom slučaju, gospodaru, i ja želim biti na tom popisu."

"I ja, gospodaru."

"I ja."

Feudalac je zanijemio.

Nije razumio što se događa.

A ako je nešto moglo oneraspoložiti tiranina, onda je to bilo kad nije mogao shvatiti što se događa.

Petorica mladića molila su da budu pogubljena, a to je bilo nešto neshvatljivo.

Sklopio je oči da razmisli.

Za nekoliko trenutaka donio je odluku. Nije htio da njegovi podanici misle da oklijeva.

Naći će pet krvnika!

Ali kad je otvorio oči i pogledao ljude koji su bili okupljeni oko njega, više ih nije bilo pet, nego je više od deset glasova tražilo da bude pogubljeno. A ruke su se i dalje dizale.

To je bilo previše za moćnoga feudalca.

"Dosta!" povikao je. "Otkazuju se sva smaknuća dok ne odlučim tko će umrijeti i kada."

Između prosvjeda i prigovora onih koji su htjeli umrijeti, kočija se vratila u palaču.

Kad je stigao, Nolav se zatvorio u svoje odaje i dao se na razmišljanje o tome.

Odjednom, sine mu ideja.

Poslao je po svećenika. On je sigurno znao nešto o tom kolektivnom ludilu.

Brzo su potražili starca i odveli ga pred feudalca.

"Zašto se tvoj narod bori da bude pogubljen?"

Starac nije odgovorio.

"Odgovori!"

Tišina.

"Naređujem ti!"

Tišina.

"Ne izazivaj me. Mogu te prisiliti da progovoriš!"

Tišina.

Starca su odveli u dvoranu za mučenje i satima ga podvrgavali najgorim mukama. Ali odbijao je progovoriti.

Tiranin je poslao svoje stražare da odu u njegov hram po nekoliko učenika.

Kad su došli, pokazao im je izmučeno učiteljevo tijelo i upitao ih: "Zbog čega ti ljudi žele biti pogubljeni?"

Tankim glasićem stari je svećenik uzviknuo: "Zabranjujem vam da progovorite!"

Gospodar zemlje znao je da ne može prijetiti smrću nijednomu koji se nalazio ondje. Pa im je rekao: "Vaš će učitelj patiti u najgorim mukama koje čovjek može zamisliti. Prisilit ću vas da to gledate. Ako volite ovo-ga čovjeka, recite mi tajnu i onda ćete svi moći oti-ći."

"Dobro", rekao je jedan učenik.

"Šuti", rekao je starac.

"Nastavi", rekao je Nolav.

"Ako danas netko bude pogubljen..." počeo je uče-nik.

"Šuti", ponovio je starac. "Proklet bio ako otkriješ tajnu..."

Gospodar je učinio jedan pokret i starac je dobio udarac od kojeg je ostao bez svijesti.

"Nastavi", naredio je.

"Prvi čovjek koji danas bude pogubljen, nakon su-tona će postati besmrtan."

"Besmrtan? Lažeš!" rekao je Nolav.

"Piše u Svetom pismu", rekao je mladić. Otvorio je knjigu koju je nosio u torbi i pročitao ulomak koji je to potvrđivao.

Besmrtan! pomislio je feudalac.

Jedino čega se tiranin bojavao bila je smrt, a ovo je bila prilika da je pobijedi. *Besmrtan*, pomislio je.

Gospodar nije oklijevao ni trenutka. Zatražio je papir i pero i naredio vlastito smaknuće.

Sve su ih izbacili iz palače i kad je zašlo Sunce, Nolav je prema svojoj naredbi bio smaknut.

Tako se narod oslobodio svoga ugnjetavača i poveo borbu za svoju slobodu. Nakon nekoliko mjeseci svi su bili slobodni.

Feudalca nitko više nikad nije spomenuo, osim u noći njegova pogubljenja, kad su učenici, liječeći rane svoga učitelja, primali od njega blagoslov jer su riskirali glave, i čestitke za odličnu glumu.

"Demiane, zašto je gospodin feudalac povjerovao u takvu laž? Zašto je bio u stanju narediti vlastito pogubljenje zbog priče koju su mu ispriповijedali njegovi neprijatelji? Zašto je povjerovao u učiteljevu zamku? Postoji samo jedno rješenje: zato što je htio vjerovati u to.

Htio je misliti da je to točno. A to je, Demiane, jedna od najnevjerojatnijih pokretačkih istina koje sam upoznao u čitavom svom životu. U laži vjerujemo zbog nekoliko razloga, ali posebice zato što želimo vjerovati u njih.

Zašto si opsjednut time da *tebi* lažu, pitao si neki dan.

Opsjednut si jer si htio vjerovati da je ono što ti kažu istina!"

Odgovorio je na svoje pitanje.

"Nitko nema više mogućnosti
da upadne u laž
od onoga čija se laž
poklapa s njegovim istinama."

PRAVEDNI SUDAC

Kao i uvijek nakon revolucije u mojoj glavi, ideje se počinju prelijevati, a odnosi među njima počinju se popravljati.

Koliko sam puta u svome životu pokušao shvatiti nerazumljiv misterij vječnih kupaca po nižoj cijeni?

Nikad nisam mogao naći ni naznaku razloga postojanja beskonačnog broja žrtava varke s poštanskim markama*.

Što je prolazilo glavom onomu tko je upravo kupio transatlantik za nekoliko novčića?

Kako se netko poveže s varalicom?

* Varka s poštanskim markama tradicionalna je varka. U njoj sudjeluju dvojica varalica i žrtva. Jedan varalica glumi budalu koja sa sobom nosi omotnicu punu novčanica kojima uopće ne pridaje važnost, nosi ih kao da su obične poštanske marke. Onda ulijeće drugi varalica, koji nagovori žrtvu da zajedno prevare prvoga varalicu nudeći mu malo novca za njegove marke. Nakon što predaju neznatnu količinu novca za poštanske marke, žrtva dobiva omotnicu, ali kad je otvori, umjesto da nade novčanice, nalazi komadiće papira budući da su varalice zamijenili omotnice, što žrtva nije uočila. U tom su trenutku varalice već daleko, a žrtva je izgubila svoj novac. (op. prev.)

Zašto prosječno inteligentna osoba može otkriti nakon što kupi neku robu po smiješnoj cijeni, da je to obično, kamuflirano govno?

Sad se, napokon, pojavilo objašnjenje: svi prevareni u jednom su trenutku pomislili da im situacija ide na ruku. Većina je barem trenutak provela potajice likujući zbog svoje skorašnje zarade. Mnogi su uživali misleći da su oni pametnjakovići koji su prevarili onog drugog...

Jesam li i ja to činio kad bih zagrizao udicu?

Da, naravno da sam to činio.

To je upravo ono što činim kad me nasamare.

"Neka me nasamare" nije ništa drugo nego vezanje za bilo kakvo obećanje ili potvrdu koja ugodno zvuči mojim ušima.

"Neka me nasamare..." Čak i zvuči kao mamac.

A kako i ne bi tako zvučalo? Sam španjolski izraz "zagristi udicu" navodi na to. Zagristi udicu na koju je nabodena primamljiva glista ili, još gore, privlačna, obojena i upadljiva muha... od plastike!

Nasamare me, zagrizem udicu... Kako izgledaju ostali, oni koji pecaju? Koje su mi gliste najukusnije?

Obećanje o vječnoj ljubavi...

Fantazija o bezuvjetnom prihvaćanju...

Vrednovanje i priznanje ostalih...

Želja da prvi vidim ono što nitko nije vidio...

Taština da se istaknem iznad drugih...

Pogled koji me vidi onakvim kakav želim biti...

Bezuvtetan ostanak partnera uz mene...

I toliko drugih...

Toliko!

Shvatio sam da sam, s vremenom, iskustvom i napretkom, naučio svaki put ispljunuti sve više udica koje bih zagrizao... A rane?

"A rane, Debeli?" upitao sam ga. "A rane? Učiš me da moram prezreti mrtve i bezbojne gliste. Neprestano mi pokazuješ kakve su plastične muhe kako se ne bih nabo na udicu, ali čini mi se da mi ne pokazuješ kako da se ne ozlijedim. Čini se da je sudbina lakovjernih poput mene da na kraju hodamo svijetom puni ožiljaka koje su nam ostavljale udice koje smo zagrizli i one koje na kraju nismo zagrizli. Ja si barem ne želim više nanositi bol, Debeli. Odbijam da drugi odlučuju hoće li me povrijediti ili ne. Ne želim..."

"To je cijena, Demiane, to je cijena. Sjećaš se ruže u *Malom Princu*?"

"Sjećam... Znam što želiš reći: '...Moram podnijeti i nekoliko gusjenica ako želim upoznati leptire...'"

"Tako je", potvrdio je Jorge.

Ostao sam šutjeti razmišljajući o mješavini boli, srdžbe, rezignacije i nemoći.

Onda sam se potužio.

"I dalje mislim da lažljivac ima previše koristi, a malo troškova."

"Katkad ima, katkad nema", rekao je Debeli. "Laž ima mnogo neugodnosti. U svakom slučaju, kod laži je najgore što NEMA KORISTI OD NJE... Prije ili poslije čitava laž bude otkrivena i sve što si navodno postigao

nestane kao oblak nakon izlaska Sunca... Dapače, kad život provodi pravdu i laž se okrene protiv lažljivca."

Jorge je sklopio oči i pretražio svoju memoriju.

"Stiže priča..." nagađao sam.

"Stiže..."

Kad je Lien-Cu umro, njegova žena Zumi, stariji sin Ling i dvoje malene djece ostali su u najvećoj bijedi.

Dok je glava obitelji bio živ, radio je od izlaska do zalaska Sunca na Chengovoj plantaži riže.

Većinu plaće davali su mu u riži i dobivao je samo nekoliko novčića, koji su jedva bili dostatni za minimalne obiteljske potrebe na čijem su vrhu bili plaća učiteljima i bilježnice za Linga i njegovu braću.

Na dan svoje smrti Lien-Cu je izašao iz kuće, kao i uvijek, prije svitanja. Na putu prema plantaži čuo je povike u pomoć nekog starca kojeg je obilna riječna voda vukla za sobom.

Lien-Cu ga je prepoznao. Bio je to stari Cheng, vlasnik plantaže na kojoj je radio.

On nikad nije bio dobar plivač, a trebalo je biti dobar plivač samo da se usudiš ući u rijeku, a pogotovo da pokušaš spasiti starca.

Pogledao je oko sebe, ali nitko u to doba nije išao tim putem... A otrčati po pomoć odnijelo bi mu barem pola sata...

Gotovo nagonski, Lien-Cu je uzeo zraka i bacio se u rijeku.

Tek što je došao do starca, struja je i njega počela vući nizvodno.

Beživotna tijela obojice nađena su u zagrljaju u rukavcu rijeke, nekoliko kilometara nizvodno...

Možda zato što su starčeva djeca htjela okriviti Lien-Cua za smrt svoga oca, a možda zato što je maleni Ling doista bio premlad za rad, ili možda zato što, kako su rekli, nije bilo toliko posla na plantažama, pokojnikova djeca odbila su ustupiti Lingu pravo da sačuva očev posao.

Mladi je Ling bio uporan.

Prvo im je rekao da je s trinaest godina dovoljno odrastao za rad. Onda im je rekao da je taj posao naslijedio od oca. Onda je govorio o svojoj radnoj sposobnosti i spretnosti svojih ruku. A kad to nije upalilo, Ling ih je preklinjao da mu daju posao navodeći argument o ekonomskim potrebama svoje obitelji.

Nijedan argument nije bio dovoljan i mladiću je bilo rečeno da napusti plantažu.

Ling se naljutio i počeo dizati glas, zahtijevati naknadu za žrtvu svoga oca, govoriti o iskorištavanju, pravima, prohtjevima, zahtjevima...

Zbog natezanja Ling je nasilno istjeran i bačen na prasnju cestu...

Otad je obitelj jela kad je mogla, uzdržavana povremenim poslovima koje je obavljao Ling i požrtvo-

vnošću njihove majke, koja je drugima prala i šivala odjeću.

Jednoga dana, kao i svaki dan, Ling je izlazio s plantaže jer je, kao i svaki dan, išao tražiti posao i, kao i svaki dan, rekli su mu da nema ništa za njega...

Izlazio je pognute glave, gledajući u tlo i istrošene sandale.

Udarao je nogom kamenje na koje je nailazio pokušavajući tako naći utjehu za svoju bol.

Iznenada, udario je u nešto i čuo drukčiji zvuk. Tražio je pogledom udareni predmet...

Nije bio kamen nego kožnata vrećica zavezana uzetom i pokrivena zemljom.

Momak ju je ponovno udario nogom.

Nije bila prazna. Proizvodila je lijep zvuk dok se kotrljala tlo.

Ling je i dalje udario vrećicu uživajući u zvuku koji je proizvodila.

Napokon ju je uzeo i otvorio.

U vrećici je bila gomila zlatnika... Mnogo novčića! Više nego što je ikad vidio u životu...

Izbrojio ih je.

Bilo ih je petnaest. Petnaest lijepih, novih i sjajnih novčića.

I bili su njegovi.

On ih je našao bačene na podu.

On ih je pola sata udario nogom.

On je otvorio vrećicu.

Nije bilo sumnje da su njegovi...

Sad će napokon njegova majka moći prestatu raditi, njegova će braća opet moći ići u školu i svi će moći jesti što god požele... svaki dan.

Otrčao je u selo u kupnju...

Došao je kući natovaren hranom, igračkama za svoju braću, dekama da se mogu pokriti i dvjema prelijepim haljinama, uvezenim iz Indije, za svoju majku.

Njegov je dolazak bio pravo veselje... Svi su bili gladni i nitko nije pitao odakle je došla hrana dok je nisu pojeli.

Nakon večere Ling je podijelio darove i kad su dječica, umorna od igranja, otišla spavati, Zumi je pokretom ruke pozvala Linga da sjedne kraj nje.

Ling je već znao što njegova majka želi.

"Nemoj misliti da sam ukrao", rekao je Ling.

"Nitko ti to ne daruje samo tako..." rekla je majka.

"Ne, nitko ne daruje", potvrdio je Ling. "Kupio sam. Ja sam to kupio."

"A odakle ti novac, Ling?"

I mladić je rekao svojoj majci kako je našao vrećicu s novcem...

"Ling, sine moj, taj novac nije tvoj", rekla je Zumi.

"Kako nije moj?" pobunio se Ling. "Ja sam ga našao."

"Sine, ako si ga ti našao, netko ga je izgubio. A onaj

tko ga je izgubio pravi je vlasnik novca", izjavila je žena.

"Nije", rekao je Ling. "Tko ga je izgubio, izgubio ga je, a tko ga je našao, našao ga je. Ja sam ga našao. Ako nema vlasnika, moj je."

"Dobro, sine", nastavila je majka. "Ako nema vlasnika, tvoj je. Ali ako ima vlasnika, moramo mu vratiti stoje njegovo..."

"Ne, majko."

"Da, Ling. Sjeti se svoga oca i razmisli što bi ti on rekao."

Ling je pognuo glavu i nevoljko pristao.

"A što ću s novcem koji sam potrošio?" upitao je mladić.

"Koliko si novčića potrošio?"

"Dva."

"Dobro. Vidjet ćemo na koji ćemo ih način moći vratiti", rekla je Zumi. "Sad idi u selo i pitaj ljude tko je izgubio kožnatu vrećicu. Počni se raspitivati blizu mjesta gdje si je našao."

Ponovno pognute glave, ovaj put izlazeći iz svoje kuće, Ling je zdvajao nad svojom sudbinom.

Kad je stigao, ušao je na plantažu i upitao nadglednika je li netko izgubio nešto.

Nadglednik nije znao, ali rekao mu je da će provjeriti.

Ubrzo mu je stariji starčev sin i sadašnji vlasnik plantaže izašao u susret.

"Ti si uzeo moju vrećicu s novcem?" upitao ga je optužujućim tonom.

"Ne, gospodine, našao sam je na cesti", odgovorio je Ling.

"Daj mi je! Brzo!" povikao je.

Mladić je izvadio vrećicu iz odjeće i dao mu je.

Čovjek je ispraznio vrećicu u ruku i počeo brojiti...

Momak se približio: "Vidjet ćete da nedostaju samo dva novčića, gospodine Cheng. Skupit ću novac i vratiti vam ga ili ću raditi besplatno da vam ih nadoknam."

"Trinaest! Trinaest!" urlao je. "Gdje su novčići koji nedostaju?"

"Rekao sam vam, gospodine", počeo je mladić. "Nisam znao da je vrećica vaša. Ali vratit ću vam novac..."

"Lopove!" prekinuo ga je čovjek. "Lopove! Naučit ću te da ne uzimaš nešto što nije tvoje", i izašao na cestu vičući. "Naučit ću te... Naučit ću te..."

Mladić je otišao kući. Nije znao je li veći njegov bijes ili njegov očaj.

Kad je stigao kući, ispričao je Zumi što se zbilo, a ona ga je tješila.

Obećala mu je da će razgovarati s tim čovjekom i izgladiti stvar.

Ipak, sutradan je sučev izaslanik došao s pozivom za Zumi i Linga zbog krađe sedamnaest novčića iz vrećice.

Sedamnaest!

Pred sucem je starčev sin pod zakletvom izjavio da je kožnata vrećica nestala s njegova pisaćeg stola.

"Onog istog dana kad je Ling došao tražiti posao", izjavio je Cheng. "Idućeg se dana pojavio ovaj lopovčić govoreći da je našao ovu vrećicu i pitao je je li netko nešto izgubio. Kakva drskost!"

"Nastavite, gospodine Cheng", rekao je sudac.

"Naravno, rekao sam da je vrećica moja i kad mi ju je vratio, smjesta sam pregledao sadržaj i ustvrdio ono u što sam sumnjao: nedostajali su novčići. Sedamnaest zlatnika!"

Sudac je pozorno slušao izlaganje i potom uputio pogled prema mladiću, koji se, posramljen zbog situacije, nije usudio govoriti.

"Što imaš reći, Ling? Optužba iznesena protiv tebe veoma je ozbiljna", rekao je sudac.

"Gospodine suče, ja nisam ništa ukrao. Našao sam ovu vrećicu na cesti. Nisam znao da je vlasnik gospodin Cheng. Istina, otvorio sam vreću, i istina, potrošio sam dio novca na hranu i igračke za svoju braću, ali bila su to samo dva novčića, a ne sedamnaest", jecao je mladić. "Kako sam mogao uzeti sedamnaest novčića iz vrećice kad nije imala više od petnaest kad sam je našao? Uzeo sam samo dva novčića, gospodine suče, samo dva."

"Da vidimo", rekao je sudac. "Koliko je bilo novčića u vrećici kad ju je mladić vratio?"

"Trinaest", odgovorio je tužitelj.

"Trinaest", potvrdio je Ling.

"A koliko je novčića bilo u vrećici kad ste je vi izgubili?" upitao je sudac.

"Trideset, vaše gospodstvo", odgovorio je čovjek.

"Ne, ne", prekinuo je Ling. "Bilo je samo petnaest novčića. Kunem se, kunem se."

"Vi biste se zakleli", upitao je vlasnika plantaže riže, "da je u vrećici bilo trideset zlatnika kad je bila na vašem stolu?"

"Naravno, gospodine suče", potvrdio je. "Kunem se!"

Zumi je sramežljivo digla ruku i sudac joj je dao znak da govori.

"Gospodine suče", rekla je Zumi, "moj je sin još dijete i priznajem da je učinio više od jedne pogreške u ovoj situaciji. Ipak, u nešto mogu biti sigurna. Ling ne laže. Ako on kaže da je potrošio samo dva novčića, to je istina. A ako kaže da je u vrećici bilo samo petnaest novčića kad ju je našao, to je sigurno istina. Možda je, gospodine, netko drugi našao vrećicu prije nego..."

"Stanite, gospodo", prekine je sudac. "Moj je zadatak, a ne vaš, odlučiti što se dogodilo i razdijeliti pravdu. Htjeli ste govoriti i dopušteno vam je. Sad sjednite i čekajte moju presudu."

"To, gospodine, presudu. Želimo pravdu", rekao je tužitelj.

Sudac je dao znak pomoćniku da ovaj udari u gong. To je značilo da će sudac izreći presudu.

"Tužitelju i tuženi: iako je situacija u početku bila zbrkana, sad je sve jasno", počeo je sudac. "Nema razloga da sumnjam u riječ gospodina Chenga kad se kune da je izgubio vrećicu s trideset zlatnika..."

Čovjek se zlobno nasmije gledajući Ling i Zumi.

"Ipak, mladi Ling tvrdi da je našao vrećicu s petnaest novčića", nastavio je sudac, "i nema razloga da sumnjam u njegovu riječ..."

U dvorani je zavladala tišina, a sudac je nastavio.

"Stoga je ovom sudu očito da nađena i vraćena vrećica NIJE ona koju je izgubio gospodin Cheng i stoga ne postoji temelj za potraživanje prema obitelji Lien-Cua. Ipak, ostat će zabilježeno potraživanje tužitelja, kojemu se mora vratiti svaka vrećica koja se nađe i vrati sljedećih dana, a čiji će originalni sadržaj biti trideset zlatnika."

Sudac se nasmiješio i naišao na zahvalne Lingove oči.

"A što se tiče ove druge vrećice, mladiću..."

"Da, gospodstvo", buncao je mladić. "Uviđam svoju odgovornost i spreman sam platiti svoju pogrešku."

"Šuti! Što se tiče vrećice s petnaest zlatnika, kao što sam rekao, moram priznati da je još nitko nije tražio i u danim okolnostima", rekao je gledajući ispod oka gospodina Chenga, "mislim da je malo vjerojatno da će je netko tražiti. Stoga, koliko znam, vrećica može biti proglašena imovinom onoga tko ju je našao. Budući da si je ti našao, tvoja je!"

"Ali, gospodstvo..." počeo je Cheng.

"Gospodstvo..." pokušao je početi Ling.

"Gospodine suče..." htjela je reći Zumi.

"Tišina!" naredio je sudac. "Slučaj zaključen! Svi van odavde..."

Sudac se digao i brzo izašao iz ograđenoga prostora, a pomoćnik je opet udario u gong...

DUĆAN ISTINE

"Reci mi, Jorge. Gotovo svi misle da svi ljudi moraju ići na terapiju. Ja znam da se ti ne slažeš i mislim da čak i ne smatraš da je svima odreda potrebna terapija. Ali sad se pitam može li svatko izvući korist iz terapijskog procesa."

"Može."

"Svatko?"

"Recimo to ovako: svakomu tko želi imati koristi, može biti koristan."

"Ali zašto netko ne bi htio imati korist?"

"Anthony de Mello priča prelijepu priču koja bi nam, čini mi se, mogla pomoći u ovoj potrazi... "

Neki je čovjek šetao onim malenim uličicama provincijskoga grada. Imao je vremena i zato bi kratko zastajao pred svakim izlogom, pred svakom trgovinom, na svakom trgu. Kad je skrenuo za jedan ugao, iznenada se našao pred skromnim lokalom s tendom bez ikakva natpisa. Znatiželjan, prišao je izlogu i približio lice prozoru kako bi mogao gledati u unutrašnjost mračna izloga... Unutra se vidio samo pult na kojem

je stajala tabla s rukom pisanim natpisom: *Dućan istine*

Čovjek je bio iznenađen. Mislio je da je to ime izmišljeno jer nije mogao zamisliti što bi mogli prodavati.

Ušao je.

Prišao je gospođici koja je stajala za prvim pultom i upitao je: "Oprostite, ovo je dućan istine?"

"Da, gospodine. Kakvu istinu tražite? Djelomičnu istinu, relativnu istinu, statističku istinu, potpunu istinu?"

Dakle, ondje su prodavali istinu. Nikad nije ni pomišljao da bi to moglo biti moguće. Doći na neko mjesto i kupiti istinu divna je stvar.

"Potpunu istinu", odgovorio je muškarac bez razmišljanja.

Toliko sam umoran od laži i krivotvorenja, pomislio je. Ne želim više generalizacija ni opravdanja, laži ni prijevara.

"Čistu istinu!", potvrdio je.

"Dobro, gospodine. Pođite za mnom."

Gospođica je ispratila gospodina do drugoga odjela i pokazujući prodavača osušena lica, rekla mu: "Gospodin će vas uslužiti."

Prodavač je prišao i čekao da mu se gospodin obrati.

"Došao sam kupiti potpunu istinu."

"Aha. Oprostite, ali zna li gospodin cijenu?"

"Ne. Koja je?" odgovorio je rutinski. Zapravo on je znao da je spreman platiti bilo koju cijenu za istinu.

"Ako je kupite", rekao mu je prodavač, "cijena je da više nikad nećete biti mirni."

Čovjekovim su leđima prošli trnci. Nikad nije ni pomišljao da je cijena toliko visoka.

"Hva... hvala... Oprostite..." promućao je.

Okrenuo se i izašao iz dućana gledajući u pod.

Osjećao se pomalo tužno kad je shvatio da još nije spreman za apsolutnu istinu, da mu treba još nekoliko laži u kojima bi našao odmor, nekoliko mitova i idealizacija kojima se može uteći, nekoliko opravdanja kako se ne bi morao susresti sa samim sobom...

Možda poslije, pomislio je.

"Demiane, ono što je korisno za mene, nije nužno korisno i za drugoga. Može se dogoditi, i to je u redu, da netko misli da je cijena neke koristi previsoka. U redu je da svatko odluči koju cijenu želi platiti u zamjenu za ono što dobije, a logično je da svatko izabere trenutak kad će primiti ono što mu svijet nudi, bila to istina ili neka druga 'korist'."

Nisam znao što bih rekao.

Jorge je dodao:

"Ima jedna arapska poslovice koja kaže ovako:

Kako biste istovarili halvu, najvažnije je imati posude u koje ćete je spremati.

...s mudročću i istinom isto je kao i s halvom..."

PITANJA

Seansa je počela onim nepodnošljivim lošim filingom koji bi se javljao svaki put kad bih došao u ordinaciju ne znajući o čemu želim govoriti pa ne bih ni govorio. Ili bih znao o čemu želim govoriti, a ne bih govorio. Ili bih shvaćao da bi bilo bolje ne ići, ali svejedno bih bio ondje. Ili Debeli ne bi imao volje razgovarati i ne bi mi pomagao. Ili bi mi imao volje pomagati, a šutio bi...

Bile su to one tihe seanse.

Tmurne seanse.

Teške seanse.

"Jučer sam nešto napisao", napokon sam rekao Debelom.

"Da?"

Kratak odgovor, pomislio sam.

"Da", odgovorio sam, još kraće.

"I?" upitao je.

Sad će me početi mučiti, pomislio sam.

"Zove se *Pitanja*, ali nisu pitanja."

"Što želiš postići pitanjima koja nisu pitanja?"

"Rado bih ih pročitao ovdje s tobom. Nisam ih pročitao nakon što sam ih sinoć napisao. Znam da ne tražim

odgovore, tako da ne želim da mi odgovoriš. Želim da slušaš. Hoću reći, to su postavke, ne pitanja."

"Razumijem..." rekao je Debeli. I pripremio se za slušanje.

Teško, zar ne?

Gotovo nemoguće?

Ili možda... iskreno nemoguće?

Kako se živi kad si drukčiji?

Kakav smisao ima živjeti na mukama?

Može li se drukčije živjeti ako si priseban ili barem bistra uma?

Da nije tako, čemu ovaj rad na sebi?

Zašto idem na terapiju?

Koja je uloga terapeuta? Dezorijentirati ljude koji ga navodno dolaze vidjeti jer pate?

A što ja činim u toj potrazi?

Znači li to da zamjenjujem jednu patnju drugom, sada i bez utjehe da je dijelim gotovo sa svima?

Što je psihoterapija? Neizmjereno velika tvornica frustracija za "odabrane" ?

Nešto poput sekte sadista, izumitelja profinjenih i odabranih metoda mučenja?

Je li istina da je bolje mnogo patiti zbog stvarnosti nego uživati u neznanju izmišljenog svemira?

Za što se može iskoristiti potpuna svijest o samoći i egzistencijalni sporazum sa samim sobom?

Koja je prednost, na primjer koja je prednost u tome da se navikneš ni od koga ništa ne očekivati ?

Ako je opipljiv svijet smeće, ako su stvarni ljudi sranje, ako su prave situacije iz naših života užas, znači li onda ozdraviti premazati se izmetom i plivati među otpadom čovječanstva?

Nisu li u pravu religije koje nude utjehu u zagrobnom svijetu za ono što se ne može dobiti ovdje?

Nisu li također u pravu kad ulažu sav napor u sve-mogućega boga koji će se pobrinuti za nas ako budemo dobri?

Nije li mnogo lakše biti dobar nego biti ono što jesam?

Nije li možda mnogo korisnije i jednostavnije prihvatiti koncept o dobru i zlu koji svi prihvaćaju kao da je točan?

Ili barem, nije li bolje činiti sve kao svi drugi koji funkcioniraju kao da se tvrdoglavo slažu s njime?

Nisu li u pravu vračevi, čarobnjaci, nadriliječnici i vještaci kad nas žele liječiti magijom naše vjere?

Nisu li u pravu oni koji se zalažu za neograničenu sposobnost kontrole našeg uma nad svime što činimo i nad izvanjskim situacijama?

Nije li istina da zapravo ne postoji ništa izvan mene i da je moj život samo maleni košmar sastavljen od stvari, osoba i događaja koje je izmislila moja stvaralačka mašta?

Tko može pomisliti da je ovo što se događa jedna jedina mogućnost?

I ako je tako, koja je prednost što znamo nešto više o toj mogućnosti?

Koju obvezu ima druga osoba da me shvati?

Koju obvezu ima da me prihvati?

Koju obvezu ima da me sasluša?

Koju obvezu ima da mi odobrava?

Koju obvezu ima da mi ne laže?

Koju obvezu ima da vodi računa o meni?

Koju obvezu ima da me voli kako bih ja to želio?

Koju obvezu ima da me voli koliko bih ja to želio?

Koju obvezu ima bilo koja osoba da me voli?

Koju obvezu ima da me poštuje?

Koju obvezu ima drugi da shvati da ja postojim?

I ako nitko ne dozna da ja postojim, zašto postojim?

I ako moje postojanje nema smisla bez drugoga, kako da ne žrtvujem bilo što, da, BILO ŠTO kako bi mi taj smisao ostao nadohvat ruke?

... I ako je put od rođenja do lijesa samotnan, zašto se zavaravamo da možemo naći društvo?

Debeli je pročistio grlo...

"Kakva noć, ha?"

"Da..." rekao sam. "Crna, veoma crna."

Moj je terapeut raširio ruke i napravio znak da mu sjednem u krilo.

Kad sam to učinio, Jorge me zagrlio kako, slutim, grli dijete...

Osjetio sam toplinu i ljubav Debeloga i ostao sam ondje do kraja seanse, u tišini, razmišljajući...

SADITELJ DATULJA

"Čuj, sve što me učiš čini mi se točno i, naravno, rado bih mislio da je moguće tako živjeti... Ipak, zapravo mislim da tvoj model života nije ništa drugo doli lijepa teorija, neprimjenjiva u svakodnevnoj stvarnosti."

"Sumnjam..."

"Naravno! Ti to ne misliš jer je tebi lakše nego drugima. Ti si stvorio oko sebe jedan način života i sad ti je lako. Ali ja, i gotovo svi, živimo u normalnom i običnom svijetu. Mi nikad ne bismo mogli učiniti sve što je potrebno da počnemo uživati u njemu."

"Zapravo, Demiane, ja dolazim iz tog istog stvarnog života iz kojeg dolaziš i ti. Nastavam isti ovaj svakodnevni planet koji nastavamo svi i živim zajedno sa svim tim normalnim i običnim ljudima koje poznaješ... Priznajem da živim malo bolje od većine ljudi koje poznajem, ali želim ti razjasniti dvije stvari: prva je da cijena nije bila mala. Sagraditi tu 'okolinu', kako je ti zoveš, stajalo me mnogo energije i truda, mnogo boli i nadasve mnogo gubitaka. Druga je da je riječ o procesu. Hoću reći da je promijeniti ono što sam morao promijeniti, uspjeti da se ne sruši ono što sam morao sačuvati i proći sve putove koje sam morao istražiti zahtijevalo neko

vrijeme. To nije nešto što se dogodilo samo, niti se dogodilo preko noći..."

"Mogu zamisliti. Ali barem si znao da je na kraju nagrada u kojoj danas uživaš."

"Nije tako. To je još jedna od predrasuda kojom barataš u svojoj analizi. Nikad nisam imao nikakvo jamstvo da ću dobiti nagradu. Bolje rečeno, mogu ti reći da je sav put kojim sam dosad prošao samo ulaganje u rezultat koji zapravo još nije došao."

"Kako nije došao?"

"Još mi je ostalo mnogo posla, Demiane. Dapače, sumnjam da ću uspjeti za života, ma kako ga dugačkim zamislio, uživati u potpunoj punoći. Uživati u potpunoj odsutnosti očekivanja, uživati u duševnom stavu o potpunom prihvaćanju činjenica..."

"Hoćeš reći da činiš sav taj posao iako misliš da nikad u njemu nećeš potpuno uživati?"

"Da."

"Ti si lud."

"To je točno. Ali na tvoju sreću, ja sam luđak koji priča priče i sada ću ti ispričati još jednu."

U jednoj oazi skrivenoj među najudaljenijim pustinj-skim pejzažima nalazio se stari Eliahu na koljenima, pokraj palma s datuljama.

Njegov susjed Hakim, imućan trgovac, zaustavio se u oazi kako bi se njegove deve napojile i ugledao je Eliahua kako se znoji dok, kako je izgledalo, kopa u pijesku.

"Kako si, starce? Mir s tobom."

"I s tobom", odgovorio je Eliahu ne prekidajući posao.

"Što radiš ovdje, na ovoj vrućini i s lopatom u rukama?"

"Sadim", odgovori starac.

"Što sadiš ovdje, Eliahu?"

"Datulje", odgovorio je Eliahu pokazujući palme oko sebe.

"Datulje!" ponovio je pridošlica. I zatvorio je oči kao da s razumijevanjem sluša najveću glupost na svijetu. "Vrućina ti je udarila u glavu, dragi prijatelju. Dođi, ostavi se toga posla i idemo u šator popiti čašicu pića."

"Ne, moram dovršiti sadnju. Poslije, ako budeš htio, možemo piti..."

"Reci mi, prijatelju, koliko ti je godina?"

"Ne znam... Šezdeset, sedamdeset, osamdeset... Ne znam... Zaboravio sam. Ali zar je to važno?"

"Slušaj, prijatelju. Datulje rastu više od pedeset godina, a samo kad se pretvore u velike palme, moći će davati plodove. Ne želim ti zlo, i ti to znaš. Nadam se da ćeš doživjeti stotu, ali znaš da ćeš teško moći ubirati plodove onoga što danas sadiš. Ostavi to i pođi za mnom."

"Slušaj, Hakime. *Ja sam jeo datulje koje je posadio drugi*, drugi koji također nije sanjao o tome da će jesti baš te datulje. Ja sadim danas da drugi sutra mogu

jesti datulje koje sadim... I makar to samo bilo u čast onoga neznanca, moj posao vrijedi truda."

"Dao si mi veliku lekciju, Eliahu. Dopusti mi da ti to čemu si me danas poučio platim vrećicom zlatnika" — i govoreći to, Hakim stavi starcu u ruku kožnatu vrećicu.

"Hvala ti na tvojim novčićima, prijatelju. I vidiš, katkad se to dogodi: ti si mi predviđao da neću požeti ono što sam sadio. Činilo se izvjesnim, a ipak, gledaj, još nisam ni posadio do kraja, a već sam požeo vrećicu novca i zahvalnost prijatelja."

"Tvoja me mudrost zadivljuje, starce. To je druga lekcija koju si mi danas dao i možda je važnija od prve. Dopusti mi da ti tu lekciju platim drugom vrećicom novčića."

"Katkad se događa i ovo", nastavio je starac. I raširio je ruke gledajući dvije vrećice novca: "Sadio sam da ne žanjem, ali i prije no što sam posadio, požeo sam ne jednom nego dvaput."

"Dosta, starce. Ne govori ništa više. Ako me nastaviš poučavati, bojim se da mi čitavo moje bogatstvo neće biti dostatno da ti platim..."

Razumiješ li, Demiane?" upitao me Debeli.

"Više od toga. Shvatio sam!" odgovorio sam ja...

ODBACIVANJE SAMOGA SEBE

Onoga dana kad smo završili sa seansom, Debeli mi je dao omotnicu na kojoj je pisalo: "Za Demiana."

"Što je to?" upitao sam.

"To je tvoje. Napisao sam to za tebe prije mnogo mjeseci."

"Prije mnogo mjeseci?"

"Da. Da ti iskreno kažem, palo mi je na pamet nekoliko tjedana nakon što si počeo dolaziti na terapiju. Čitao sam pjesmu koju je napisao jedan Amerikanac, Leo Booth. Boothov je tekst počinjao prvim odlomkom ovoga što ćeš sada pročitati... Dok sam to čitao, javljao mi se tvoj lik na mrežnici, a tvoje su mi riječi s prvih seansa odzvanjale u ušima... Tako da sam sjeo i napisao ti ovo."

"Zašto mi to daješ baš sada?"

"Zato što mislim da prije ne bi shvatio."

Pročitao sam.

Odbacivanje samoga sebe

Bio sam ondje od prvoga trenutka,
u adrenalinu
koji je kolao žilama tvojih roditelja
dok su vodili ljubav da te začnu,
i poslije u tekućini
koju je tvoja mama pumpala u tvoje maleno srce
kad si još bio samo parazit.

Došao sam do tebe prije no što si progovorio,
prije no što si mogao shvatiti nešto
od onoga što su ti drugi govorili.
Bio sam tu dok si nespretno
pokušavao napraviti prve korake
pred podrugljivim i veselim pogledima sviju.
Kad si bio nezaštićen i izložen,
kad si bio ranjiv i potrebit.

Pojavio sam se u tvom životu
ruku pod ruku s čarobnom mišlju;
sa mnom su došli...
praznovjerje i istjerivanje đavla,
fetiši i amuleti...
lijepe manire, običaji i tradicija...
tvoji učitelji, tvoja braća i tvoji prijatelji...

Prije no što si znao da postojim,
podijelio sam tvoju dušu na svijet svjetlosti i na
tame.

Na svijet dobra i na onaj koji to nije.

Donio sam ti osjećaje srama,
pokazao sam ti sve što je u tebi manjkavo,
ružno,
glupo,
neugodno.

Objesio sam na tebe etiketu "drukčiji"
kad sam ti prvi put rekao na uho
da nešto nije sasvim dobro u tebi.

Postojim još prije nastanka svijesti,
prije nastanka krivnje,
prije nastanka moralnosti,
prije principa o vremenu,
prije no što se Adam postidio svoga tijela
kad je shvatio da je gol...
i pokrio ga!

Ja sam neželjeni gost,
neželjeni posjetitelj,
a ipak
prvi stignem i posljednji odem.
S vremenom postadoh moćan
slušajući savjete tvojih roditelja o tome kako
uspjeti u životu.

Slušajući zapovijedi tvoje vjere,
koje ti govore što da činiš, a što da ne činiš
kako bi te Bog mogao primiti u svoje naručje.
Pateći zbog okrutnih šala
tvojih prijatelja u školi
kad su se smijali tvojim poteškoćama.
Podnoseći poniženja tvojih nadređenih.
Promatrajući tvoj nezgrapan lik u zrcalu
i uspoređujući ga poslije s likom "poznatih"
koje vidiš na televiziji.

I sada, napokon,
moćan kakav jesam
i zbog same činjenice
da sam žensko,
da sam crnac,
da sam Židov,
da sam homoseksualac,
da sam orijentalac,
da sam nemoćan,
da sam visok, onizak ili debeo...
mogu te pretvoriti
u gomilu smeća,
u otpad,
u žrtveno janje,
u dežurnoga krivca,
u prokleta
odbačeno
kopile.

Generacije i generacije muškaraca i žena
podupiru me.

Ne možeš me se osloboditi.

Patnja koju izazivam tako je nepodnošljiva
da me, kako bi me podnosio,
moraš prenijeti svojoj djeci,
kako bi me oni prenijeli svojoj
i tako iz stoljeća u stoljeće.

Kako bih pomogao tebi i tvom potomstvu
preobrazit ću se u perfekcionizam,
u visoke ideale,
u samokritiku,
u patriotizam,
u moralnost,
u dobre običaje,
u samokontrolu.

Patnja koju ti nanosim tako je jaka
Da ćeš poželjeti poreći me,
i stoga
pokušat ćeš me sakriti iza svojih lica,
iza droge,
iza svoje borbe za novcem,
iza svojih neuroza,
iza svoje zbunjene seksualnosti.
Ali možeš činiti što hoćeš,

možeš raditi što hoćeš.

Ja ću biti tu,

uvijek tu.

Zato što putujem s tobom

danju i noću

bez odmora,

bez ograničenja.

Ja sam glavni razlog ovisnosti,

posesivnosti,

napora,

nemorala,

straha,

nasilja,

zločina,

ludila.

Ja sam te naučio strahu od odbacivanja

i uvjetovao tvoj život tim strahom.

O meni ćeš ovisiti kako bi i dalje bio

ta tražena, željena osoba,

kojoj plješću, ljubazna i ugodna,

koju danas pokazuješ drugima.

O meni ovisiš

jer sam ja sanduk u koji si sakrio

najneugodnije stvari,

najsmješnije,

najnepoželjnije u sebi.

Zahvaljujući meni
naučio si pomiriti se
s onim što ti život daje,
zato što, na kraju krajeva,
sve što proživiš bit će uvijek više
od onoga što misliš da zaslužuješ.

Pogađaš, ha ?

Ja sam osjećaj odbacivanja koji osjećaš prema samome sebi.

*Ja sam osjećaj odbacivanja
koji osjećaš prema samome sebi.*

Zapamti našu priču...

Sve je počelo onog sivog dana
Kad si prestao s ponosom govoriti:

"Ja jesam!"

I, pomalo zbunjen i preplašen,
spustio si glavu
i zamijenio svoje riječi i držanje
razmišljanjem:

"Ja bih trebao biti... "

"Naravno", potvrdio sam. "Prije to ne bih shvatio."

"...i osim toga, Demiane, dajem ti to sada jer ne želim da prestaneš dolaziti u ovu ordinaciju a da to ne poneseš."

"Izbacuješ me?" upitao sam po običaju.

Prvi put otkad ga poznajem, vidio sam Jorgea kako muca.

"Mislim da da..." prošaptao je.

Debeli je namignuo jednim okom, nasmiješio se i pogladio me rukom po obrazu...

"Jako te volim, Demiane..."

"I ja tebe jako volim, Debeli..."

Ne rekavši više ni riječ, ustao sam.

Prišao sam Jorgeu i poljubio sam ga i dugo ga grlio...

Onda sam izašao na ulicu...

Zbog nekog razloga osjećao sam da *moj život* počinje toga popodneva...

EPILOG

I eto... To je sve.

Tijekom posljednjih mjeseci pokušao sam s tobom podijeliti priče koje obično pričam ljudima koje volim.

Neke priče koje mi pomažu i osvjetljavaju mračne prolaze moga vlastitog puta.

Neke priče koje me približavaju osobama kojima sam se divio i kojima se divim zbog njihove mudrosti.

Napokon, neke priče koje mi se sviđaju, u kojima uživam i sve ih više volim.

Knjiga priča završava, naravno, pričom. Ova se zove *Priča o skrivenom dijamantu* i zasniva se na priči I. L. Peretza.

U jednoj dalekoj zemlji živio jedan seljak.

Bio je vlasnik malena komada zemlje na kojem je uzgajao žitarice i vrta u kojem je seljakova žena sadila i uzgajala povrće, što je pomagalo tanašnom obiteljskom budžetu.

Jednog dana dok je obrađivao polje vukući vlastitim snagama primitivan plug, među grumenima dobre zemlje ugledao je nešto što je jako svjetlilo. Gotovo

nepovjerljivo, približio se i podigao to. Bilo je poput golema stakla. Začudio se sjaju koji bi bljesnuo kad bi ga obasjale sunčane zrake. Shvatio je da je posrijedi dragi kamen i da je sigurno iznimno vrijedan.

Samo na trenutak počeo je sanjati što sve može učiniti ako proda dijamant, ali odmah je pomislio da je taj kamen dar s neba i da ga mora čuvati i upotrijebiti samo u slučaju nužde.

Seljak je završio posao i vratio se kući noseći sa sobom dijamant.

Bojao se držati kamen u kući pa je, kad se smračilo, izašao u vrt, napravio rupu u zemlji, među rajčicama, i ondje zakopao dijamant. Kako ne bi zaboravio gdje je kamen, točno iznad njega stavio je žučkast kamen koji je ondje zatekao.

Idućeg jutra seljak je pozvao ženu, pokazao joj kamen i zatražio da ga nipošto ne miče s njegova mjesta. Žena je upitala zašto taj čudni kamen mora biti među njezinim rajčicama. Seljak se nije usudio reći joj istinu jer se bojao da će se zabrinuti, pa je rekao: "To je poseban kamen. Dok je taj kamen na tome mjestu, među rajčicama, imat ćemo sreće."

Žena se nije suprotstavljala toj novootkrivenoj praznovjernoj gorljivosti svoga muža i nekako se snalazila dok je okopavala rajčice.

Imali su dvoje djece: dječaka i djevojčicu. Jednoga dana, kad je djevojčici bilo deset godina, upitala je majku za kamen u vrtu.

"Donosi sreću", rekla je majka. Djevojčica je bila zadovoljna.

Jednog jutra kad je kći išla u školu, prišla je rajčicama i dotaknula žuti kamen (tog je dana imala veoma težak test).

Samo slučajno, ili zato što je djevojčica otišla u školu s više pouzdanja, test je prošao jako dobro i djevojčica se uvjerala u "moći" kamena.

Kad se toga popodneva djevojčica vratila kući, donijela je maleni žućkast kamen te ga smjestila pokraj staroga.

"Što je to?" upitala je majka.

"Ako jedan kamen donosi sreću, dva će nam donijeti još više", rekla je djevojčica s neospornom logikom.

Od toga dana, kad god bi djevojčica našla onakav kamen, odnijela bi ga na hrpu.

Kao u nekoj igri ili kako bi pravila društvo svojoj kćeri, i majka je malo-pomalo počela nagomilavati kamenje kraj kamenja koje je stavljala djevojčica.

Dječak je odrastao sa snažno utkanim mitom o kamenju. Odmalena su ga učili da gomila žućkasto kamenje kraj ostalih.

Jednoga dana dječak je donio zelenkast kamen i stavio ga na hrpu s drugima...

"Što to znači, mladiću?" oštro ga je ukorila majka.

"Učinilo mi se da bi hrpa bila bolja s malo zelenoga", objasnio je mladić.

"Nipošto, sine. Makni taj kamen."

"Zašto ne mogu staviti taj zeleni kamen s ostalima?" upitao je dječak, koji je oduvijek bio prilično buntovan.

"Zato što... Hm..." mucala je majka. (Ona nije znala zašto samo žućkasto kamenje donosi sreću. Samo se sjećala riječi svoga muža kako "kamen poput toga, među rajčicama, donosi sreću".)

"Zašto, mama? Zašto?"

"Zato što... žuto kamenje donosi sreću samo ako nema kamenja druge boje u blizini", izmislila je majka.

"To je nemoguće", odgovorio je sin. "Zašto ne bi jednako donosili sreću ako bi bili s drugima?"

"Zato što... eh... ah... kamenje koje donosi sreću veoma je ljubomorno."

"Ljubomorno?" ponovio je dječak uz ironičan osmijeh. "Ljubomorno kamenje? To je smiješno!"

"Gledaj, ne znam zašto da i zašto ne. Ako želiš znati više, pitaj oca", rekla mu je majka. Otišla je za svojim poslom, ali je prije uklonila zelenog uljeza kojeg je donio njezin sin.

Te je večeri dječak dokasna čekao da se otac vrati iz polja.

"Tata, zašto žuto kamenje nosi sreću?" upitao ga je čim je ušao. "A zašto ne zeleno? Zašto žuto donosi više sreće ako nema zelenoga u blizini? I zašto moraju biti među rajčicama?"

... I nastavio bi s pitanjima ne čekajući odgovor da otac nije dao znak rukom da stane.

"Sutra ćemo, sine, otići skupa u polje i odgovorit ću na sva tvoja pitanja."

"Zašto tek sutra...?" htio je nastaviti dječak.

"Sutra, sine, sutra", prekinuo ga je otac.

Idućega jutra, veoma rano, još dok su svi u kući spavali, otac je prišao sinu, nježno ga probudio, pomogao mu da se obuče i poveo ga sa sobom u polje.

"Gledaj, sine. Dosad ti to nisam rekao jer nisi bio spreman znati istinu. Ali danas mi se čini da si odrastao, da si pravi momčić i da si u stanju znati bilo što i čuvati tajnu dok bude potrebno."

"Koju tajnu, tata?"

"Sad ću ti reći. Sve to kamenje među rajčicama nalazi se ondje kako bi označilo posebno mjesto u vrtu. Ispod sveg tog kamenja zakopan je vrijedan dijamant koji je blago ove obitelji. Nisam htio da drugi znaju jer mi se učinilo da ne bi ostali mirni. Kao što ja danas s tobom dijelim tu tajnu, tako si ti odsad odgovoran za obiteljsku tajnu... Jednog ćeš dana imati svoju djecu i jednog ćeš dana znati da jedno od njih mora znati tajnu. Tog ćeš dana odvesti to dijete daleko od kuće i reći mu istinu o skrivenom dragulju kao što je ja sada govorim tebi."

Otac je poljubio svoga sina u obraz i nastavio.

"Čuvati tajnu znači i znati kad je trenutak i tko je osoba koja je dostojna te tajne. Dok ne dođe dan odluke, moraš pustiti da ostali članovi obitelji, svi ostali, vjeruju što žele vjerovati o žutom, zelenom ili plavom kamenju."

"Možeš mi vjerovati, tata", rekao je momčić i ispravio se kako bi izgledao još veći.

...Prolazile su godine. Stari je seljak umro i momčić je stasao u muškarca. Imao je djecu, a među njima je samo jedno dijete doznalo, kad je došlo vrijeme, tajnu o dijamantu. Svi ostali vjerovali su u sreću koju donosi žučkasto kamenje.

Tijekom godina i godina, generaciju za generacijom, članovi te obitelji gomilali su kamenje u kućnom vrtu. Nastalo je golemo brdo od žučkastoga kamenja, brdo koje je obitelj častila kao daje golem, nepogrešiv talisman.

Samo su jedan muškarac ili jedna žena iz svake generacije znali istinu o dijamantu. Svi drugi častili su kamenje...

Sve dok se jednoga dana, tko zna zašto, tajna nije izgubila.

Možda je neki otac neočekivano umro. Možda neki sin nije povjerovao što mu je rečeno. Ali od tog trenutka bilo je onih koji su i dalje vjerovali u vrijednost kamenja i onih koji su tu staru tradiciju dovodili u pitanje. Ali više se nitko nikada nije sjetio skrivenoga dragulja...

*Ove priče koje si upravo pročitao
tek su kamenje.
Zeleno kamenje,
žuto kamenje,
crveno kamenje.*

*Ove priče
napisane su samo
kako bi pokazale neko mjesto ili put.*

*A napor da traži unutra,
u dubini svake priče,
skriveni dijamant...
...zadaca je svakoga pojedinačno.*

IZVORI

Priče ispričane u ovoj knjizi potječu iz raznih izvora: ako ih nije napisao sam Jorge Bucay, nastale su na temelju narodne predaje najrazličitijih kultura - parabole iz klasične antike, sefardske legende, sufijske pripovijetke, zen-mudrosti iz Japana i Kine ili bajke iz Argentine, Francuske, Rusije, Senegala i Tibeta. Jorge Bucay za nas ih je protumačio i prepričao, tako da naoko poznati motivi i grada dobivaju neočekivan, jedinstven i poučan karakter. Neke od ovih priča utemeljene su na tekstovima i pripovijedanju sljedećih autora:

Abelardo Cruz Beauregard, Leo Booth, John Bradshaw, Martin Buber, Franz Jalics, Don Juan Manuel Infante de Castilla, Anthony de Mello, Mamerto Menapace, Giovanni Papini, Isaak Leib Peretz, Bhagwan Shree Rajneesh, Moss Roberts, Leo Rothen, Antione de Saint-Exupéry, Idries Shah, René Juan Trossero, Alvaro Yunque.

O AUTORU

Psihoterapeut i pisac Jorge Bucay rođen je 1949. u Buenos Airesu. Živi između Argentine, Španjolske i Meksika. Širom svijeta poznat je kao voditelj grupnih terapija, te slavan kao uspješan pisac. Objavio je dvanaest uspješnica, među kojima *Cartas para Claudia*, *Recuentos para Demian*, *Cuentos para pensar*, *Amarse con los ojos abiertos*, *El Cochero*, *El Juego de los cuentos*, *Cuenta conmigo* koje su prodane u milijunima primjeraka, te prevedene na dvadesetak jezika.

O PREVODITELJICI

Silvana Roglić rođena je u Londonu 1971. Završila je Klasičnu gimnaziju u Zagrebu 1990. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirala je španjolski jezik i književnost i povijest umjetnosti. Kao stipendistica Španjolskog veleposlanstva u Zagrebu boravila je na madridskom sveučilištu Complutense. Redovito prevodi filmove i dokumentarne emisije za televiziju (remek-djela poznatih španjolskih redatelja Cariosa Saure, Vicentea Arande, Alejandra Amenábara, Pilar Miró, Pedra Almódovara), kao i hrvatske filmove na španjolski jezik (*Mondo Bobo* Gorana Rušinovića, *Glembajevi* Antuna Vrdoljaka i *Oficir s ružom* Dejana Šorka). Za III. program Hrvatskoga radija prevela je odlomke romana *Instinto de Inez* Cariosa Fuentesesa i *La fiesta del Chivo* Marija Vargasa Lióse. Objavila je prijevod autobiografskog romana španjolskog veleposlanika Raymunda Bassolsa *España en Europa*. Prevela je romane: Manuel Vázquez Montalbán, *Davitelj*, Javier Cercas, *Salaminski vojnici*.

SADRŽAJ

Okovani slon	7
Zajednički faktor	11
Sisa ili mlijeko	15
Cigla bumerang	17
Stvarna vrijednost prstena	20
Bipolarni kralj	24
Žabe u vrhnju	28
Čovjek koji je mislio da je mrtav	30
Portir u bordelu	33
Dva broja manje	39
Tesarska radionica "Sedam"	44
Posesivnost	49
Natjecanje u pjevanju	51
Kakva je ovo terapija?	55
Zakopano blago	64
Za vrč vina	69
Sami i u društvu	75
Gluha supruga	81
Ne miješati!	85
Krila su za letenje	91
Tko si ti?	93
Raskrižje na rijeci	101
Darovi za maharadžu	105

Tražeći Budu		108
Ustrajni drvosječa		115
Kokoš i	pačići	118
Jadne ovce		121
Trudna teća		124
Ljubavni pogled		130
Izdanci ombua		132
Labirint		138
Krug od devedeset devet		142
Kentaur		152
Dvije o Diogenu		156
Opet novčići		159
Ura koja je stala na sedam		169
Leća		173
Kralj koji je htio biti hvaljen		177
Deset zapovijedi		181
Mačak iz Ašrama		187
Detektor laži		191
Ja sam Peter		197
Robov san		204
Slijepčeva žena		208
Pogubljenje		212
Pravedni sudac		222
Dučan istine		235
Pitanja		238
Saditelj datulja		242
Odbacivanje samoga sebe		246
Epilog		254
Izvori		261